

MAJSKI GLAS

*Revija v pouk in vzpodbudo
delovnega ljudstva*

THE MAY HERALD

CHICAGO, ILLINOIS
MAY 1, 1939

English Section on page 42

25c

Vol. XIX.

PROLETAREC

Edini jugoslovanski socialistični list v Ameriki

Glasilo J. S. Z. in Prosvetne Matice

Izhaja vsako sredo

Pisan v SLOVENSKEM in ANGLEŠKEM jeziku

Naročnina \$3 za celo, \$1.75
za pol in \$1 za četrto leta

Knjigarna "Proletarca"

Velika zaloga slovenskih in angleških knjig
povestne, znanstvene in socialne vsebine.

PIŠITE PO CENIK

PROLETAREC

2301 So. Lawndale Avenue

Chicago, Illinois

MAJSKI GLAS

Prvomajska revija. Izdaja Jugoslovanska delavska tiskovna družba (Proletarec)

THE MAY HERALD

CENA 25c

CHICAGO, ILL., MAJA 1939 (MAY 1939)

LETO (VOL.) XIX

Ali je sploh kje izhod--in kam?

Današnja doba obupa je v resnici porok boljše bodočnosti človeštvu

TRI IN PETDESET let je minulo, od kar je organizirano delavstvo, na svojem sestanku v Chicagu — v borbi za skrajšanje delavnika, postavilo temelj mednarodnemu delavskemu prazniku Prvemu maju. Takrat je bil delavec preuprežen — moral je delati vsak dan 10 do 16 ur, večinoma vseh sedem dni v tednu. Ker je bil samo delavec, je bil brezpraven na vseh koncih in krajih. Voliti so smeli samo gospodarji. V javnih zastopstvih, kolikor jih je bilo, so bili zastopani samo najvišji sloji in malomeščanstvo: to je, veleposestniška aristokracija, imovitejši obrtniki, bogati trgovci in višja duhovščina.

Tako je bilo ob postanku modernega delavskega mednarodnega gibanja.

Takrat se je delavec boril proti **preobilici** dela in brezpravnosti. Takratni družabni red—mešanica fevdalizma in kapitalizma—je garače smatral za sužnje, ki nimajo druge pravice nego delati in ubogati. Edina njihova posest je bilo njihovo telo. A tudi to si je lahko vladajoči sloj prilastil kadar se mu je zdelo potrebno, posebno v vojne namene. Ko je garaču oblast oznanila, da ji je za enkrat odslužil, je moral iskati novih prilik za garanje, da si sam služi kruh, gospodarju dobičke in državi davke.

Za delavce in kmete so bile to neznosne razme-

re. Upirali so se jim. Gospodarji so imeli oblast v svojih pesteh in z njo tolkli po upornikih in zaduševali nezadovoljstvo s silo. Veliko krvi so prelili, da si ohranijo svoje privilegije. Namreč krvi onih, ki so jim ustvarjali blagostanje. Svojo so

ščitili s pomočjo onih, katere so izkoriščali in zaslužnjevali.

Delavec in kmet, kolikor je bilo v njima upornika, pa sta tirala svojo borbo in zmagovala ob ogromnih žrtvah od stopnje do stopnje. Silno počasi sicer, a vendar sta zmagovala. Često-krat sta bila tudi tepe- na in njune razme-re so po takih neuspehih pomenile kakor da greš vedriti z de- ja pod kap.

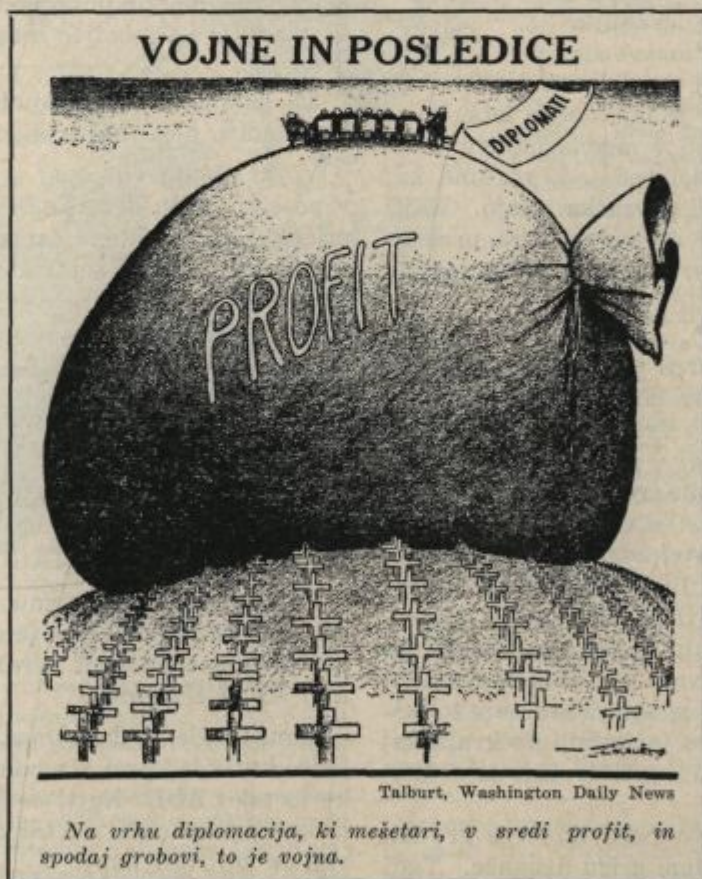
Človek upornik vse- eno ni omagal.

Delavec je dobil priznanje kot človeško bitje in končno — po tisočeri- žrtvah, si je izvojeval celó volilno pravico.

“Saj jim ni nič po- magala,” menijo dan- današnji razočaranci. Motijo se. Pomagala

je toliko, da delavcev nihče več ne zapostavlja. Ne predsednik kapitalistične republike, ne kronani vladarji, ne diktatorji fašističnih sil. Vsi jim za- žigajo kadilo. Vsi se jim laskajo. Kajti kdor ima dandanašnji proti sebi delavce in kmete, propade.

Po pol stoletju borbe so si delavci torej vendarle izvojevali priznanje, o kakršnem ni bilo pred pol

Talbert, Washington Daily News
Na vrhu diplomacija, ki mešetari, v sredi profit, in spodaj grobovi, to je vojna.

stoletjem niti duha ne sluha. Vse vlade — pa bile še tako reakcionarne, monarhistične in kapitalistične, jih vabijo pod svoje okrilje in se hočejo opirati nanje. Kajti brez njih ne morejo nikamor. Pred pol stoletjem je bil voditelj proletarskih množic smatran v očeh družbe za *zločinca*. Danes ga vabijo vlade vseh vrst za ministra . . . če je pri volji pomagati posedujočim slojem ohraniti njihov sistem vsaj v omiljeni obliki — to je — v taki, da tudi onim, ki delajo, odpade nekaj dobrin življenja. V prošlosti so jim bile odrekane.

V času postanka delavskega Prvega maja je bil delavec v veliki večini dežel brez vsakršnih državljanskih pravic. To, da je bil delavec, je pomenilo zanj najnižjo stopinjo na družabni lestvi. **Samo še uprežna živina je bila pod njim.** Nad njim in živino pa ukazi in bič.

Danes ima delavec priznanje in laskanje celo v najbolj zaostalih deželah. Fašistični diktatorji mu celo dokazujejo, da je v njihovih deželah pravzaprav on gospodar! Take trditve so mamilo. Delavcu je v uteho, če ima poleg garanja in pomanjkanja tudi nekoliko laskanja.

*

Obupen kot je položaj za delovno ljudstvo je vendarle drugačen kakor je bilo onega leta, ko se je prvič zedinilo za borbo v mednarodnem obsegu sebi v korist. Noben delavec — ki razume, kaj je bila prošlost, si ne želi **povratka vanjo**. Kajti tragične kot so današnje razmere, so za proletariat vendarle boljše kakor nekoč. V splošnem veliko boljše.

*

Nekoč so se morali boriti za skrajšanje delavnika. Padali so na barikadah in v stavkah. Bili obsojani v smrt. Tisoči vrženi v ječe. Nešteti so bili odslovljeni in pognani v glad. Za vsako uro skrajšanja delavnika je bilo treba ogromnih žrtev, ki jih je prispevalo delavstvo vsepovsod.

Danes se delavski razred bori za pravico uposlavitve. Brezposelnost se je naselila k njemu, ali pa pretnja, da se morda vsak čas oglasi v goste.

Tudi v prejšnjih dobah so oni, ki nimajo na prodaj drugega kakor svojo delovno moč, tu in tam občutili šibo brezposelnosti. Toda ne v tolikšni meri. Ampak kadar so jo, so bili do kraja zavrženi. Umirali so gladi, kajti družba se ni brigala zanje.

Le organizirani sili delovnega ljudstva gre za sluga, **da je zdaj tudi v tem oziru drugače**. Tudi brezposelen delavec — kakorkoli zapostavljan — je človek in družba, to je država, so MORA brigati zanj.

Socialno zavarovanje je bilo v času postanka modernega delavskega gibanja komaj legenda in teorija v knjigah socialnih mislecev. Danes je socialno zavarovanje **DEJSTVO** v vseh deželah na svetu. Ogromne borbe je bilo treba zanj. In treba jo je in jo bo za vsako nadaljno izboljšanje.

Velike razlike so tudi v higijeni, napravah in odredbah za osebno varnost pri delu. Pred nekaj desetletji ni bilo življenje delavca v Zed. državah — posebno priseljenega delavca iz "ušivega pasa", vredno beliča. Delodajalci so jih smatrali za veliko manjvredne kakor svoje mule. Za odpravo teh nečloveških razmer je bilo treba silovitih naporov, da so bile odstranjene in še je nič koliko prostora za izboljšavanja.

Delavski razred je torej napredoval vzlic vsemu — kakorkoli je moral vso dobo plavati proti tokom. To, kar je dosegel, pa še z daleč ni osvoboditev iz razmer sistema, ki na svetu še zmerom prevladuje. Vzroki, ki porajajo socialna zla, radi katerih trpe v prvi vrsti delavci in kmetje, so tu še kakor so bili.

Ni pa potrebno, da za večno ostanejo.

Nobenega vzroka ni, čemu bi se morali kmetje in delavci ene dežele klati z delavci in kmeti druge države. Ne eni ne drugi si niso nevarni, ampak sistem, ki vlada, jih pošilja drugega proti drugemu v morijo in v rušenje zaradi koristi onih, ki vladajo. Ali bolje, zaradi **UREDBE KAKRŠNA JE**.

Ta ne služi blaginji ljudstva v splošnem in ne civilizaciji, nego imperializmu in kapitalizmu.

Vojni oblaki vise nad svetom. Močni vpadajo v posesti malih dežel in si jih osvajajo. Zamanj pričakujejo zaščite. Zamanj so bile v društvu narodov, ki so ga smatrale za varstvo svoje bodočnosti.

Diplomati se zbirajo na posvetovanja a ne sklenejo ničesar razen kvečjemu nove zveze za nove vojne, v katerih zmagovite dežele pobašejo plen. Male države so v tej igri žoga in glavna žrtev roparjev.

Veliko je že napredoval **DELAVEC-ČLOVEK**. Od cilja pa je še daleč. Dosegel ga bo, ker je navajen borbe in zna **ZMAGOVATI**.

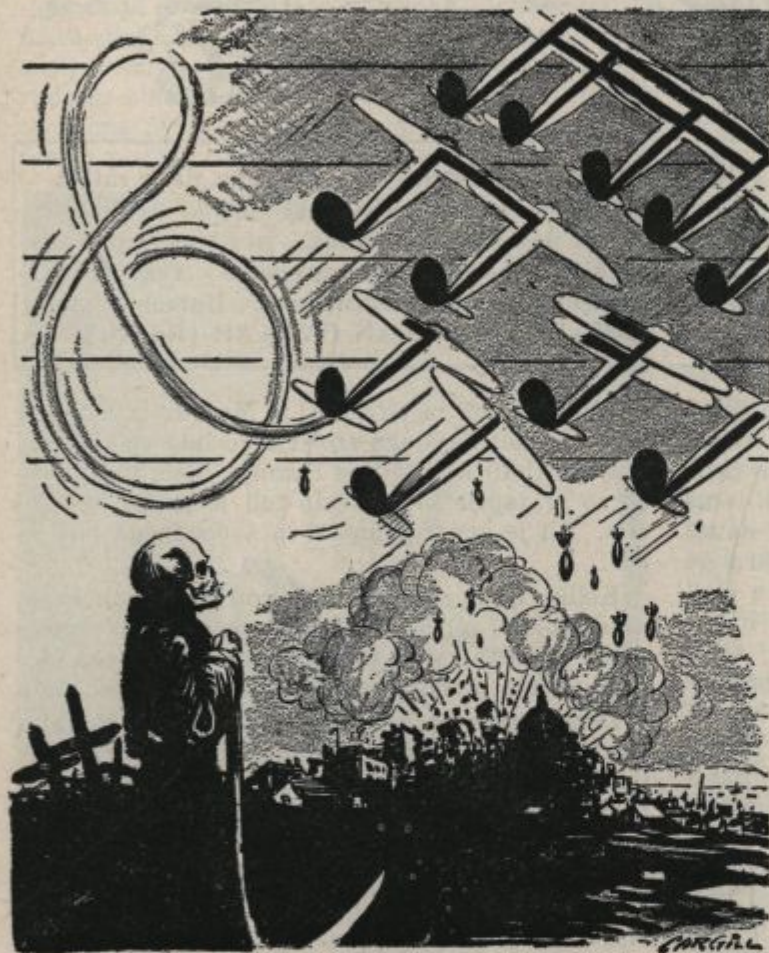
Njegovemu mogočnemu pohodu se bo morala kramarska diplomacija umikati in umakniti se mu bodo morali tudi vzroki za vojne — za vse **ROPARSKE vojne**.

Danes izgleda, da je mednarodno delavstvo šibkejše kot kdaj prej v moderni dobi. To se človeku le tako ZDI. Kajti če bi bilo to res, se ne bi laskali proletariatu vsi taki, ki so ga nekoč zaničevali in pljuvali nanj.

Delavske vrste so s to strategijo sicer razredčili in napravili težke vrzeli. Moti se, kdor misli, da bo tako tudi ostalo. Kakor v prošlosti, bo mednarodni proletariat tudi v bodoče v stanju **ZMAGOVATI** ovire in **GRADITI** kljub vsemu **POT**, ki vodi v novo civilizacijo — v uredbo, ki jo označujemo za socializem. Branitelji sistema kakršen je ta razvoj mogočno ovirajo, toda ni je sile, ki bi ga mogla za zmerom ustaviti.

KRONIKA CIVILNE VOJNE V ŠPANJI

Dne 14. aprila 1931 je španski kralj Alfonz zbežal iz Španije. Z njim vred tisoče aristokratov in bogataški duhovniki. S seboj so odnesli vse kar so mogli—pred vsem kajpada vrednote v papirju in zlatu. Visoke vloge v inozemskih bankah so si tudi že prej preskrbeli. Nikomur izmed njih ni bilo treba prositi miloščine in stati v krušnih linijah.

„Španska serenada,” ki je končno utihnila . . .

Dne 19. januarja 1932 je španski državni zbor razpustil jezuitski red in sprejel odredbe, ki naj bi vrnil bogastva, ki si jih je prilastila cerkev, nazaj španskemu ljudstvu.

Dne 5. oktobra 1934 proglašenje generalne stavke v Španiji v protest proti premierju Alejandru Lerrouxu, ker je imenoval tri klerikalce, sovražnike republike in demokracije, v svoj kabinet. Katalonija se proglasila v istem času za samostojno državo. Vlada v Madridu proglasila preki sod nad vso Španijo. Predsednik Katalonije Luis Companys in drugi vodje uporniške Katalonije vjeti. Veliki izgredi proti klerikalizmu v vseh krajih Španije.

Dne 16. aprila 1936 socialistična stranka z drugimi delavskimi in liberalnimi skupinami v Španiji zmagala v okrajnih volitvah. Politični jetniki (socialisti in republikanci) izpuščeni. Monarhistični aparat španske armade—ki ga je podedovala republika nedotaknjene, začel rebelirati v Moroku.

Dne 7. aprila 1936 španski parlament strmoglavil predsednika republike N. A. Zamoro. Vlada ljudske fronte ustanovljena.

Dne 13. julija 1936 španski monarhistični vodja Jose Calvo Sotelo umorjen. Ob njegovem pogrebu bila dva monarhista ubita in 6 ranjenih.

Dne 18. julija 1936 pričetek revolte garnizije v španskem Moroku, ki je bila užig iskre za oborožen upor konservativcev, fašistov in monarhistov v vsi Španiji proti vladi ljudske fronte. Civilna vojna zaplamtela.

Dne 6. novembra 1936 pričetek obleganja Madrida. Vlada republike se preselila v Valencijo. Fašisti ustanovili svoj režim v Burgosu.

Dne 18. marca 1937 republikanska armada porazila Mussolinijeve legije iz Italije pri Brihuegi.

Aprila 1937—Mussolini in Hitler začela na debelo z intervencijo v Španiji. Angleška torijska vlada jima diplomatično pomagala s farso „neumešavanja.” Vlada šla v Barcelono.

Januarja 1939—dolgotrajna fašistična ofenziva s pomočjo Nemčije in Italije uspela. Katalonija padla navalu. Barcelona prišla v posest generalu Francu.

Dne 9. februarja 1939—lojalisti na pritisk in posredovanje Anglije prepustili otok Minorca generalu Francu.

Dne 5. marca 1939—Negrinov režim v Madridu nadomeščen z odborom za narodno obrambo. Bivši komunist general Jose Miaja prevzame vodstvo borbe za iztrebljenje komunističnega vpliva v vladi. Civilna vojna v malem med lojalisti. Miaja priznal zmago fašistov in zapustil Madrid. Enako mnogi socialistični in komunistični vodje, med njimi komunistična voditeljica, ki si je v teku civilne vojne pridobila mednarodni sloves.

Dne 28. marca 1939—Madrid se predal fašistom. Konec civilne vojne.

Zgodovinska dejstva:

1. Republika je imela za sabo večino ljudstva in večino parlamenta, a armada je ostala v pesteh starega sistema.

2. Cerkev je imela med ljudstvom vseskozi ogromen vpliv.

3. Torijska vlada Anglije ni hotela zmage republikanske Španije, meneč, da bo lahko kupila fašiste, čim zmagajo.

4. Cagavost Francije in strah njenega kapitalizma pred nadaljnimi zmagami delavstva v Evropi je igrala v roke fašizmu v Španiji.

5. Nad 1,200,000 Špancev ubitih in ranjenih. Dežela pošiljala svoje prirodne zaklade „zaveznicam”—fašisti namreč Italiji in Nemčiji, in lojalisti demokratičnim državam.

Španska republika se je borila za obstanek na življenje in smrt. Dve velesili sta odprto intervenirali proti nji: Italija in Nemčija. Republikli je nekaj časa odkrito pomagala USSR. Ko je uvidela, da bo igro izgubila, se je umaknila.

Tudi Zedinjene države imajo velik del zasluge za poraz republikanske Španije, ker so bile „nevtralne” in ji zaprle trg, dočim je general Franco s pomočjo Nemčije in Italije kupoval pri nas kar je hotel.

Z denarjem in blagom je španski republikli največ pomagala Francija, toda na tihotapske načine, kar pomeni, da je sproti zatajila vse, kar je storila dobrega za špansko republiko. Zdi se, da ji bo te usodne pomote še žal.

Joško Oven:

Pogorišče

V Španiji

Žarko je sijala mesečina. Izza tujih gora pa se je vzdignila senca tako mogočna, da je zatemnila vse nebo. Sama smrt je bila, črna in gola, na glavi pa je imela veseljaški klobuk. S silnimi koraki je šla od hriba do hriba, v levici je zibala gosli, v desnici je držala lok. In njena pesem je bila kakor posmehovanje ubogim, zaničevanje žalostnim,—zasramovanje upajočim. Trdo je šla od hriba do hriba in njene noge so bile do kolena oškropljene od nedolžne krvi. Kamor je stopila, so se bajte rušile, je trava venela, so padali gozdovi.

IVAN CANKAR (Kurent).

KO sem bil zadnjič meseca marca na potovanju, mi je nekdo omenil, da požar v Španiji že dogoreva. "Ne bo dolgo, ko bo ostal samo še pepel", je dejal. Jaz se nisem čudil temu pesimizmu. V pričo dogodkov, ki se vrše danes po svetu, prodaj in izdajstev—polom demokracije in pravice, vse to je marsikoga napolnilo z obupom. Ko sem listal in iskal skozi knjige in revije raznih podatkov, tikajočih se Španije, se je tudi mene polasčal tak obup. Kaj ni več pravice na svetu?

Španija je zelo stara dežela. Že po svoji legi in topli klimi je bilo naravno, da je bila zgodaj naseljena. Ostanke paleolitičnega človeka (neanderthalcev), ki je živel okrog 50,000—70,000 let nazaj, so našli raztresene po celi Španiji. Nedolgo tega so odkrili v Altamiri votline, kjer je slikal cromagnonski človek predpotopnega medveda in marmuta več kot 25,000 let nazaj. Pozneje, v neolitični dobi, je bila Španija naseljena od raznih iberijskih plemen, katerih potomci so današnji Baski. V dvanajstem stoletju pred Kr. so že tam trgovali Grki in Feničani. V tretjem stoletju pred Kr. je bila dominirana od Kartagincev—in po zmagi Rima nad Kartago, je pa prišla pod oblast Rima, se deloma polatinila in ostala pod rimsko oblastjo do padca rimskega cesarstva.

V petem stoletju po Kr. so vdrl v Španijo nemški Vandali in Zahodni Goti. V osmem stoletju pa so si mohamedanski Mavri podvrgli skoro tri četrtine Španije, kjer so vladali do leta 1492.

V tej dobi je Španija dosegla višek bogastva in kulture. Ustanovili so prve univerze kot v Cordobi in Granadi, kamor je pošiljala ostala Evropa svoje sinove. Umetnost in znanost sta cveteli pod pokroviteljstvom mohamedanskih kraljev. Ali vse to je minilo s padcem Granade 1492.

Prvo delo Kastiljskega kralja Ferdinanda ka-

toliškega je bil izgon židov in Mavrov iz Španije. H koncu šestnajstega stoletja je bilo več kot tri milijone ljudi izgnanih iz Španije. Šole in univerze so se zaprle in namesto teh je prišla inkvizicija. Bil je konec znanosti in svobodnega mišljenja.

Koliko ljudi je v tej dobi umrlo v ječah in na natezalnicah nihče ne ve. Od začetka inkvizicije pa do njenega konca v začetku devetnajstega stoletja je bilo javno sežganih več kot 135,000 ljudi.

Z izgnanjem Mavrov in židov je ostala Španija sterilna, skoro brez možganov in ustvarjajočih ljudi. — In kar je pa ostalo, sta pa Ferdinand ter Izabela izročila — inkviziciji — — —

Gotovo ste vsi čitali, kako so španski "konkvistadori" razširjali sveti evangelij v južni Ameriki. Z ognjem in mečem so zatrli civilizacijo starih Majev in Incov, katere niso razumeli in jih s svojim barbarstvom niso dosegli niti do gležnjev. Iz svobodne, bogate dežele so v štiristo letih napravili deželo helotov in središče največje revščine, teme in ignorance.

In Španija? Čemu bi pisali njeno zgodovino, ki jo je imela zadnjih tristo let? Boji za oblast med aristokracijo. Boji za oblast med duhovščino. Izven bojov proti Napoleonovi invaziji, katera je začasno združila vso Španijo, se ne izplača pisati. Ali prava zgodovina Španije se je začela s prihodom devetnajstega stoletja. In to je zgodovina španskega ljudstva. Sedaj pa malo geografije.

Španija je polotok. Meji na Francijo, Sredozemsko morje, Portugalsko in Atlantski ocean. Španija sama meri 190,050 kvadratnih milj. Španija lastuje tudi Balearske otoke v Sredozemskem morju, Kanarske v Atlantiku in v Afriki pa Moroko, skupaj 334,783 kvadratnih milj.

Obrežje je nizko in zelo prikladno za pristani-

šča. V sredini so pa visoke planote, ki se dvigajo 2,200 do 2,800 čevljev nad morjem. Ta osrednja plošča se razteza med Asturijskim in Cantabrijskim gorovjem, proti jugu do Sierra Morenas, potem pa polagoma pada proti zapadni strani Španije. Zunaj te planote so pa visoke Pireneje, katere meje med Španijo in Francijo.

Leta 1933 je štela Španija 28,719,177 prebivalcev, skupaj z njenimi kolonijami pa 29,616,177.

Španija je zelo bogata na rudah. V tem Italijo daleč prekaša. Ne samo, da ima zelo bogate železne rudnike prvega reda, ampak tudi največje rudnike cinobra (živega srebra) na svetu. Razen tega ima premog, svinec, srebro, sol, žveplo, fosfor in platino. Zemlja je zelo rodovitna. Ako je

umetno namakana (irigirana), zraste na nji vse, od žita in tobaka, do fig, datov, oranž in grozdja.

Torej to je dežela, katera ima vse, klimo, prirodna bogastva in rodovitno zemljo. Kljub temu je najrevnejša dežela v Evropi. Zakaj? To skušam pojasniti s tem dolgim uvodom. Na kratko, te zaostalosti in revščine so krivi isti vladajoči krogi, kateri so pred več kot štiri sto leti razbili civilizacijo Mavrov in sežigali vse, kar je bilo podobno svobodi in napredku — na grmadi. Španija v letu 1931 je bila Španija srednjega veka, je bila Francoska pred prvo revolucijo, caristična Rusija iz leta 1905.

Nam ni bilo znano, saj meni ne, da je v zadnjih sto letih Španija skoro v vednem nemiru. Med letom 1840-1875 so se dogodile štiri večje revolucije kmetov in delavcev. In vselej jim je sledila reakcija, teror in vislice. Šele ko je bil ustreljen Francisco Ferrer, smo se delavci začeli nekoliko bolj zanimati za Španijo. Z eksekucijo Francisca Ferrerja se je razgaljila vladajoča Španija v vsej ostudni nagoti.

Revolucija španskega ljudstva 17. aprila 1931, ter proglas republike ni bil nič drugega kot poizkus odpraviti srednji vek v Španiji. Položaj kmetov, če jih sploh moremo tako imenovati, kajti na tisoče teh še danes živi v votlinah kot je živel njih prednik pred petdeset tisoč leti, žive kot živali, brez šol, brez vsake higijene, slabše kot nekoč sužnji. Louis Fischer, kateri je obiskal leta 1934 vasi v Andaluziji, piše: "Cele skupine vasi niso imele ne enega konja, ne krave, ne ovce, in ne prašiča. V vasi Pueblo del Rio, komaj pol ure od mesta Seville, mi je rekel kmet: "Danes smo pojedli mačko. To je prvo meso, ki smo ga jedli po šestih mesecih." Kmetje žive v bajtah, narejenih iz vej in blata. Mize ni nobene in tlak je zemlja. Dejal je, da miz itak ne rabijo. Kaj bi se usedli k njim, ko ni kaj jesti! Žive večinoma ob leči, črni kavi brez sladkorja in kruhu, kadar ga imajo. Tisoč in tisoč španskih kmetov je živelo tako stoletja. Cele vasi žive ob kuhani travi in koreninah. Kadar greš po deželi, vidiš na stotine ljudi, ki žive v votlinah." Tako Fischer.

Republika je podedovala Španijo, katera je bila 72 odstotkov agrarna dežela in s tem je ob enem podedovala Španijo brezdelnih bogatašev in brezdelnih revežev. Manj ko pet odstotkov ljudi je lastovalo 67 odstotkov zemlje in 40 odstotkov ljudi pa nobene. Dr. Fernando de los Rios piše v International Labor review: "V provinci Galicija kmeti niso samo revni, ampak berači. Ta dežela ima nekaj manj ko 2,900,000 hektarov razdeljenih na 2,500,000 deležev, torej malo več ko en hektar na družino dočim je treba najmanj deset do dvanajst hektarjev za preživetje ene družine." Torej milijoni so imeli komaj po koščkih zemlje, da je ni bilo zadosti niti za pridelavo krompirja, dočim je imel leta 1936 Duke de Medinaceli 195,680 akrov, Duke de Penaranda 104,345 akrov, Duke de Alba 89,625 akrov, Marquis

Midford Carter

Španija pribita na fašistični križ

de Comillas 42,795 akrov itd. In vsi ti gospodje so živeli v Londonu, Parizu, Rivijeri ali pa v Madridu, dočim so tlačani garali in stradali na njih ogromnih posestvih. Siti velikaši so prepovedali ponekod tudi irigacijo, čeprav so bile reke polne vode. Taka je bila dedščina, ko jo je morala prevzeti republika. Z rešitvijo razdelitve bi postala Španija zopet bogata dežela.

Republikanska vlada je delala počasi in oprezno. Več ko leto in pol je vzelo samo za izdelanje nove agrarne postave. Leta 1934, tri leta po ustanovitvi republike, je komaj deset tisoč kmetov dobilo nekaj zemlje od države. Opozicija aristokracije, veleposestnikov in cerkve je postajala vedno močnejša. Še te male reforme, katere je republikanska vlada morala uvesti, so bile tem mogotcem preveč. Trije faktorji, kateri so stali kot ogromno napotje vsakemu napredku, so bili katoliška cerkev, aristokratski veleposestniki in pa armada. Armada, katera je po porazih v Moroku leta 1921-1925 izgubila precej vpliva, je vendar še imela veliko moč. Španska armada je bila posebne vrste institucija: karijera za aristokratske sinove. Ni čuda, da je leta 1930 imela za 150,000 moštva — 21,000 oficirjev. En častnik na vsakih šest mož. En general na vsakih sto petdeset vojakov. Na vsake tri dolarje, zapravljenega za opremo, obleko in plačo moštva, se je zapravilo deset za oficirje. — Tolpa parazitov, vedno pripravljena za rešitev domovine — zase.

Cerkve je bila v Španiji državna institucija. Ne samo, da si je lastila silno moč politično in duhovno, ampak tudi na ekonomskem polju je bila velik faktor. Leta 1931 je posedovala katoliška cerkev trideset odstotkov vsega španskega narodnega bogastva. Lastovala je mline, banke, gasolinske postaje, tovarne itd. Poleg tega je dobivala vsako leto milijone dolarjev štipendije od države. V štiri tisoč samostanih je bilo med odsemdeset do devetdeset tisoč menihov in nun. Poleg tega pa še — 25,000 vaških duhovnov v župnijah. Njih skupno število je bilo večje kot pa število dijakov v dopolnjevalnih šolah in dvakrat večje kot število dijakov v gimnazijah. Ta cerkvena armada je delala v cerkvi in zunaj cerkve kolikor je zmogla, da se prepreči, oziroma uniči vse, kar je revolucija pridobila.

Novembra meseca 1933 je pri volitvah zmagala reakcija. V koliko je bil tega kriv razdor med delavci, bomo govorili pozneje. Na krmilo sta prišla Lerroux in vodja katoliških fašistov Gil Robles. Njegov načrt je bil zediniti vse male posestnike, srednje sloje in industrialiste. Ko bo dovolj močan, pa bo republiko "legalno zadavil". Predsednik Zamora je bil brez moči. Reakcija je uvedla teror. Ječe so bile napolnjene političnih jetnikov. Položaj je postajal neznosen. Kmetje so zahtevali zemljo, katero jim je revolucija obljubila in delavci pa kruha in reforme.

Četrtega oktobra 1934 so socialisti pod vodstvom Largo Caballera proglasili generalno

stavko. Kaj je sledilo? Robles in armada sta skušala streti stavko takoj v začetku, češ, da ogroža državo. Sledil je upor rudarjev v Asturiji, proti katerim je morala vlada poklicati sebi v pomoč tujsko legijo in mohamedanske Mavre iz Afrike. Petnajst dni so asturijski rudarji držali nazaj to armado. Še danes se govori v Španiji, da če bi bile tri Asturije namesto ene — bi bila Španija delavska republika! Po petnajstdnevnem boju so bili Asturijci vsled pomanjkanja orožja in hrane premagani. Sledilo je grozno klanje. Nad 3,500 rudarjev je bilo pobitih od Mavrov in tisoči vrženi v ječo.

Gil Robles je mislil, da je s tem zatrl revolucionarno gibanje delavcev in kmetov, ali rezultat je pozneje pokazal drugače. Delavske unije, katere so dosedaj delovale samostojno, so začele govoriti o združeni fronti. Bili sta dve glavni kombinaciji: Anarho-sindikalistična unija s sedežem v Barceloni (C. N. T.) in socialistična unija (U. G. T.). Poleg teh dveh je bila mala skupina komunistov in še manjša grupa takozvanih Trockistov pod okrajšanim imenom P. O. U. M. Te delavske grupe so se zedinile z raznimi skupinami na desni, to je, z republikanskimi skupinami liberalcev in katolikov. Moč te združene ljudske fronte se je pokazala na volišču dne 16. februarja 1936. Rezultat teh volitev: 258 poslancev za ljudsko fronto; 152 za desno, 62 za sredino. Delavska ljudska zveza je dobila 4,206,156 glasov proti 3,783,601. Center je dobil 681,047 glasov. V centru jih je bilo precej, ki so simpatizirali z levico. Zmaga delavske fronte je bila popolna, čeprav je reakcija napela vse sile in privlekla nune in menihe na volišče.

Novi kabinet je šel takoj na delo. Začeli so zidati in odpirati nove šole in uvajali agrarne reforme, katere so bile prej samo na papirju. Manuel Azana, liberallec po mišljenju, je postal načelnik vlade. Dve glavni nujni vprašanji sta stali pred novo vlado: delitev zemlje, kar je pomenilo ekspropriacijo veleposestev in cerkve, ter vprašanje šolstva. Nepismenost je bila v Španiji ogromna. Na deželi ni znalo 75 do 80 odstotkov ljudi ne čitati ne pisati. Če vzamemo mesta in deželo, pridemo do številke 50 odstotkov nepismenih. To je ogromen odstotek, če ga primerjamo z drugimi deželami v Evropi.

Prvo, kar je storila nova vlada, je bila popolna amnestija političnih jetnikov. Čez 30,000 ljudi je bilo izpuščenih. Po celi Španiji je zavel nov duh. Delavci in kmetje so začeli dvigati glave. Reakcija se je poskrila in kuhala — zaroto.

Dnevi po tem zgodovinskem februarju so minevali drug za drugim. Delavci, posebno v močni socialistični U. G. T., so svarili vlado, da aristokrati in cerkev nekaj nameravajo. Treba je kaj podvzeti proti armadi, ki je nezanesljiva. Njeni poveljniki so razprostrli svoje spletke proti republiki tudi v drugih deželah. Liberalna Azanova vlada ni dosti storila, izvzemši, da je penzionirala

nekaj oficirjev ter poslala par generalov v Moroko in na Kanarske otoke, kjer so potem še lažje spletkarili. Vlada ni bila pripravljena, dočim je delavstvo vedelo, da je usodna ura ni daleč. S prihodom poletja se je napetost vedno bolj večala. Poboji in stavke so bili dnevni dogodki. 13. julija je bil ustreljen monarhist Calvo Sotello. 15. julija je bil ubit v aeroplanski nesreči general in vodja zarotnikov, kateri je malo prej konferiral s Hitlerjem — Jose Sanjurjo. 17. julija je prišel general Francisco Franco v Ceuto, v španskem Moroku. Revolucija proti republiki se je pričela.

Kje in kdo je organiziral to revolto? Ali je bil to samo "puč" španskih generalov in katoliške reakcije? Ali je tu imel svoje prste tudi mednarodni fašizem? Odgovora ni bilo treba dolgo čakati. Franco je bil oborožen in opremljen z italijanskimi in nemškimi aeroplani ter orožjem že takoj v začetku revolte.

Revolta je republikansko vlado popolnoma presenetila. Trije kabineti so padli drug za drugim, dokler ni Largo Caballero koncem avgusta sestavil novo vlado. Zarotniki, kateri so najprvo okupirali španski Moroko, so napravili bobneč apel na armado in ostalo Španijo, da se jim pridruži. Računali so, da bodo zmagali v nekako štirih dneh. Ta načrt, kateri je bil izdelan v Rimu, je imel popolno sankcijo Mussolinija, papeža in Hitlerja. Določal je likvidacijo vseh delavskih unij, odpravo vseh civilnih pravic in ustanovitev korporativnega fašističnega sistema. Armada je skoro v celoti prestopila na stran zarotnikov. Isto noč kot v Ceuti, so revoltirale vse garnizije v Španiji. In uspeh armade bi bil popoln, če bi ne bilo delavstva, katero je vedelo kaj prihaja. V Madridu, Valenciji, San Sebastianu, Barceloni itd. je zatrla revolto oboroženo delavstvo. Začeli so se zbirati prostovoljci — republika delavske Španije mora biti rešena na vsak način. Razsrjeni delavci so posebno v prvih dneh civilne vojske požgali precej samostanov in cerkva, katere so bile njim simbol reakcije in tiranstva. Ali pogum sam ni zadostoval. Republika je potrebovala orožja, izvežbanih vojakov in vojaškega znanja. Taka sredstva je imel Franco, republika pa je imela narod. Sredi avgusta so Francovi Mavri in vojaki tajske legije, kateri so prodirali od mest Cordoba in Seville, osvojili Badajoz, kjer je bilo po boju čez tri tisoč delavcev postavljenih ob zid in s strojnimi postreljenih. Na severu je pa general Emilo Mola zavzel Irun ter San Sebastian.

Šestega novembra 1936 so stale Francove čete pred Madridom. "Samo en dan še, pa bo Madrid naš," je grmel po radiu pijani De Llano — ali storil se je čudež. "Non pasaran!"

Pred Madridom so bile Francove kohorte ustavljene, dasi je njegova propaganda obljubljala od dne do dne, da ga bo okupirala. Vsak čas bo padel, je oznanjevala. Toda vztrajal je nad 32 mesecev in padel šele koncem marca 1939, ker ni mo-

gel pričakovati od nikjer več nikake pomoči. V zgodovini pa bo za zmerom zapisano junaštvo španskih in katalonskih delavcev v obrambi Madrida in njihove zaveznice mednarodne brigade, kajti ustavili so siloviti naval Francovih španskih čet, njegovih Mavrov, Italijane in Nemce — fronto fašističnih "Perzijcev" v madridskih "Termopilah".

V času, ko sta Italija in Nemčija odprto pomagali generalu Francu, so demokratične dežele, od katerih bi bilo logično pričakovati pomoči ustavni republiki, ustanovile takozvani "neumeševalni" odbor. Da je bila farsa še večja, sta se pozneje pridružili tudi Italija in Nemčija. Inicijativa ga

The Louisville Times

Resnična zmagovalca v Španiji

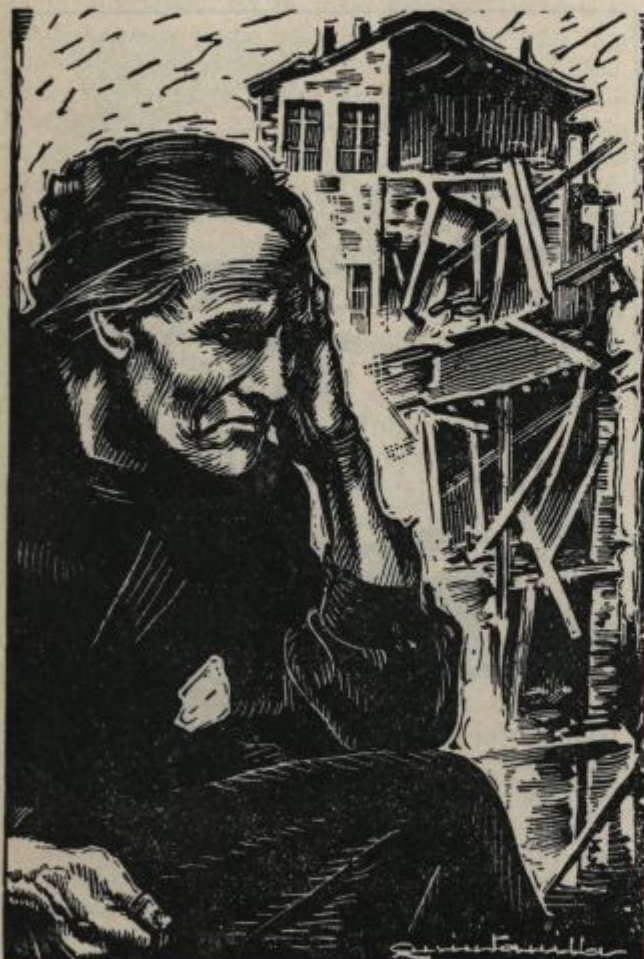
je Anglija. Dasi so bili vsled te fašistične intervencije njeni interesi v Sredozemskem morju ogrožani, je vzlic temu od vsega začetka favorizirala rebele. Tedanji francoski premier Leon Blum je uvidel nevarnost, ki preti Franciji, če postane Španija fašistična pod kontrolo Italije in Nemčije in bi bil rad pomagal republiki. Ampak angleška vlada mu je zagrozila, da če se zaplete Francija v vojno, ji Anglija ne bo pomagala. Vrh tega je držala z angleško vlado vsa francoska reakcija. Tako je Blum popustil in udano korakal za Chamberlainom, kakor so pozneje tudi Blumovi nasledniki.

Mussolini je nekaj časa svojo intervencijo v

Španiji zakrival pod označbo "prostovoljcev", potem pa jo je odprto priznal. V času okupacije Katalonije je imel tam okrog 100.000 mož svoje regularne armade in več sto vojnih letal ter tankov.

Španski republikani sta v početku odprto pomagali samo Rusija in Mehika. Slednja je poslala precej orožja, zdravil in živil, Rusija pa je pomagala z aviatiko, municijo in hrano.

Potek civilne vojne je vam znan. Veste, kako so podlegli junaški katoliški Baski, kako so nemški vojni avijoni razdejali starodavno mesto Guernica, kako so fašisti okupirali pristaniška mesta drugega za drugim in končno Madrid in

Španija 1939

Valencijo. Ko so fašisti osvojili pristan Malago, so si "hrabri" Mussolinijevi letalci še posebno ovekovečili "sloves" s pobijanjem bežečih žen in otrok.

Marca meseca 1937 so bili isti italijanski črnosrajčniki, kateri so se tako hrabro izkazali pri Malagi — strahovito tepeni. Petnajst tisoč teh junakov je pometalo puške, pustilo topove in municijo in nekateri so izgubili še celo čevlje v divjem begu proti Guadalajari. To je bil eden prvih večjih uspehov lojalistične armade.

Maja 1937 je postal načelnik španske vlade dr. Juan Negrin. Ena prvih njegovih nalog, takoj

ko je postal premier, je bilo stetje anarhističnega upora v Barceloni. In drugo, kar je bilo najvažnejše, pa reorganiziranje ljudske milice v regularno republikansko armado. V kolikor je rastla Francova moč s pomočjo Italije in Nemčije, toliko bolj je rastla moč republikanske vojske. Primanjkovalo je edino orožja, težke artilerije, artilerije proti avijonom, sploh vsega, kar potrebuje moderna armada. Zastoj sta prosila vojni letalski minister Indalecio Prieto in zunanji minister Del Vayo demokratične dežele za pomoč. Edino, kar sta poslali Mehiko in Rusija ter na skrivaj Francija, in kar in kje je mogla lojalistična vlada kontrabantno kupiti za drag denar, jih je vzdrževalo. Kakšno žalostno vlogo je igrala ameriška vlada, zato, da si pridobi pri volitvah nekaj katoliških glasov, je znano vsem. Priporočal bi pa vsem tistim, katerim še ni znano, da prečitajo članek Drew Pearsona v Collier'su z dne 4. marca 1939, "Who chooses our wars." Ali kljub temu, vzlic vsemu pomanjkanju so držali lojalisti, čeprav skoro zmerom v defenzivi, junaško svoje črte.

Poveljništvo je igralo zelo veliko vlogo, posebno še prve dni civilne vojne. Armada, izvzemši mornarice ter nekaj aviacije, katere je Španija itak malo imela, je skoro v večini prestopila k rebelom. Lojalisti so bili vsled tega skoro brez vsakega skušenega poveljstva v obrambi. Izmed onih oficirjev, kateri so ostali zvesti republiki, je bil glavni in najzmogljivejši general Jose Miaja, poveljnik madridske fronte. Ko se je pa vojna nadaljevala, se je iz moštva izvežbalo nekaj zelo dobrih poveljnikov. Enrique Lister, Del Barrio, Juan Modesto, Campessino itd., ki bi delali čast vsaki armadi. Tudi v mednarodni brigadi so bili dobri načelniki, kot Kleber — in drugi, kateri so v večini imeli anonimna imena.

V mednarodni brigadi, v kateri so bili poleg drugih narodnosti častno zastopani tudi Jugoslovani, med njimi slovenska Cankarjeva četa, so bili v večini izvežbani vojaki, kateri so sovražili fašizem in poznali orožje še iz za svetovne vojne. Tej brigadi se je v prvi vrsti zahvaliti, da ni padel Madrid šestega novembra 1936. Veliko vlogo je med internacionalci pozneje igrala ameriška legija prostovoljcev, zvana "Abraham Lincoln Brigade".

Petnajstega decembra 1937 so lojalisti zavzeli mesto Teruel, kjer so se prvič izkazali močne v ofenzivi. Dva meseca pozneje je isto mesto vsled fašistične premoči v orožju zopet padlo v roke rebelom. Marca meseca 1938 se je začela velika Francova ofenziva, katera je trudne, slabo oborožene lojaliste vrgla nazaj do morja. Ob istem času so italijanski avijoni skoro tri dni bombardirali Barcelono in pobili nad 1.000 ljudi, v večini ženske in otroke. Ali junaški Katalonci še niso bili strti. Ob reki Ebri so bili fašisti ustavljeni devet mesecev. Vzelo je tisoče nemških in italijanskih topov, ter devetsto aeroplanov za strtje

Kataloncev, kar se jim je posrečilo januarja t. l. Poročevalci so z lica mesta pisali, da so od božiča do januarja grmeli devetpalčni topovi, postavljeni samo par metrov narazen. Proti tem so imeli lačni, trudni Katalonci samo nekaj lahkih starinskih topov ter — strojnice. Rezultat je vam znan.

Nad milijon Špancev ubitih in ranjenih, milijone Špancev vrženih v bedo, več sto tisoč zasujenih v prisilnih delih, ker hoče diktatura delavce zastonj. Težki so bili časi za Španijo.

Še težji prihajajo. Oziroma, so se že uselili vanjo z vsemi svojimi mogočnimi zamahi.

Dne 28. marca 1939 je padel Madrid in par dni pozneje je fašistična vlada v Burgosu uradno proglasila konec civilne vojne v Španiji. Špansko republiko je zadela enaka usoda, kakor Čehoslovaško, le, da se je slednja podala brez odpora, dočim se je španska republika borila za svojo ohranitev na življenje in smrt. Samo delavci v Avstriji so imeli v povojni dobi poleg republikanske Španije pogum, da so se fašizmu postavili v bran z orožjem v roki. Prvi ko drugi so se borili za idejo svobode, ki je nesmrtna. Pride čas, ko bo spet dvignila bakljo tako visoko, da je ne bo dosegel noben tiran. Kajti zadnja beseda še ni izgovorjena, zadnja bitka še ni dovojevana.

Delavci vsega sveta, ki so stali ob strani lojalistični Španiji in ji pomagali, vedo, da je boj med njimi in fašizmom neizbežen. Ob tem letošnjem PRVEM MAJU kličemo slovenski delavci: "Slava junaškemu delavstvu Španije! Smrt fašizmu!"

Cerkev v Španiji je storila vse v svoji moči za poraz republike, ker je hotela, da ji ljudstvo ostane podložno, in da si zaščiti bogastva. Kajti v nobeni drugi veliki deželi na svetu ni cerkev posedovala toliko imovine, kakor jo je do padca monarhije v Španiji. Zdaj jih ji zmagoviti fašizem vrača — ampak ljudstvo si jih bo vzelo nazaj čim si opomore iz sedanjega poraza.

Anton Slabe:

Blebetavi kritiki in nehvaležni narod

BLEBETAVI kritiki so pričeli svojo kariero v zelo zanimivih okolščinah. Zajela jih je splošna zmeda in so iz neznanih vzrokov nekoliko ponoreli. Polagoma so se izvlekli iz omotice in skušali so, da zopet usmerijo svoja dejanja in nehanja v bolj priznane in regularne struge. Ta posel pa jim nikakor ni uspeval, kajti nastale so povsem nepričakovane zmede.

Smešno bi bilo to, da se je vsem prav za prav dobro godilo, toda zasledovali so, kar so ob svečanih prilikah prav posebno naglašali — višje cilje!

Med njimi se je nenadoma znašel posebno učen kljukec, ki je naznanil: Ljudje! Sozemljani! Vi iščete in ste slepi! Ali sploh veste, kaj iščete? Ali morda veste, kaj ste izgubili? Naj vam povem jaz, ki sem za to izvoljen — pamet ste izgubili! Poiščite pamet in vse bo spet dobro!

Zbegani ljudje so poslušali naznanilo, planili so in pričel se je najlepši lov—lov na pamet.

Uboga pamet! Zagledala je divje obraze nesrečnih lovcev in silno se je prestrašila. Ni ji kazalo nič drugega, kakor da se posluži svoje božanske nature. Nevidna, neslišna in neotipljiva se je dvignila v višave.

Lovci pa so se kakor besni podili v začaranem krogu, teptali so rosno travo in kalili bistro vodo, toda umirili se niso. Tam v daljavi so še vedno videli višje cilje.

Pa se je spet med njimi pokazal Kritik Blebetavec in zakričal: Ljudje! Kar ni bilo dano vam, je bilo dano meni—odkril sem pamet. Ne vprašajte, kako in kaj, ker nima smisla, pač pa me poslušajte.

In začel jim je deklamirati o zelenih krogih spoznanja prave resnice, ki je prešinila njegovo dušo, o krohotajoči se praznoti drugih, ki jih duši in davi kakor plameneči rep rigajočega sivca . . .

Ljudje so stali in poslušali in se praskali za ušesi: Bo že menda tako—kaj hočemo, pamet je pamet! Živijo pamet!

Nejeverni Tomaži so sicer vlekli "rigajočega sivca" za "plameneči rep"—toda v vseobčem navdušenju so morali biti tihi. Bili so res lepi časi, ko so se lovci na pamet pridružili kritiki.

Ampak niso se pojavili vsi naenkrat in skupaj. Zrasli so pač kakor gobe po dežju; čas jim je prijal in počutili so se udobno.

Pa so hodili na razstave, ocenjevali dela velikanov in pritlikavcev, kakor jim je pač najbolje

kazalo. Tega je bilo treba dvigniti, onega ponižati—pa so blebetali in blebetali, da so človeka bolela ušesa. Ob glorijski velikanov so si spletali vence in jih polagali na svoje glave. Domišljavost je šla v klasje, ljudje pa so stali ob strani, kakor da jih komedija prav nič ne zanima, kritiki pa so se zgrajali nad nehvaležnostjo naroda, ki jim ni hotel slediti v pehanju za višjimi cilji . . .

Kritiki so bili užaljeni in so se pričeli jeziti. Zakaj nam ljudje ne sledijo, so hoteli vedeti, a odgovora ni bilo. Nu, razočarani in nesrečni kritiki, besneči v začaranem krogu, so se končno upehali. Opuščali so drug za drugim brezupno gonjo in odhajali v zatišja.

Najprej so jih zapustili poznavalci. Bobneči glasovi so polagoma utihnili, gromovniki so se poskrili in čudovito naglo so pozabili na—pamet. Le tu pa tam je še čivknil kateri, pa bolj ponižno in skoro proseče.

Ljudje pa so se potem zdrznili: Kaj, vi nas zapuščate, zapuščate nas, ki smo vam dali priliko, da se razpišete in izblebetate!? Vi zdaj obračate zastavo? Ali je to karakter!? Vaše žalostno čivkanje je bilo sicer vedno le klavern odsev naših del, našega značaja, ki ste ga skušali pokazati v grdi luči tajno in javno a — vendar!

Blebetavi kritiki pa so molčali in se zamislili v minule čase. Ljudje pa so jim očitali:

Popisali ste plahte papirja, lomili kopja, gradili ste nebotične slavoloke iz papirja, privezali svojo domišljavost na ogromen žerjav in jo dvignili visoko nad oblake, da jo je komaj še videlo človeško oko! In zdaj jo puščate, da visi tam gori med nebom in zemljo! Spustite jo doli, postavite jo na zemljo! Kaj za to, če vas bo malo—sram! Postavite jo na zemljo in pošepetajte ji v uho—že veste, kaj! Pošepetajte ji tisto resnico, ki ste jo sami že spoznali ali pa bi jo morali spoznati . . . Vse vam bo za to hvaležno—nekoč.

Hvaležen pa vam bo predvsem narod. Ali se vam ne smili? Vi ga v svojem razočaranju in užaljenju zmerjate. Ali je narod kriv vaših zablod? Zakaj je kriv? Kaj pa, če bi se vi motili. Narod ni tako slab, kakor mislite zdaj vi v svojem pesimizmu, ki je prišel po razočaranju.

In zgodilo se bo:

Pamet, razum, neumrjoča deklica božja, se bo spet vrnila med nas iz svoje lastne volje. Vodila bo pero enemu, čopič drugemu in tretjemu spet kaj drugega. Pamet je vodila vse one, ki so bili nekaj, od pradavnine, vse, razen tistih, ki so ji delali nasilje.

Ivan Ditja:

NAJDBA

(Iz ruščine Iv. Vuk.)

STALA sta drug proti drugemu in niti z trepalnicami nista trenila — celih dvajset sekund. Namreč elegantno polirana omarica radio aparata, ki so ga specialisti označili z imenom SVD in pa Vladimir Snopkov, študent tretjega semestra elektromehaniškega zavoda. A ko je preteklo omenjenih dvajset sekund, je Vladimir Snopkov vzdihnil in stopil iz prodajalne, v izložbi pa je ostal še nadalje radioaparat. Odhajajoč se je še študent trikrat obrnil in pogledal tisti SVD.

“N—da,” je razmišljal. “To je rečica . . . S takšno rečico imaš v ušesih celo zemeljsko oblo. Če zahočeš Ameriko, imaš Ameriko. A če zaželiš Avstralijo, imaš pravo Avstralijo . . .”

Želja, da bi v svoji sobi postavil radio, je vzbudila v Snopkovu tak občutek poželenja, kakor bi ga nekdo poščegetal po podplatih. Študentu se je jasno prikazala pred očmi kratka in zatim popolnoma razumljiva etiketa z označko SVD, ki je ležala v izložbenem oknu trgovine, v neposredni bližini radioaparata. Na tej etiketi je bila napisana samo številka “800”. Nič več in nič manje. Vse je bilo jasno. Niso bili to orehi, ne kopejke, ampak rublji. Osemsto rubljev.

“Hm, jutri me lahko nenadoma pokličejo k ravnatelju — je sanjaril Snopkov, — “in rečejo:

Tovarišč Snopkov! Kot najboljšemu dijaku se vam prizna nagrada 800 rubljev. Ali: Priznamo vam 820 rubljev. To je ob enem tudi cena z dostavitvijo radioaparata v hišo.”

V tem trenutku se je Snopkov spomnil, da ni baš najboljši v šoli.

“Vendar,” je nadaljeval razmišljajoč Snopkov, “naenkrat pride k meni . . . Ne, pokličejo me in reko: Ali vam je znano, da vam je umrl stric v mestu Singapur? Vi ste njegov edini dedič? — Eh, ne, ne . . . ! Ta stric je fašist! To se protivi! On je radi tega nevaren element . . . Vrag naj vzame takega strica! Najboljše bi bilo tako: grem jaz po cesti. A glej, pred mano naenkrat denarnica. V nji 800, ne 1000 rubljev . . . Hm, če si že enkrat želim nekaj, potem treba, da želim več. Recimo, najdem denarnico in v nji . . . no, recimo, 5000 rubljev. Takoj kupim radio! Materi pošljem 800 . . . ne, 500 rubljev. Vaski in Nikolaju dam nato po 100 rubljev. Nikolaju sem med drugim dolžan 7 rubljev. Še od lani . . . Potem dam sestri Lizi . . . Počakaj, koliko sem že izdal od tistih 5000 rubljev? 800 in 20 za dostavo v hišo, plus 50 nova antena, plus materi . . . Zmotil sem se.

Snopkov je štirikrat izračunal bodoče izdatke in raztreseno gledal okrog sebe.

Deset korakov pred seboj je videl zabojček in čistilca čevljev. Videl je tudi klijenta. Soliden državljani z naočniki in v sivem klobuku je nerodno stal pri zabojčku čistilca čevljev kot kak spomenik, in dvigal nogo. Temnosive hlače so bile napete ob bokih. Žep je bil odprt kakor kovček. Državljan je čital novine.

Naenkrat je Snopkov opazil, kako iz žepa državljanov hlače kuka nekaj temen predmet in pada na tla. In baš v trenutku, ko je državljani spustil nogo z lesenega zabojčka. Državljan tega ni zapazil. Plačal je snažilcu in odšel. Reč, ki je padla na tla, ni videl niti snažilec, ker je ravno takrat spravljal zasluženi denar v svoj zabojček.

"Državljan," je vzkliknil Snopkov, preden je sploh mogel pomisliti, kaj se prav za prav godi. "Državljan, nekaj ste zgubili!"

Državljanov sivi klobuk se je oddaljeval. Solidni državljani ni slišal.

Snopkov je pobral temen predmet. Bila je denarnica, prepolna in zelo napeta ob robovih. Sami bankovci so bili v njej.

Takoj je treba poudariti, da ta tuja denarnica v študentovskih rokah študenta ni nič spomnila na njegovo razmišljanje pred petimi minutami. Edino o čem je Snopkov zdaj razmišljal je bilo, da čimprej vloviti lastnika te denarnice in da mu jo vrne . . .

Snopkov je bežal za sivim klobukom. Precej daleč je že bil, tam pri tramvajski postaji. Snopkov je takoj, odrivajoč popotnike, zbežal k postaji. Tramvaj je uprav prihajal. Sivi klobuk je stopil v tramvaj.

Snopkovu se je posrečilo, da je v zadnjem trenutku skočil v isti tramvaj. Energično se je začel prerivati po natlačenem vozu, izgovarjajoč čarobne besede: "Izstopate na sledeči postaji?" No sivi klobuk se ja začel nenavadno premikati in je zaplaval proti vratom. Tramvaj je obstal in se zopet premaknil.

Snopkov je cmoknil od razgretosti in planil naprej. Zdaj je začel križati: "Pustite me, da izstopim . . . Mudi se mi . . ."

Pustili so ga. Skočil je z voza in skakajoč je iskal z očmi sivi klobuk.

V tem trenutku se je zaslišal oster žvižg. Približeval se mu je neusmiljeni milicioner, ki je, ublažujoč svojo surovost z uljudnim dvigom roke na rob svojega šlema rekel:

"Rubelj morate plačati," je bil ravnodušen njegov glas.

Snopkov se je ozril. Sivi klobuk se je še komaj videl v daljavi.

"Evo rubelj!" je rekel Snopkov in hotel oditi.

"Oprostite, potrdilo vam moram dati!" je rekel milicioner.

"Ni treba, mudi se mi . . ."

"To ne gre, državljani. Tak je red in predpis, oprostite . . ."

Snopkov je stal in čakal na potrdilo. Vzel ga je z drhtečimi prsti in pogledal na tisto stran, kjer bi naj bil sivi klobuk. Ali ni ga več videl.

Snopkov zbeži na trotoar. Pot mu je preprečil taksi. Pogledal je in opazil, da je zastavica na "prost".

Ustavil ga je.

"Prosim, vozite, moram ga vloviti . . ."

"Tu ni dovoljeno vstopati v taksi. Čakajte, da pripeljem, da . . ." je rekel šofer, in se pretrgal v besedi. Kajti videč Snopkov obraz, je samo pokimal v znak soglasitve in spustil zastavico.

Autotaksi se je težko obrnil in zelo počasi razvijal brzino. Trebalo je zato minute. Končno je bilo v redu in Snopkov se je bližal sivemu klobuku. Z hitrostjo 40 kilometrov na uro. Razveselivši se tega dejstva, je vtaknil roko v žep, da pogleda navzočnost potrebnih sredstev. Pokazalo se je: en rubelj in sedemdeset kopjejek.

"Stoj, stoj . . . tam je, tam je!" je kriknil Snopkov.

In resnično, sivi klobuk je plaval po trotoarju. Šofer je ustavil in takso meter je mirnodušno pokazal en rubelj dvajset kopjejek.

Snopkov je plačal in se ozrl za sivim klobukom. Baš je stopil v neko trgovino. Snopkov je pihel za njim. Vratar ga je sprejel z ljubeznivim poklonom in mu odvezl kapo, kakor se to spodobi. Zdaj še le je Snopkov opazil, da se nahaja v kavarni. Neodločno je stal pri vходу in plašljivo gledal po kavarni. Opazil je dva solidna gospoda državljana z očali, zakaj klobuk je ostal pri vratarju. Stopil je razburjen k prvemu:

"Državljan, niste morda izgubili denarnice?"

"Mislim ne," je rekel državljani in se urno zgrabil za žep. "Ali vendar, da, da, sem! Izgubil sem jo, izgubil . . . Temna denarnica in v nji 4900 rubljev."

"Evo vam denarnice," je mirno rekel Snopkov in mu dal denarnico.

"Najlepša hvala! Oprostite . . ." je jecljal državljani in utihnil ne vedoč kako se naj oddolži.

Snopkov se je ironično nasmehnil:

"Ni vredno . . . Malenkost . . ."

Vratar, dajajoč Snopkovu kapo, se je poklonil do tal. Snopkov mu je za poklon dal svojih zadnjih petdeset kopjejek in ponosno stopil na ulico. Do zavoda je moral preko petero okrajev. Denarja za tramvaj pa ni več imel.

Snopkov je korakal z ostrimi koraki in se vprašal:

"O čem sem neki mislil takrat, preden sem našel denarnico? . . . A, da, da!!! Kaj bi bilo, če bi našel denarnico s 5000 rublji . . . N—da . . . Vendar nekaj najti, to je zastareli način urejevanja svojih denarnih razmer. Mirne duše se lahko reče, da je to čisto kapitalističen način . . . Za vsak slučaj me ta najdba stane čisto izgubo dva rublja in sedemdeset kopjejek . . ."

Mitrant potuje skozi mrak

Simbolična slika iz današnjih časov

IVAN MOLEK

V TEJ sliki se vam predstavi delavec-farmer *Korenčič*, ki pozimi dela v tovarni v mestu (kadar tovarna k sreči obratuje), poleti pa na svoji farmici zunaj mesta, na kateri traja obrat od zore do mraka; dalje se vam predstavita dva klateža in raketirja *Koljimir* in *Faregost*, ki ne prestando nihata med mestom in podeželjem in iščeta, kje bi koga in kaj požrla na tuj račun; končno se vam predstavi brhka devica in bogata dedinja *Mitrana*, katera ima kopico snubačev, ampak njena glavna snubača sta omenjena klateža, ki jo pa tako "ljubita", da bi jo najraje in čim prej zadržala . . . Torej začnimo!)

KORENČIČ (*vrže culo s fabriško obleko v kot*): Tako! Zdaj smo spet tukaj doma. Čudno je naše življenje! Kadar bivam v tovarniškem "slumu" v mestu, sem tamkaj doma, kadar pa sem tu na farmi, sem tukaj doma. Povsod doma in — nikjer. Pa kaj bi filozofiral! Jaz ne živim od tega . . . Sem pa radoveden, kaj je novega na tej strani naše domovine; radoveden sem na primer, kako se ima naša znanka *Mitrana*. V mestu sem slišal in čital, da ima cel bataljon ženinov; celo naš nervozni fajmošter *Klepetec* se ženi pri njej. Kaj se hoče! *Mitrana* je tako bogata, tako lepa in ljubeznjiva! . . . (*Trkanje.*) Oho, obiskovalca imam! Lepo je to, da me vsi radi vidijo. (*Odpre vrata.*) O, dobro jutro, državljani *Koljimir*!

KOLJIMIR (*suh, dolg, črne brčice in črna kozja brada, v zunanjem žepku suknje svinčniki in nalivniki, v desnici rdeča aktovka, na glavi pa čepi cilindrič*): Zdravo, brate *Korenčič*! —

KORENČIČ: Vidiš, vidiš, moj stari znanec! Poznam te po bradi in aktovki. Ista črna bradica in ista rdeča aktovka. Saj me nisi samo enkrat obiskal v mestu. A zdi se mi, da si shujšal. Kaj je? Težke skrbi? In še nekaj me močno bode v oči. Cilindrič! Kako to, državljani *Koljimir*? Spominjam se, ko si me pred nedavnim obiskal v mestu in takrat si imel na glavi delavsko čepico. Zdaj pa to! Kako to?

KOLJIMIR (*vrže aktovko in cilindrič na mizo, sune z glavo nazaj in komodno sede na klop*): Naj te ne moti tale moj cilindrič, brate *Korenčič*. To je malenkost! Sicer ti pa lahko zaupam: to je zaradi vremena; drugo vreme je zapihalo . . . Zdaj vleče veter od juga. Toda zaklinjam te, brate, ne delaj si brige zaradi tega. To je malenkost . . .

KORENČIČ (*ga debelo pogleda*): Vreme? Malenkost? Hm . . . Pred kratkim, morda še včeraj, je bilo drugače. Gromko si se zaklinjal: Delavska čepica na veke vekomaj! — Delavska čepica, delavska čepica! — Zdaj pa cilindrič, čisto buržujski cilindrič! Kako naj to razumem? Ali naj razumem, da se vrtiš z vetrom?

KOLJIMIR (*odžene sitno muho, se premiče sem in tja in strga z nohti brčice, skuša pa delati vtis, da ni nič*): Ne bodi sentimentalni, brate *Koren-*

čič! Delavska čepica, buržujski cilindrič — to so sentimentalnosti. Kaj boš s tem? Meni se prileže oboje, čepica in cilindrič. Ali se ne tebi? Poskusi. (*Mu natakne svoj cilindrič na glavo.*)

KORENČIČ: Hahaha! Prileže se mi kakor prašiču sedlo . . . Vidim pa, da se dobro tebi prileže — veliko bolj ko platnena delavska čepica.

KOLJIMIR (*v zadregi*): Čuj, brate! Kaj je pa tako slabega na tem cilindriču? Ali ni pošten delavski izdelek? Čemu bi se sramovali delavskega izdelka. Zakaj bi ne spoštovali, počastili in se poslužili vsakega delavskega izdelka? (*Sune z glavo nazaj v zavesti, da se je dobro izmazal.*)

KORENČIČ (*ga še bolj debelo pogleda*): Hm! — — Delavci zidajo tudi cerkve. Ali se zdaj poslužuješ tudi cerkve? Delavci stešejo gavge. Zakaj ne spoštuješ in se poslužiš vešal? Delavci ne kje grade koncentracijska taborišča. Mar častiš ta taborišča?

KOLJIMIR (*spet odžene sitno muho*): Malenkosti! Sentimentalnosti! Pustimo malenkosti!

KORENČIČ: Resnično, cilindrič se ti prileže. In tista aktovka. Kaj imaš danes v aktovki? Včeraj si imel rdeče letake.

KOLJIMIR: Spet si sentimentalni, brate. Kaj boš z rdečino? Rdeči, sivi ali zeleni letaki so pač letaki — —

KORENČIČ: In črni, srebrni, žolti ali rjavi letaki so pač tudi letaki! Kaj pa črnožolti?

KOLJIMIR (*odžene muho*): Za izprembo zdaj nosim belo-modro-rdeče. Veš, ljudje se naveščajo ene same barve . . . In sliko papeža *Pija XII.* prodajam . . .

KORENČIČ (*zazija*): Pravilno! Ljudje morajo biti pisani, križ-kražasti . . . Na primer: rdeči na jeziku, beli na čelu in črni v srcu! A? Pa papeža morajo ljubiti!

KOLJIMIR: Na ta način ne pridemo nikamor. Čemu bi sejali besede, ko se pa lahko pogovorimo kaj dobrega? Pusti pisane letake, naj počivajo v moji rdeči aktovki, brate, pa mi raje povej, kako se ima naša prijateljica *Mitrana*. Ali je zdrava?

KORENČIČ: Oho! Kaj se tudi ti ženiš pri *Mitrani*? . . . Ta je tudi lepa! Prej si rekel, da je

vlačuga — nesramnica, nevredna, da živi. Kako to?

KOLJIMIR (*spet mahne po muhi*): Ali si ti malenkosten, brate Korenčič! Pozabi vendar, kar je bilo včeraj in glej, kaj je danes! Ali ne veš, da se razbojnik Faregost ženi pri Mitrani?

KORENČIČ: Naš fajmošter Klepetec se tudi ženi pri njej in Peter Pajzelj tudi.

KOLJIMIR (*ogorčeno*): To je tisto — in to se ne sme zgoditi! Zato sem izpremenil svoje mnenje o dekletu. Veš, prej nisem Mitrane dobro poznal, ampak zdaj mi je vse razodeto; zdaj, ko jo Faregost zalezuje, sem spoznal, da jo moram rešiti . . .

KORENČIČ: Rešiti?

KOLJIMIR (*vzhičeno*): Da, brate, rešiti jo moram iz Faregostovih krempljev — iz krempljev vseh, ki jo hočejo nesramno oskruniti, zlorabiti, izpiti ji kri in potem jo vreči, lupino, na smetišče! —

KORENČIČ (*se seseda*): Jaz se čudoma čudim.

KOLJIMIR: Ne čudi se, brate.

KORENČIČ: Jaz se čudim, ko slišim iz tvojih ust, da hoče nekdo oskruniti in zlorabiti Mitrano, ki je bila doslej po tvoji sodbi samo vlačuga —

KOLJIMIR (*skoči pokonci*): Ah, pozabi, pozabi na mojo sodbo, pozabi na vlačugo! Na ta način ne pridemo nikamor. Saj vidiš, da se moram oženiti z Mitrano, čeprav mi je bila vlačuga . . . Oženiti se moram z njo na vsak način — pa če bi mi bila tudi psica — oženiti se moram z njo, da jo rešim! In ti, brate Korenčič, mi moraš pomagati pri tem poslu.

KORENČIČ (*se zgrozi*): Čudim se in povrh se še zgražam nad tvojo vrtoglavostjo, državljani Koljimir. Kako naj ti pomagam?

KOLJIMIR: Tebi Mitrana zaupa, mene se ogiblje. Ti, brate, moraš govoriti z njo; ti ji moraš pihati na srce v mojem imenu . . . Daj, daj, brate Korenčič!

KORENČIČ: Ti me zapeljuješ v zločin — ampak tako nizko še nisem padel. Jaz Mitrano iskreno spoštujem, iskreno cenim; spoštoval in cenil sem jo, odkar sem jo spoznal, še takrat, ko si me ti učil, da je Mitrana — vlačuga in da moram pljuniti zanjo, kadar jo srečam . . . In ko sva nekoč govorila, sem ji tudi povedal, kako jo ti sovražiš in psuješ — in oba sva se zgražala nad teboj — in zdaj naj se ji lažem, da ni res, da si jo ti psoval z vlačugo, da si vzoren mož, da si — kaj?

KOLJIMIR (*mirno*): Eh, to ni nič — če v mojem imenu prekličеш vse moje prejšnje besede; zame je to malenkost . . . Jaz nič ne pomišljam sedemkrat se lahko zlažem v eni sekundi, če je tre-

ba — to se pravi, laž je potrebna, če braniš svete cilje — to se pravi —

KORENČIČ: Vem, vem, ampak jaz tega ne morem! Pri tebi je to lahko, zato pa zdaj vleče tvoj veter od juga . . . Pri meni pa to ne gre; jaz se držim svoje poti z vetrom ali proti vetru, vedno grem v svojo smer.

KOLJIMIR (*sune z glavo nazaj in odžene muho*): Torej mi ne boš pomagal, da si pridobim Mitrano?

KORENČIČ (*odločno*): Ne, za nobeno ceno ne!

KOLJIMIR (*pobere rdečo aktovko in natakne cilindrič*): Moje upanje je neumrjoče. Še pridem k tebi in še se bova pogovorila kaj dobrega; upam, da te med tem zapusti sentimentalnost. Zdrav, brate Korenčič! — (*Odhaja.*)

Korenčič (*za njim*): Pazi, da te ne sreča Faregost.

KOLJIMIR (*se vrne*): Kaj si rekel? Da me sreča razbojnik Faregost? Hehehe, to se danes ne bo zgodilo. Ušerem desno pot . . . Zdrav! (*Spet odide.*)

KORENČIČ (*gleda za njim s praga*): Hm, prebrisanca igra ta Koljimir, toda koliko časa pojde njegova igra? Mene že ne ujame! (*Ozre se na levo.*) Ali ne slišim stopinj? Ho, kdo pa tam maha tako samozavestno? Ali mi ni znan ta korak?

FAREGOST (*primaha z leve; majhen, debel svetli brki, tolsto in obrito lice, na glavi sportna kapa, v desnici pa rjava aktovka*): Da si mi zdrav, brate Korenčič!

KORENČIČ: Dober dan, državljani Faregost! Kako to, da to pot prideš z leve? Navadno prihajaš z desne. In kaj pomeni sportna kapa? Kam si djal običajni cilindrič?

FAREGOST (*stopi za njim v hišo in vrže aktovko in kapo na mizo*): Preveč si natančen, Korenčič. Da veš, časi se izpreminjajo . . . Leva pota, desna pota in srednja pota — vse nam mora služiti in še sportna kapa povrh. Jutri si morda natakneš polhovko ali pa turban, ampak to ni zdaj važno; nekaj drugega je važno.

KORENČIČ: Da, da, nekaj drugega . . . Kaj imaš v aktovki? Včasih si nosil naokrog sveto pismo.

FAREGOST (*skrivnostno pomežikne*): Danes nosim slike Georgeja Washingtona. Ali kupiš eno? Ali bi morda sliko Henrika Forda? Prodajam tudi papeža Pija XII.

KORENČIČ (*se dela, da ne sliši*): Kaj je tako važnega?

FAREGOST (*potihoma*): Ali si kje videl tistega razbojnika Koljimira?

KORENČIČ: Seveda sem ga videl. Zakaj vprašuješ?

FAREGOST (*vznemirjen odžene muho in obriše si čelo*): Slišal sem, da se ženi pri Mitrani. Čuj, brate Korenčič, to se ne sme nikdar zgoditi! Mitrano moramo rešiti iz krempljev te zveri! ...

KORENČIČ: Kako to misliš: moramo? Kdo pa smo "mi?"

FAREGOST (*v zadregi*): Rešitelj bom jaz, ampak ti mi moraš pomagati — moraš!

KORENČIČ: Čudovito je to! Kako naj ti jaz pomagam?

FAREGOST (*mehko*): Mitrana tebi še zaupa — meni nič. Ti moraš govoriti z njo v mojem imenu; prepričati jo moraš, da sem jaz njen najboljši prijatelj, razumeš?

KORENČIČ: Toda kako naj jo prepričam o tvojem prijateljstvu, ko pa ona dobro ve, da si jo vsa ta leta zmerjal z vlačugo in si pljuval na njeno sliko? ...

FAREGOST (*ošvrkne muho*): Ah, na ta način ne pridemo nikamor! Bodimo enkrat realisti! Zdaj, ko razbojnik Koljimir hoče Mitrano — jo tudi jaz hočem — rešiti jo moram pred njim!

KORENČIČ: Toda ona te ne mara, kakor ne mara Koljimira. Kaj boš torej?

FAREGOST: Imeti jo moram — pa naj me mara ali ne mara! Zato potrebujem tebe, da mi pomagaš ...

KORENČIČ: Izbij si iz glave vsako mojo pomoč, državljani Faregost! Mitrana te ne mara in jaz se ji nočem zameriti za nobeno ceno, da bi ji usiljeval nekaj, česar noče.

FAREGOST (*nestrpno*): Na ta način ne pridemo nikamor. Čuj, brate Korenčič! Uvažujem, da si danes slabe volje, ampak moje zaupanje vate je neumrjoče ... Če mi ne pomagaš danes, mi boš jutri ali pojutrišnjem — enkrat prav gotovo.

KORENČIČ (*sarkastično*): To upanje goji tudi državljani Koljimir — ampak vidva oba se bridko motita. Jaz bom pomagal samo Mitrani, da jo noben od vaju ne dobi!

FAREGOST (*priliznjeno*): Saj ti ne verjamem! ...

KORENČIČ: Koljimir mi tudi ne verjame, ampak mene to ne moti.

FAREGOST (*se napikne*): Razbojnika Koljimira ne bo več — čim ga jaz srečam!

KORENČIČ: Koljimir tudi pravi: "Razbojnika Faregosta ne bo več — čim ga jaz srečam!" Meni se pa vidi, da se vidva drug drugega bojita ... Ti hodiš po njegovih potih, on pa hodi po tvojih potih — na ta način se ne bosta nikdar srečala ...

FAREGOST (*odganja muho*): To so malenkosti, sentimentalnosti, bedastoče!

KORENČIČ: Še nekaj drugega slutim. Vidva zalezujeta Mitrano samo zato, da jo — — ubijeta. Vidva tekmujeta med seboj le zato — kdo izmed

vaju jo ubije. Kdo bo ubijalec Mitrane — to je edina razlika med vama!

FAREGOST (*se premaguje*): Saj se premisliš, brate Korenčič, do prihodnjic se premisliš ... Poznam druge, ki so tudi tako govorili, toda danes mislijo po moje.

KORENČIČ: Da, tudi jaz jih poznam. Mnogo teh poznam. To so oni, ki niso nikdar mislili po svoje; to so oni, ki si vsak čas napudrajo lice z drugačno barvo — kakor jim kaže, da se znesejo nad kom, kakor jim kaže cviček s te ali one strani ... To so oni, ki se mirnega srca zlažejo sedemkrat v sekundi, ako jim nese — ki z mirno vestjo pljunejo v lastno skledo — ki ubijejo tudi lastnega brata ali sestro, če si domišljajo, da jim to pomaga v njegova nebesa!

FAREGOST: Vidim, da nisem prišel o pravem času. Danes ni s teboj nič. Ampak ne pozabi: moje upanje, moja vera vate je neumrjoča! (*Pobere aktovko in natakne sportno kapo.*) Zdrav, brate Korenčič! (*Odhaja.*)

KORENČIČ: Dobro glej, kod hodiš, da te ne sreča Koljimir!

FAREGOST (*se ozre*): Kaj si rekel? Ne bo nič! Uberem levo pot. (*Odide.*)

KORENČIČ (*se vrže ves izmučen na klop*): Hohoho! To je igra! — To je igra, ki bi bila smešna, če bi ne bila nasramna in nečloveška! — (*Nalahno trkanje na duri. Korenčič vstane in odpre.*) O, zdravo, Mitrana! Kakor jutranje solnce si! Le stopi, le stopi k meni, bo vsaj malo zadoščenja ...

MITRANA (*dolga, vitka, razpleteni lastje, svetla in ohlapna halja, tugoba v očeh*): Ali je pri tebi kaj zavetja, brat Korenčič? Ali je kaj pomoči? Glej, čuj! Koljimir in Faregost me zalezujeta, župnik Klepetec me zalezuje, Pajzelj me zalezuje, vsi gadje me zalezujejo, da me ubijejo! ... Ti, brat Korenčič, si še edini, na katerega se zanesem, pomagaj mi! (*Pade mu v naročje.*)

KORENČIČ (*jo objame*): Zanesi se name, o Mitrana! Pomagal ti bom, čuval te bom, branil te bom in ljubil te bom do svojega zadnjega diha! — —

Socialistični klubi

Rojaki delavci, jačajte svoje socialistične klube. Ako ga v vaši naselbini še nimate, ga ustanovite.

Naloga klubov v večjih krajih je, da goje tudi dramatično in zborna petje v smislu proletarske kulture. Vsak klub naj ima tudi prosvetni odsek treh ali več članov, ki planira v klubu diskuzije, shode in debate. Dalje je potreben odsek za razpečevanje literature, agitacijski odsek, ki pridobiva klubu nove člane, mladinski odsek itd. Klub v celoti pa z odborom in odseki sodeluje, kajti brez vsestranskega sodelovanja ni pogojev za uspehe.

Ivan Jontez:

V OBRAMBO POSTOPANJA

LEPA reč!"—slišim vzklikniti čitatelja, ko prečita gornji naslov. "Ali se je fantu zmešalo? Postopanje bo zagovarjal! Gotovo ga trka luna! In v tem zmešanem stanju skuša zagovarjati svoje lastno postopaštvo, ka-li? Lepa reč!"

Toda meni se ni zmešalo in sem v povsem normalnih odnošajih z luno. Niti sentimentalni ne postanem, ko v jasni noči ogledujem njen mrtvi obraz, le včasih si zaželim, da bi se mogel preseliti na njo: ker je mrtva, ne more biti na nji ne norcev niti vsevedcev in človek, ki se ne more prištevati k prvim ne k drugim, bi se gori nemara izvrstno počutil. Ta želja je pa čisto naravna: kdo si ne bi želel iz današnje vrtoglave zmede nekam, kjer bi vsaj mir našel?

Torej sem prilično še pri pameti, kar že to pomeni. Vzlic temu pa bom napisal nekaj strani v obrambo postopanja. Ampak počasi, prijatelj! Moj namen namreč ni, pisati v obrambo postopačev, ki zgolj "Bogu čas kradejo, ljudem pa denar"; teh ne bi mogel zagovarjati, tudi jaz jih imam na piki. V mislih imam postopanje in postopače, ki spadajo v narekovaj: "postopanje", brez katerega bi ne moglo biti nobene civilizacije, in "postopače", katerim smo dolžni hvalo za vse, s čimer se dandanes lahko ponasamo.

Prvi "postopač", ki nam je zapustil vidne sledove, se je moral roditi približno pred trideset tisoč leti, v pozni paleolitski dobi, ko se je južna Evropa sprostila ledenega oklepa zadnje ledene dobe. Fant se je rodil v skalni votlini nekje v jugozapadni Evropi. Njegov oče je bil lovec, ki je s primitivnim orožjem iz kamna in lesa pobijal divjačino, njegova mati je pa najbrže pripravljala divjačino za pod zob in živalske kože za oblačila. Ko je odrasel, je začel hoditi z očetom na lov.

Klatenje za divjačino pa fantu ni zadostovalo. Čutil je, da mu nečesa manjka, da bi moral početi še kaj drugega, da bi bil zadovoljen. In tako se je zgodilo, da se je nekega dne zalotil pri nenavadnem opravku: na skalno steno domače votline je skušal narisati bizona.

Kmalu je bila njegova risba gotova. Narisani bizon je bil sicer dokaj neokreten in šepav, ampak bizonu je bil podoben. Fant je bil vzhičen. Brž je sklical mater, očeta, brate in sestre ter jim pokazal svojo umetnino. Seveda je bilo precej občudovanja in hvale. In fant je bil nemalo ponosen na svoj umotvor.

Toda njegovo veselje ni ostalo dolgo neskajljeno. Ker je čedalje bolj zanemarjal lov in porabljal svoj čas pri okraševanju skalnih sten z risbami bizonov, mastodonov, jelenov in druge div-

jadi, in navsezadnje tudi z risbami svojih bratov in sester, je začel dobivati čedalje ostrejšo ukore. "Uh, samo lenaril bi in packal po stenah!" se je hudovala mati. "Misliš, da ti bo divjačina sama od sebe pricapljala na raženj?" Oče je pa najbrže zbadljivo pristavil: "Kako pak, pečene race mu bodo letele naravnost v usta..." Tako je moral naš junak preslišati marsikatero grenko.

Toda fant je bil trmast, kakor "postopači" vseh časov. Sicer je šel na vsako toliko na lov ter privlekel domov divjačino, toda risanja ni hotel opustiti. In tako nam je ta vztrajni "postopač" zapustil zbirko risb, ki so za nas neprecenljive vrednosti. Brez njih bi vedeli zelo malo o človeku tedanjega časa.

S tisočletji je rod "postopačev" vedno bolj naraščal. Njihova zapuščina je bila vedno pestrejša in bogatejša. Za grobimi risbami paleolitskega Evropeca smo dobili okrašeno lončevino poznejših dob, prve poskuse v kiparstvu, nakit itd. Potem je ta "postopaški" nagib rodil lepe umetnosti ob Nilu, v Mezopotamiji, v Atenah. "Postopači" so iznašli pisano besedo, ki so jo prenašali najprej na opečene plošče, potem na papirus in pergament, dokler ji ni nazadnje nemški "postopač" Gutenberg odprl vrat v današnjo moderno tiskarno. "Postopači" so nam dali zvezdoznanstvo, matematiko in aritmetiko, "postopači" so nam odprli vrata v tajne prirode, oni so nas polagoma usposobili za zasledovanje smotrov, ki so višji in lepši od gole polnitve želodca in ploditve, oni so nam dali podlago, da smo naposled začeli postajati—ljudje.

Če bi bil Krist iz Nazareta ostal pri svojem tatarskem poslu, si nakopal družino ter se briga samo za to dvojico in zase, bi se krščanstvo ne bilo rodilo. In če bi bil Savel ostal praktični politik, bi ne bilo Pavla in brez tega bi bilo ostalo krščanstvo omejeno na Judejo. Toda oba je bil zajel "postopaški" nagib. Krist je v samotni razmišljanje o potrebi duhovnih in socialnih reform ter gledal privide, ki so mu kazali boljše in srečnejše človeštvo; in potem je začel učiti, da bi se njegovi prividi čim prej uresničili. Savel je na enak način našel v sebi pot do Pavla, ki je potem skušal privesti do uresničenja Nazarenčevega privida.

Marks in Engels sta dala človeštvu znanstveno podlago za ekonomski, socialni in duhovni preobrat, ki se vrši v našem času. Toda tega bi nam ne bila dala, če bi bila pokazala hrbet "postopaškemu" nagibu ter postala "praktična človeka". ("Praktičen človek" se briga zgolj za svoje lastno telesno ugodje in koristi, vse drugo in vsi drugi ga ne zanimajo.)

Kaj bi imeli Slovenci, da so se uprli temu na-

gibu Frimož Trubar, Valentin Vodnik, France Prešeren, Fran Levstik, Kette, Ivan Cankar, Oton Župančič in drugi, ki so ustvarili našo literaturo; in naši glasbeniki, upodablajoči umetniki itd.? Bili bi narod brez svoje kulture.

Toda ti možje so prisluhnili glasu "postopaškega" nagiba ter mu sledili, kakor so mu pred njimi sledili stotisoči mož vseh narodnosti, plemen in polti, da izkrčijo človeštvu pot iz goščav nevede, slepote in živalskih nagonov. Tako smo dobili tudi mi svojo kulturo.

"Praktični" sodobniki vseh časov navadno niso imeli mnogo razumevanja za prizadevanje teh ljudi. V nekaterih dobah so imeli v nekaterih krajih potrpljenje z njimi in sem pa tja se je celo pripetilo, da se je kakemu "postopaču" dobro godilo. Ampak to so bili redki slučaji. Tudi največji med njimi—misleci, umetniki, pesniki, glasbeniki in znanstveniki—so bili največje deležni prezira in zasmeha. "Postopači!" je sikal za njimi "praktični svet".—"Nepridipravi! Lenuhi!"

"Postopači" se niso zmenili za ta posmeh in prezir, tudi ne za pomanjkanje, ki jih je često preganjalo in trpinčilo, temveč so šli mirno svojo pot ter razmišljali, sanjali in ustvarjali. In nekateri izmed njih je dal življenje za svoje prepričanje, ki je bilo vzniknilo iz teh razmišljanj in prividov. Vsak izmed teh se je zavedal, da je bil tu, da vrši neko nalogo, naloženo od Življenja, ki pazi, da ne ostanejo kolesa napredka nikdar predolgo zavrti.

Nekateri "postopač" je seveda omahnil pod butaro, jo odvrigel, se prodal za kos potice ali za mehurček iz milnice; in nekateri je zašel v zablode. Toda to so bili slabihi. Pravi "postopač" vzdrži, se požvižga na vse nepravilike.

Tudi so se "postopači" vedno delili na "praktične" in "nepraktične" "postopače": prvi na primer je bil obrtnik, ki se je zamudil dalj časa pri izdelovanju svoje robe, da jo je lepo okrasil in potem tudi dražje prodal; v vrsto "nepraktičnih postopačev" pa spadajo misleci, umetniki, pesniki, pisatelji, glasbeniki in tudi znanstveniki, ki se nočejo prodati. Tem se brez malega vedno slabo godi, naj že bodo veliki ali majhni. Ali baš tem "postopačem" se ima svet zahvaliti za ves resnični napredek.

Tudi ameriški Slovenci imamo med seboj nekaj malega "postopačev", večinoma skromnih, toda nič manj potrebnih. Večinoma so zaposleni v tovarnah, uradih itd., pri vsakdanjem delu za kruh in streho; "postopaško" delo opravijo v svojem prostem času. Tiste, katerim slučajno "ni treba" delati za kruh, pa muči skrb, kje si bodo našli kosček kruha, kar je še slabše in bolj ubijajoče kot garanje kjerkoli.

Tem "postopačem" se imamo zahvaliti, da nismo v kulturnem pogledu docela suha veja slovenskega drevesa. Ali smo jim hvaležni za to? In še

kako! S "postopači" jih naganjamo, "cigare" jim očitamo, zadrege ali smolo v njihovem privatnem življenju izrabljamo, da vzbujamo predsodke proti njim, kozarce in žlice, ki jih izpraznijo, preštevamo z zlobnim namenom, na njihovo javno delovanje spuščamo senco dvoma o njihovem poštenju itd.

Sreča, da se tudi naši "postopači" požvižgajo na vse take in podobne nepravilike, se smejejo kamenju, trnju in blatu in se ne smilijo samim sebi. Drugače bi bili ameriški Slovenci že dolgo suha kulturna veja na debelu slovenskega drevesa.

Lahko bi še pisal o tem, a mislim, da ni potrebno. Saj sem dovolj jasno pokazal, da je bilo "postopanje", kakršno imam v mislih, vedno potrebno in blagoslov za človeštvo. Nič zato, če se "praktični svet" nad njim spotika: kar rodi dobrega, ostane vzlic vsemu. To je glavno. In nekoč bodo tudi "postopači" doživeli svoj dan, ko bo svet pod pritiskom njihovega prizadevanja postal manj "praktičen" in bolj "nepraktičen": resnično kulturn.

S tem naj se bodrijo tudi naši "postopači", kakor se bom z njimi vred bodril tudi jaz, skromen član velike "bratovščine postopačev", h kateri se prištevam z vso skromnostjo, ki pristojna povprečnemu peresarju, obenem pa s ponosom.

H koncu še pristavljam, da obžalujem, da ni v današnjem zamotanem gospodarskem sistemu več pravih prilik za pravo "postopanje": da bi se človek mogel ves posvetiti delu, do katerega čuti največ veselja in za katero je najbolj sposoben. Tudi ameriškim Slovencem bi koristilo, če bi bilo takih prilik za to peščico "postopačev", ki se giblje med nami. Ker pa jih ni, ustvariti jih pa nočemo in menda tudi ne znamo, bo ostalo nedovršenega mnogo dela, ki bi moralo biti izvršeno, in utegne se celo zgoditi da bomo izginili v ameriškem "melting potu", ne da bi zapustili bodočemu zgodovinarju jasno sliko svojega obraza.

Ako bi ameriški Slovenci hoteli imeti tako revijo, kakor je ta, vsak mesec, bi jo lahko imeli, če bi se malo več brigali za svoje kulturno udejstvovanje. Delavce, ki so tako revijo pripravljeni urejevati, imamo. Ni pa naročnikov in zadosti takih, ki bi prispevali v ta namene. Čemu ne? Kaj, ko bi začeli resneje razmišljati o tem vprašanju?

Amerika z vsemi svojimi ustanovami spada ljudstvu, ki tu živi. Kadarkoli ljudstvu ne ugaja obstoječa vlada ima ustavno pravico, da jo popravi ali izboljša in revolucionarno pravico, da jo strmoglaví. — *Abraham Lincoln.*

Kdor pomaga drugemu na račun tretjega, ni govora o dobroti. — *Mader.*

Anton Šular:

“SAFETY FIRST”

V PREOBLAČILNICI zjutraj vre in šumi kot v panju. Premogarji oblačijo svojo “uniformo” in se pripravljajo na delo v rov.

Vlečejo nase trdo, cunjasto obleko, ki je bila prejšnji dan premočena od znoja in pokrita s

p r emogovim prahom. Ponoči se je posušila in pri p r e o b l a č e n j u se iz nje d v i g a prah in neprijeten vonj.

Okrog sebe čuješ govorico v štirih ali petih jezikih. Nekaterih je sam smeh in šala, posebno tistih, ki jih že na več korakov ovohaš, da niso posebni prijatelji čiste kave, pa so za zajutrek prilili še dobršno porcijo slabega žganja. Na drugem koncu preoblačilnice nekdo preklinja “vse unijske brate” in jih zmerja s pasjimi sinovi. Ukradena mu je svetiljka, ki jo je prejšnji dan pustil v košari. Vsak rudar ima svojo košaro, ki visi na verižici in se jo poljubno potegne gori pod strop ali doli. Na njo se obeša obleka in v njo spravlja čevlje, kapo, milo in take drobnarije, ki se jih rabi v rovu ali umivalnici. Rudar brez svetiljke gre od enega do drugega, vprašajoč, kdo ima rezervno svetiljko, da bi mu jo posodil. “Jaz imam eno, ki je ne rabim,” je rekel nekdo in mu jo dal. Okradeni mož še en čas godrnja, češ, da bo spet šel dolar; nato se počasi umiri.

Drugi se jezi, da je obleka mokra še od prejšnjega dne. Preklinja kompanijo, češ, da pusti paro v preoblačilnico meseca julija, ko je že itak prevroče, ne pa pozimi, ko je treba več gorkote za sušenje obleke. Visoko pod stropom, po tramovih, se tepe jata vrabcev, ki imajo tukaj svojo stalno bivališče. Tukaj gnezdijo in prezimujejo. Živeža je dovolj. Ko rudarji po končanem delu prihajajo na površje, strësajo nekateri ostanke iz jedilnih posod kar na tla.

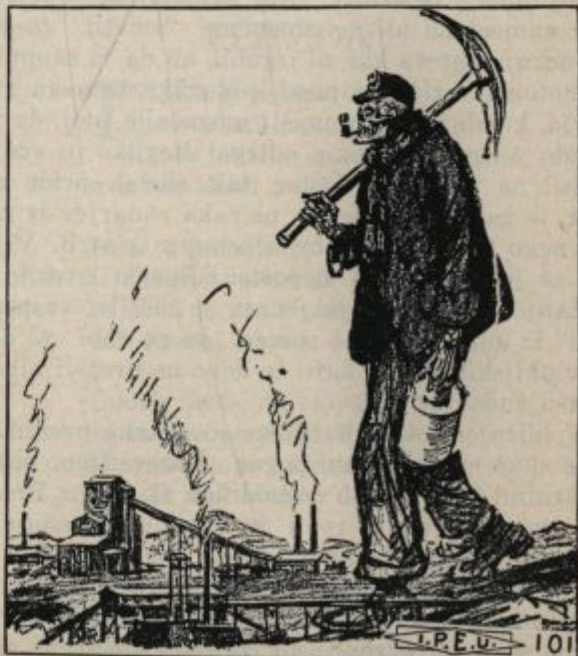
Moj sosed, Francoz, jezno potegne vrabčje gnezdo iz svoje kape in ga vrže po podu. Par dni ga ni bilo na ših, pa so v tem času vrabci okupirali njegovo košaro in naredili gnezdo v kapi.

V preoblačilnici se dviga neznosen prah in smrad, ker delavci mencajo in iztrkavajo delovno obleko. Električne žarnice medlo odsevajo skozi gosto, težko atmosfero. Po stenah vidiš prilepljene napise “safety first” in slike v različnih barvah, ki kažejo razne prizore ponesrečenega rudarja in opominjajo druge na lastno varnost.

Med nogami rudarjev se motajo mlade mačice in se menda kar instinktivno ogibljuje slabovoljnih, da ne dobe brco. Stara mačka, brez doma, se je pred par leti zatekla k rovu, kjer se ji zdaj družina stalno množi. Pod klopjo pri gorki parni cevi se tišči psica, ki je tudi našla tukaj svoj dom. Prirastek ji navadno vzamejo rudarji. Pomankanja ni, če rudarji saj parkrat na teden pridejo na delo. Slabo pa je, če se dogodi večmesečna stavka.

Nekateri rudarji posedajo po klopih, kadijo tobak in poskušajo karbidne svetiljke, če so v redu. Drugi grede rajše ven na čist zrak, kjer se pred šahtom zbirajo v štirih vrstah za na vzpenjačo. Pri vходу v rov je pribita tabla, na kateri so zapisane svareče besede “safety fist”, z lepo zaokroženimi črkami, da jih ta ali oni iz dolgega časa prečita v mislih po dvakrat. Čakati je treba še pol ure, da sirena naznani z dvakratnim signalom spuščanje mož v rov. Na vzpenjačo čaka tudi čreda mul, da jih spuste prve v rov. Kako pametno in brez bojazni stopajo na vzpenjačo! Le kadar pripeljejo novo mulo, imajo poganjači polne roke dela. Brani se z vsemi štirimi iti na vzpenjačo; pa pravimo, da je pametnejša od nas, ki gremo prostovoljno “živi pod zemljo”. Stojimo v vrstah, kot ima že kateri postavljeno jedilno posodo. Stroga unijska disciplina zahteva, da ne smeš pred onega, ki je prej stopil v vrsto.

Čas je še, pa ogledujem delavske vrste okrog sebe. Izgarani obrazi in sključene postave. Pa saj ni čudno! Nekateri delajo že 30 do 40 let v

nizkih kansaških rovi. Sosed Italijan ima raztrgano, zamaščeno, s prahom in znojem prepojeno kapo, kateri manjka pol zaščita in na njej pritrjeno stolčeno karbidno svetiljko. Iz raztrganega jopiča visijo kosi podloge, da se veter poigrava ž njimi kot s strašilom v koruzi. Pred menoj stoječi Francoz ima kot vsi drugi — hlače iz grobega, nekdanjega belega platna, spodaj pol hlačnice odtrgane, na kolenih prej debela podloga, ker se dela največ kleče, se zdaj vidijo gola kolena s trdo raskavo kožo. Hlače od zadaj razčesnjene na dvoje in na pol spete s "safety" zaponko, pa piha skozi mrzli sever, da se vidi pomodrena, zamazana koža.

Poleg mene stoječi rojak ogleduje konce prstov na nogi, ki gledajo iz čevljev in pravi: "Mislil sem, da mi bo to pedo ostalo saj toliko, da kupim nove čevlje, pa me je oguljufalo. Vse je šlo za živež. Za čevlje in obleko pa ni nič ostalo." Iz pošvedranih čevljev, katerim je takoj videti, da si nista par, gledajo goli prsti in kos umazane cunje. Eden čevlj je obrnjen v eno stran in drugi obratno, kot da se sramujeta drug drugega. Desnega je odvrigel, ker je popolnoma razpadel, med tem ko bi levi še bil za en čas... Pa je zjutraj pogledal v kup odvrženih cunj in čevljev, ki jih je nočni čuvaj pometel iz preoblačilnice, in našel enega, ki bo še "služil" nekaj časa, četudi je par številčk večji.

Tu in tam se rudar izloči iz čakajoče vrste in stopi k v bližini stoječemu unijskemu zaupniku pri tehtnici, češ, da je bil prejšnji dan "prekratek" za en voziček premoga. Večkrat se namreč pri prevažanju izgubi iz vozička rudarjeva številka. Zaupnik pogleda v žepno knjižico in pokima v znak, da dobi danes nazaj, kar mu je bilo pomotoma vzeto. Včasih pa odkimuje, ker vozička nima v beležnici. Kar pomeni, da se je rudar namenoma ali nenamenoma "zmotil" to je, da nekaj zahteva kar ni izgubil, ali da je zaupnik pomotoma voziček zapisal k številki drugega rudarja, ki zdaj modro molči; mogoče je tudi, da je nekdo v rovu skrivoma odtrgal številko in svojo obesil na voziček. Kadar tak slučaj pride na dan, je za tata boljše, da ne čaka rudarjev iz rova, nego jo čimprej pobriše čez drn in strn. Včasih se je že takemu nepoštenjakoviču grozilo z linčanjem. Najmilejša kazen je "99 let suspenzije" iz unije, kar pač pomeni, da ne dobi več dela v unijskih rovih, kajti to dobo ne preživi nihče izmed rudarjev...

V bližnjem oknu kurilnice so nekake premikajoče slike na električni pogon. Razsvetljene slike z raznimi figurami se vrste druga za drugo. Predstavljajo nesreče v rovu in živo pripovedujejo "Safety First".

Na kup lesa, namenjenega za opore v rovu, stopi unijski odbornik in poziva vse na važno večerno sejo. Prevrediti ali odpraviti je treba sis-

tem izplačevanja bolniške podpore, ki jo daje lokalna unija. Bolnikov je veliko in blagajna prazna. Preveč izkoriščanja. Simulanti vsepovsod.

Skozi ušesa reže dvakrat signal parne sirene. Pograbimo jedilne posode in se pomikemo proti vzpenjači. Iz preoblačilnice prihajajo še ostali, ki so sedeli na gorkem, brez ozira na prah in smrad. Prvih šest mož stopi na vzpenjačo; v tem trenutku pa pride iz pisarne hitrih korakov boss, z neizogibno pipo koruznico v ustih, štrlečo visoko pod kapo in srditega obraza. Delavcu pri vzpenjači da znamenje "stoj!" Vajeni takih prizorov, potrpežljivo čakamo graje in groženj zaradi nakladanja kamenja in drugih primeskov med premog. Boss, prileten Škot, počasi vzame pipo iz ust in pogleda gor in dol po vrstah, če je dovolj pozornosti. Nikakor namreč ne trpi medsebojnega pomenjkovanja, kadar nam deli lekcije. "Možje," prične, "družba mi je naročila, da naj vam povem, da bo brezpogojno zaprla rov in vi se boste znašli na cesti, če ne prenehate nakladati kamenje med premog. Vsakega, neglede kdo je, bomo takoj odslovili, ko hitro ga zasačimo pri nakladanju ničvrednosti. Nekateri kažejo slovesne in nedolžne obraze, drugi se muzajo, toda nihče noče bossu kaj oporekati, ker vedo, da je pri takih prilikah molčati modrost. Boss odide, dobro vedoč, da je govoril gluhim ušesom in zahteval nemogoče stvari. In res... ko pridemo take dneve iz rova, vidimo zopet 10 do 15 kupčkov kamenje, ki so ga, na povelje nadzornika, nabrali čistilci iz raznih vozičkov premoga. Kazen... dan ali dva neprostovoljnih počitnic, kot določa unijska pogodba.

Vzpenjača šviga gor in dol. Dolge vrste rudarjev hitro izginjajo pod zemljo. Predno se razlezemo na vse strani, poiščemo še vsak svoje poostreno orodje, katero smo prejšnji dan poslali v kovačnico. Orodje ima vsak po svoje zaznamovano, toda vkljub temu se marsikateri "zmoti", da pograbi kar je bolj pri roki. Neki Italijan skače okrog kupa orodja in kliče vse bogove in madone na pomoč. Nekdo, ki je pred njim prišel dol, mu je odnesel sveder. Toda kletev mu nič ne pomaga. Res, da lokalna unija kaznuje vsakega člana 25 dol. ako se mu dokaže, da je kradel orodje, toda to izpričati je jako težko. Vzelo bi par dni, da preiščeš tri ali štiri sto delavnih prostorov in je zelo dvomljivo, da bi sploh našel ukradeni kramp ali sveder. Nepoštenjakovič ima najbrž ukradeno orodje zakopano v kamenju in ga rabi le kadar misli, da je varno. Italijan se počasi odpravi proti svojemu delavnemu prostoru. Sveder si bo pač moral izposoditi za danes pri sosedu, jutri ali pojutrišnjem pa si ga bo preskrbel najbrže na ravno tak način kot si ga je tisti, ki je njegovega vzel...

Po pol ure trajajoči hoji po nizkem hodniku, spotikajoči se ob odpadlo kamenje in obloženi z

orodjem ter jedilno posodo, smo na mestu. Voziti se z vozniki ali z električnim motorjem je strogo prepovedano. "Safety First"! Vsi prepoteni odložimo ropotijo in odvišno obleko ter zlezemo po štirih vsak v svoj prostor. Sicer vsakdo ve, da se prvo pregleda strop, če je treba opor. Ampak ako čakajo prazni vozički, se preiskava stropa lahko prezre in prične z nakladanjem in kopanjem premoga. "Strop pa naj počaka," češ, če je visel vso noč brez opor, bo še zdaj toliko časa, da naložim voziček.

Delo je večinoma akordno in se plača le za premog, ki ga naložiš in pošlješ na površje ter nekaj tudi za takozvano "mrtvo delo". Za postavljenje opor in skrb za lastno varnost se ne plača nič, kajti kompanija iz tega ne kuje dobička. Profit ji donaja samo premog. Res da kompanija priporoča "safety first", toda to iz enostavnega sebičnega namena, ker mora plačati odškodnino ponesrečenemu rudarju. Za razne varnostne ukrepe, ki bi protektirali zdravje in življenje rudarja ne plača nič, ker ji to ne prinaša direktnega dobička. Ni čudno, da vsak rudar, kadar je v rovu, skuša kolikor mogoče veliko zaslužiti, posebno še če dela le par dni v tednu, živeti je pa treba sedem dni. Pri tem seveda zanemarljivo lastno varnost. Geslo "safety first" bodo delavci upoštevali in se po njemu ravnali le kadar se odpravi prokleti priganjaški sistem akordnega dela in se jim zasigura zadostna življenska mezda za njih delo.

Nekako ob deseti uri dopoldne nas kliče voznik, ki pripelje prazne in odpelje polne vozičke, češ, "vsi ven, nekoga je ubilo!" Navada namreč je, da v takih slučajih preneha tistega dne delo v rovu. Pograbimo jedilno posodo in jopič ter odrakamo proti izhodu. Koga je ubilo? vprašujemo...

V bližnjem glavnem hodniku je delal prileten Francoz, dobra duša, ki smo ga vsi poznali. Imel je precejšno družino, ki jo je z veseljem preživljal. Starejši sin je delal nekaj časa v mestu, toda zaradi skrčenja obrata je prišel domov. In tako je moral oče zopet sam skrbeti za vse. Delal je v kansaških rudnikih že nad trideset let. Mnogokrat je bil že v nevarnosti, toda vsakokrat je odnesel zdravo ali pa le opraskano kožo. Danes je kleče odmetaval odstreljeno kamenje na stran, da prej pride do premoga. Da bo imel več prostora in da bo delo hitrejše šlo od rok, je izbil par opor, ki so mu bile v napotje. Večkrat je že to naredil brez nesreče. Toda to pot se je vračunal. Parkrat je še zavihtel lopato, pa je brez vsega znamenja zagrmelo nanj kamenje in ga pritislilo k tlom. Bil je takoj mrtev. Zaradi priganjaškega sistema je pozabil na lastno varnost.

Počakali so, da je večina rudarjev odšla iz rova in da je prišla ambulanca, predno so ga prinesli na površje. Z vzpenjače, na katero je še pred par urami stopil sam, so štirje delavci dvig-

nili z žakljevino pokrito nosilnico, izpod katere so kapale krvave kaplje...

V umvialnici in preoblačilnici je zdaj, v nasprotju z jutrašnjim vrvenjem in prerekanjem, vladala resnost in pobitost. Razšli smo se s težkimi misli. Naslednji dan je delo zopet šlo po normalnem tiru. Tako bo, dokler si delavstvo ne najde resničnega izhoda v "safety first".

Ivan Jontez:

GLOBOKE VODE

Spominu Amelije Earharth

KDOR se boji preglobokih voda
in pred viharjem kot list trepeta,
svetlega nikdar ne vidi obzorja,
ki ga pogum le junaku odpre,
širnega nikdar preplul ne bo morja,
ki med človekom in zarjo se pne.

Nikdar tak človek za res ne živi!
V mrzli temnici brezupno trohni.
Trebuh in lica lahko so napeta —
sreča pa v tolšči nobeni ne ždi!
Možu je dražja svoboda poleta,
kakor pa deže nadležne mašti.

Kdor je možak, si izteše svoj brod,
jadra razpne pa odrine na pot!
Skozi viharje in preko vrtincev
strela pokaže mi pot v pristan.
A če poginem, bom žrtev viharjev?
Amelje ni več... Vendar ni živela zaman!

Tone Maček Čulkovski:

CENZOR

TVOJA gorečnost merilo
je svobodi naše zemlje;
kar v mislih se nam je rodilo,
gre vse skozi tvoje roke!

Rdeč svinčnik je tvoje orožje,
ti rabelj svobodnih idej,
bojazen je tvoje podnožje,
čas krečeš nazaj, ne naprej.

Čudim se le, da človeka,
za takšen se posel dobi,
ki sramota je našega veka,
ki krik naš obupni duši!

Najbolj se pa čudim, da upa
si iti med družbo pošteno
in da tolpa priliznjencev, glupa,
pada pred njim na koleno!

Anton Zaitz:

DOBERDOB

VEČERNI mrak je padal na podeželsko vas neke jesenske noči prvi teden po vojni. Šipe v oknih niso več žvenketale. Nič več se ni žarilo nebo za Ljubljano, kakor se je v dnevih vročih bitk na soški fronti.

Fantje so se vrnili domov. Ne vsi. Mnogi so ostali kdove kje. Ko so se, prišedši iz vojne spet zbrali na vasi, da zapoje, so mahoma zapazili, da Mašonovega ni več med njimi; in ne Pipanovega, ne Jerganovega in mnogih drugih. V par letih, pa tolikšna vrzel, so potihoma pomislili.

Jože, vodja preostalih fantov, je dejal: "Peli bomo vseeno." Prehodil je vse fronte, zato mu ni mogel nihče ničesar očitati. Če se je vrnil, je to pač dokaz, da so ga kroglice zgrešile. Jože je premeril svojo malo fantovsko družbo, pomislil še enkrat, kakršna je bila pred vojno, in odločil: "Peli bomo. Janez, ti poj naprej", namesto Jerganovega, ki ga ni več."

Fantje so stopili v gručo in zapeli čisto navadno narodno pesem.

"Ne gre," je rekel Janez, ko so končali. In je skoroda sam zase modroval. "Ne gre, a ne vem čemu? Samo to vem, da ne zveni kakor včasih."

"Poskusimo drugo," je segel v molk Jože. Zapijmo ono iz Doberdoba." Usoglasili so se in zapeli. "Oj, Doberdob, slovenskih fantov grob." Zvok pesmi je segal preko doline Sv. Andreja in odmeval nazaj . . . "— fantov grob."

Psi v vasi so zamolklo tulili. Spremljali so otožno melodijo, kakor da so tudi oni razumeli, da ni več kakor je bilo nekoč.

Dekleta so pričela odpirati okna. "Naši fantje pojejo," so sanjavo menile v noč.

Tudi postarani možakar se je zbudil. "Čuješ, fantje pojejo, prav kakor nekoč." Prisluhnil je stari možakar in zašepetal: "Se pozna; tega in tega manjka."

Dekleta pa, ki bi nikakor ne mogle zaspiti ob tej prvi obnovitvi fantovske družbe, so odprle okenca in obgovarjale druga drugo. "Pozna se, da Jerganovega ni več," je rekla Francka svoji sestri. "Tako lepo je pel naprej." Fantje pa so bili s svojo drugo pesmijo že bolj zadovoljni. "Ta je nam šla boljše," so se bodrili.

Tisti hip se je iz hiše preko ceste zapodila v gručo fantov ženska postava, zavita v veliko ruto. "Poberite se odtod," je kričala. "Ste obnoreli! Pa še prav k oknu mi pridete s svojim Doberdobom. Sram vas bodi! Fantje? Kakšni fantje! Odpeljali ste mojega Tineta in ga pustili v Doberdobu. Nič niste vredni!" In se je spet zapodila med osuple fante, jih tokla in praskala.

Jože jo je prestregel in jo stisnil k sebi kakor malo punčko. "Ne huduj se, Metka, nismo mi kri-

vi, da Tineta ni več nazaj." Zavil jo je tesneje v ruto, jo nesel v hišo in položil nazaj v posteljo. Teda pa je skozi okno z drugega konca hiše pokukal stari Metkin oče Tine. "Ha, tako," je za-tegnjeno vzdiknil. "Zdaj, ko ste se vrnili, pa udirate k našim hčeram. He, falot, počakaj, da dobim flinto!" Tudi njega je prestregel Jože. "Oče, na flinto kar pozabite, Rajše pazite na Metko." Zaloputnil je vrata in se vrnil med fante.

"Kaj ji je, Metki," so ugibali, ko jim je tako iznenada s svojim vpitjem pokvarila večer. "Nič posebnega ni z njo," je rekel najmlajši med njimi, ki ni bil v vojni nego ves čas doma. "Odkar ji je padel Tine na Doberdobu, ni več kakor je bila."

Fantom je bilo žal, da so peli o Doberdobu. Niti na um jim ni prišlo, da je tu kje dekle, ki je tam izgubilo fanta in žaljuje po njemu.

"Pa pojdemo v sosedno vas," je predlagal Jože. Vsi so vedeli, kaj ga vleče tja. Zdaj gre tja prvič po vojni. Ko so dospeli vanjo, jim je rekel pri tretji hiši: "Počakajte nekolikoliko, kmalu se vrnem."

Jože je potrkal na znano mu okno. Odziva ni bilo. Potrkal je v drugič, v tretjič, nato pa pri-

Vojna pošast

V. H. W. Bossy

jel za železno rešetko, da je stena kar zaječala. Njegov sunek je odprl okno in veter je ves razigran planil v spalnico in se poigraval z zavesami. Pod odejo se je nekaj razgibalo. "Mama," je zaplakal otroški glasek. Zbudila se je in ozrla v okno: "Jože!" je zakričala, se vrgla nazaj in si z blazino pokrila obraz.

"Da, jaz sem," je dejal Jože. "A kaj pomeni ta otrok pri tebi?" Metka se je dvignila brez besede, le njene oči so govorile. Jože se je močno pridušil in odšel k fantom. "Tudi za nas bi bilo boljše, če bi ostali na Doberdobu," jim je dejal. Najmlajši med fanti pa je pojasnjeval: "Soldati so bili v naših vaseh. Dvorili so dekletom, ko ste bili vi na fronti. Neki ogrski častnik se je zagledal v Metko. In tako se je dogodilo, da ima otroka."

"Beži, beži s svojimi pojasnjevanji," ga je jezno zavrnil Jože. Vrnili so se proti domu. "Kam pa tako zgodaj," se je iz poda začul vesel glas. Bil je Jurčkov Andrej. "Ti tukaj?" so rekli fantje in se ustavili. "Skušal sem zaspati in res zadremal. Pa sem takoj v vojni in se tolčemo toliko časa, da se zbudim. Kako z vami? Ste vasovali?"

"Vasovanja ni več," je odgovoril Jože, "in tudi pesmi, kot smo jih peli nekoč, ni več. In tudi deklet ni več. Vse je minilo."

"Da, res fantje! Vse je šlo. Moji prsti na roki so šli, stopalo moje noge je šlo, in dostikrat si mislim, da bi ni bilo boljše, če bi bil tudi jaz šel."

Poslovlili so se grenkobno kajti večer na vasi ni bil kakor pred vojno. Potem so jih trle skrbi. Kaj naj počno doma? Treba kam v svet. Pa je odšel po železni cesti zdaj ta, zdaj drugi. Ampak tistega, ki so izgubili, niso našli nikjer. Nikjer ni bilo tistega lepega kmečkega življenja, tiste lepe pesmi na vasi, ki je tako prijetno donela v noč. In nikjer ni bilo nageljnov na oknih. Vse je zatemnelo.

Doberdob se je polagoma zarastel. Tudi strelski jarki so zarasli in grobovi naših fantov.

Nastali pa so novi Doberdobi: v Etiopiji, na Kitajskem, v Španiji. Kakor pošasti se reže Doberdobu, "slovenskih fantov grobu", češ, kaj si ti v primeri z Malago, Turelom, ali Šangajem!

Nove Metke, nove Francke in novi Andreji blaznijo v tihih nočeh in grebejo v obupu, iščeč pokoja in utehe. V mestih velesil pa barantajo diplomati in igrajo šah, čigar dobitki so smrt in uničenje. Kaj njim mar Metke, Francke, Andreji, slepi invalidi in pohabljeni, ki prosijo miloščin!

Ampak vseh dni ni še konec. Nekoč bo izšlo solnce izza vseh doberdobov in oznanilo novo dobo ljudem.

SPOMIN NA LIGO NARODOV

Liga narodov, s sedežem v Genevi, Švica, ni stara niti 20 let, a je vzlic temu razpadla kakor stoletja stare zgradbe.

Njene palače so sicer še zmerom krasna stvar, ali liga kot taka je podrtija.

Ameriški predsednik Woodrow Wilson, ki jo je predlagal, je imel dober namen. Tudi njegov program je bil sprejemljiv za vse, ki so hoteli družbo kooperacije.

Ampak po svetovni vojni so sklepali mir imperialisti in okradli premagane imperialiste kolikor so jih največ mogli.

Liga narodov je bila zasnovana tako, da bi varovala zmagovite imperialiste. In jih je res, dokler se niso poraženci opomogli in tirjajo nazaj, kar jim je bilo vzeto.

Nauk: Društvo narodov pod kapitalizmom ne more biti društvo narodov.

("Muha," Varšava)

Prvi turist na obisku v Genevi: "Kaj je to?"

Drugi turist: "Razvaline lige narodov. Bila je to prava babilonska zmešnjava, zato se je vse tako podrlo."

Etbín Kristan:

O izmih in istih

V SI, ki ne berete le z očmi, ampak čitate z razumom, poznate tisti mešani zbor — zelo mešan in zelo nesoglasen — iz katerega vsak hip izstopajo solisti vsake barve in tudi taki brez barve, da ne veš ali bi jih priznal za tenorje ali base, ali za nič, pa zapoje svojo pesem. Melodije — če se sme vsako hreščanje sprejeti za melodično — se zelo razlikujejo in besedilo tudi, ampak skoraj vedno je v refrenu nekaj "stoprocentnega": Vsi smo Liliputanci (ali Ciklopi, ali Devetodelani, ali kar že, ampak vedno v mejah enega plotovsi eno) in — nobenih vezajev! — Ponekod pravijo temu totalitarnost, drugod, kjer igra računstvo posebno vlogo, so pa lepo ostali pri stotih procentih.

Proč torej z vsemi izmi! Nobenih Istov ne maramo! Le stoprocentnike. Tukaj je koran, pa prisezi nanj; kar je v njem, sprejmi brez vprašanj in pomislekov, sploh brez misli; česar ni v njem, tega ni nikjer . . . Tako je ukazano in komur ni prav, no — v enem kraju mu pravijo: "Poberi se, odkoder si prišel", tudi če ni prišel od nikoder, ampak je bil tam vse svoje žive dni, v drugem ga nabijejo, "v imenu svobode in pravice", v tretjem se pa na kratko pravi: "Marš v Dachau!"

Bilo bi pričakovati in zdelo bi se logično, da bi bili vsi stoprocentniki vsaj med seboj složni. Po navadnih pravilih računstva bi moralo biti tako, zakaj kdor se le v enem odstotku ne strinja, ne more biti več stoprocentnik. In če jih je sto, pa se vsak le enem odstotku razlikuje in ima vsak svoj poseben odstotek — kar res ni videti veliko — ostane od vseh stotih procentov — ničla.

En odstotek — kaj je to? Ampak če nataknete naočnike, boste opazili, da je pogostoma ta en odstotek edino, kar jih veže, le da prav ta en odstotek neprenehoma kriči o stotih procentih. In med če izme v pomije in pošilja iste v pekel. V tem enem procentu so modrijani, Priroda je pa nora.

Totalitaren učenjak je hodil po polju in gozdu. Srečal je zajca in ga ustavil. "Kdo si in kaj?" ga je vprašal. Kosmaček ga je pogledal, pomigal z ušesi in odgovoril: "Zajec sem, kaj naj bi bil drugega?" — "Nič tega! je zarenčal učenjak; "sesavec si, to je zate dovolj." Zajec je poskočil. "Tudi konj je sesavec in polh in celo pes," je dejal in se ozrl, če ni res kje psa v bližini. — "Le na razlike mislite," je mož zopet zarentačil, "tega pa stoprocentna knjiga ne dovoljuje. Pojdi dalje skakat, za kazen boš pa ves dan ponavljal: "Sesavec sem, sesavec sem . . ."

Zajec se je obrnil in zaklical: "Sesavec sem", a ko je bila razdaljava med njim in učenjakom

dovolj velika, je glasno dodal: "Pa sem vendar zajec, zajec, zajec . . ."

Učenjak je srečal lisjaka in ga poklical na izpit. Imel je enako izkušnjo ž njim. In z medvedom in s podlasico in z jazbecem . . .

Jezilo ga je. Prekel je neumne živali, katerim in bilo mogoče dopovedati modrosti, pa je zoologijo zamenjal za botaniko. Ob potoku so cvetele modre in bele cvetlice. Ustavil se je. Čedne so bile. In vprašal je modro: "Kaj si ti?" Cvetka se je priklonila in zapela: "Potočnica sem. Nekateri mi pravijo "spominčica", ampak to je angleško; zares sem potočnica." Hitro se je oglasila bela: "Jaz sem pa šmarnica." Učenjak je negubanchil čelo. Tudi tukaj enaka pesem. "Kaj se ločite in cepite?" je zagrmel; ali ne morete biti zadovoljne, da ste cvetlice?" — "Saj smo", je zažgoleda potočnica, pa vendar — ona je drugačne od mene." — "Drugačna, drugačna!" je godrnjal možakar, "ali je zaradi tega treba, da se tepete?" — Šmarnica se je nasmejala kakor se pač cvetlice smejejo in ga zavrnila: "Saj se ne tepeva, ampak kaj moreva zato, da raste in cvete in diši vsaka na svoj način?" — "Ni dovolj, da se ne tepeta," je rentočil učenjak, "strinjati se morata v vsem in zato morate vse biti le cvetlice in drugega nič. Da si to zapomnita . . ." — Hotel jima je izreči kazen in je odstopil. Zadať tudi njegova modra glava ni imela oči in tako je stopil na rožo. Cela veja mu je prišla pod hlačnico in — tudi divja roža ima trnje. Odskočil je in nekaj se mu je oplelo okrog druge noge. Posegel je z roko — bila je kopriva. Zaklel je in pozabil na kazen, cvetke so pa zibale svoje nežne glavice in se smejale . . .

Enako se mu je godilo s hrastom, z brezo, borom, lipo, macesnom, enako tudi s krapom, postrvo, piškurjem, ščuko . . .

Bes ga je grabil, potegnil je zaveso pred vso živo Prirodo, se vrnil za svoj plot in tam, nemočen od proklete resničnosti, začel pisati veliko knjigo o rastlinstvu, živalstvu in o mrtvih snoveh, vse po stoprocentnem receptu. V svojih krogih je dosegel veliko slavo, kljub temu je pa vse dalje raslo, zelenelo, cvetelo, se spajalo in odbijalo in živelo — ne oziraje se na njegova merodajna pravila . . .

* * *

Blage duše so na svetu, ki gledajo oddaljene cilje, za gorami, med zvezdami . . . Niso le sanjači; ideali so jim dejstva in vse svoje življenje jim posvečujejo. Pogostoma jih ljudje ne razumejo, ker jim oči in misli ne segajo tako visoko kakor idealistom, pa jih zato pogostoma zasmehujejo.

To jih ne moti, ampak boli jih, kadar pogledajo skozi linico svojih samotnih delavnic in vidijo besne boje, zaglušujoče spore — za reči, ki v žaru njihovih ciljev nimajo pomena. In kadar jih zaskeli premočno, se oglasio in rote ljudi, da naj opuste svoje malenkostne prepire in se združijo za dosego večje lepote.

Čast jim. Za mnoga njihova dela bi jim človeštvo moralo biti vekomaj hvaležno, brez mnogih sadov njihovega truda bi bili še divjaki, brez cvetja z njihovih poljan bi bilo življenje pusto in čemerno. Njihovo znanost, njihovo umetnost potrebujemo kakor vsakdanji kruh, kakor zrak in vodo. Ampak če naj zaleže in koristi tistim, za katere ustvarjajo in nas približa ciljem, po katerih hrepene je potrebno, kar jih vznemirja bolj kot stradanje in pomanjkanje, je potreben boj, boj zoper neznanje, nerazumevanje, malomarnost in — hudobnost. Tisto edinstvo, za katero molijo v svojih dušah, je v bodočnosti kakor njihovi cilji; v sedanosti so nasprotja, ki jih je ustvarilo isto življenje kot njih in oni sami so nasprotje. Njih goni notranja sila naprej in navzgor, druge sile vlečejo nazaj in pehajo navzdol in sam sijaj njihovih ciljev jih ne premaga.

V svojem mogočnem koprnenju čutijo hude bolečine, ko se jim vale v ušesa odmevi nešteti izmov in želeli bi, da ne bi bilo nobenih. Toda kaj bi bilo iz njih samih, kam bi prišli, koliko bi izvršili velikega dela, če bi jih zapustil njih nepremagljivi idealizem, ki je izem prav tako kakor vsi drugi?

Mogoče je razumeti, da so s svojimi mislimi tako prenapolnjeni, da se ne marajo, ali pa sploh ne morejo vtikati v vsakdanje spore, ki so predaleč od njihovega notranjega življenja, četudi ni delo nekaterih nič trpelo, ko so izpovedali: v "navadnih" rečeh pa mislim tako in tako in stojim tu in tu. Nekateri prav veliki so tako storili in še tako delajo. Pa nič zato, če so nekateri tako ustvarjeni, da se morejo baviti le z eno rečjo. Le da lahko občudujemo plodove z njihovih njiv, pa vendar ne moremo postati avtomati, kar bi bili, če bi storili, kar nam svetujejo in česar v globočini svojega srca vendar ne žele. Nemara jih po njihovem delu bolje poznamo kot poznajo sami sebe.

* * *

So pa drugi preroki, s katerimi je teže tako mirno govoriti, že zato, ker sami ne poznajo mirne besede in hladne krvi. Ne morete jih označiti vseh z eno barvo; če bi hoteli vsakemu dati svojo, bi morali nakupiti vse odtenke, kar jih producira moderna barvna industrija. Kadar izrekajo prokletstva, so lahko vsi edini, če so med seboj, se pa spopadejo, da grmi in se krešejo iskre in vse poka.

"Vsi izmi so tuji, tukaj pa hočemo le, kar je

domače," besednjači eden in razlaga, kako se je treba zabubati, da se nas ne dotakne kak nevaren prašek, kadar prihrumi veter iz kdove kakšne tujine. Sicer se rad pelje v Pariz, kjer je življenje bolj "odprto" in mu ne lazijo znanci za petami. Njegova soproga pri izkrcanju skuša skriti dijamantek, ki ga je kupila v Amsterdamu in brez japonske svile ne bi mogla iti v nobeno družbo. Toda niti njemu niti njej ne pride na misel, da bi utegnili to imeti kaj opravičiti z njunimi "principi". Deklamatorski nauki so eno, ugodnosti življenja so pa drugo.

Poslušajte možaka in gledate druge poslušalce, ki strme vanj kakor da jim razodeva najgloblje resnice z drugega sveta. Morda zaploskajo, kadar izreče z glasom, ki mu trepeče od — teatralnosti, besedo o patrijotih, prihajajočo mu na jezik kakor drugim ljudem "da" in "ne", nikomur pa ne pride na misel, da bi ga vprašal, če ni to patrijotizem, kar razlaga in če je pozabil, da je pravkar prepovedal vse izme. Lahko je še bolj kot navadno napihnjen in je šovinizem ali džingozizem. Ampak ker je njegov, je dober, odličen, svet. In niti ne zaveda se, kako se bije po zobeh.

Treba je imeti potrpljenja s takimi. Umobolnice so prenapolnjene in za nevarne se smatrajo le taki, od katerih se je bati, da popolnoma zdivjajo in pograbijo za nož ali revolver, kadar izgube oblast nad seboj. Živeli bodo med nami še dolgo in grenili življenje ljudem, ki bi radi storili kaj resnega in koristnega, preden umrjo. Ampak na svetu so tudi komarji, gadi, sitne brenčče muhe, pa zato vendar ne moremo uiti z zemlje.

Toda vsi niso te vrste. Mnogo jih je, ki dobro vedo, kaj delajo in imajo njim samim dobro znane namene. In tudi svoje interese imajo, o čemer pa nič kaj radi ne govorijo, zakaj tedaj bi lahko njih govorjenje postalo razumljivo tistim, ki naj ga razumejo tako kakor oni hočejo, ne pa tako kakor se je porodilo. Spoznati bi utegnili smeri, v katere jih vodijo "navdušene" besede, uginiti bi mogli, kaj se skriva za besedo in za slovesnostjo, zlato bi videli kot zlato peno in visoka pesem bi postala kvanta.

Svoje interese imajo kakor jih imamo vsi; ampak naši jim nič ne štejejo, njihovi so jim pa sveti in nedotakljivi. Dobro vedo, da imajo tudi oni svoje izme, toda če bi to priznali, bi takoj postalo očitno, za kaj da gre. In kmalu bi govorili stenam in praznim klopem.

Če korakajo njihovi interesi od desne na levo, drugi pa od leve na desno, morajo nekje trčiti skupaj in če se to zgodi, počí najprej tista buča, ki je mehkejša. To je pomen gromovitega klica: "Vsi skupaj moramo marširati, vsi po eni poti, vsi v eno smer!" Kakor da toči vino, govori prerok in opoje naj se ljudje kakor da so se napili premočnega vina. Kadar so v tej deželi sladke pija-

nosti, lahko zakliče: "Proč z vsemi izmi!" Vse je tedaj lepo, vse se vrti v čarobnem kolobarju in nikomur ne pride na misel, da je ves čas govoril — za svoj izem.

* * *

Kdo je odgovoren za to, da moramo rabiti jezik, če hočemo občevati med seboj? Saj se še s to pomočjo komaj za silo razumemo, včasih pa sploh ne. In kaj je hudega na tem, da so vsi jeziki, vsaj po zapadni polovici te zemlje naredili iz latinščine — in deloma iz grščine — banko, iz katere si svobodno izposojajo, kadar koli skoči iz teme kaj novega, za kar še nimajo izraza? Tako stara je ta latinščina, da jo imenujejo mrtvo. Nobene ljudstvo je ne govori več in zato se ne more izpreminjati, se ne morejo v njej razvijati nova narečja in noben "slang" se ne more vcepiti nanjo. Vse živo ima korenine v tem, kar je nekdanje živelo in sesa sokove življenja iz tega. Tako je latinščina postala zakladnica za žive jezike in zdelo se je, da je to koristno na vse strani.

Naenkrat pa nam pridejo učenjaki in trdijo, da nekaj ni prav. O, nič ni napačnega, če vpeljujejo decimalni sistem, če profesor racionalno razlaga, če napiše zdravnik latinski recept. Ampak v izmih je nekaj strupenega... Mora biti, če posluša človek neprenehoma se množeča svari, prepovedi in žuganja. Toda zakaj?

Latinščina je pač bila taka, da je kaj rada svojim samostavnikom dajala končnico us. V drugih jezikih so zbijali mnogo šal na ta račun in nikomur niso škodovali in nikogar niso bolele, ker ni več Latincev, ki bi mogli protestirati kakor bi protestiral nace, če bi si kdo nemško besedo izposodil za piker dovtip. Kadar hodimo v "mrtvo" zakladnico, da pomagamo svojim živim jezikom, vzamemo besedo kakor jo najdemo, ampak malce jo vendar popačimo, priredimo, da se vjema z duhom naših jezikov in da jo moremo rabiti, sklanjati, spregati in sploh slovnično mučiti. Tako večinoma odpade ubogi us, ki sicer nikomur ni storil nič hudega. Dotod je vse prav. Naenkrat pa pride pohujšanje. Iz ismusa je nastal izem, ali ism, ali izam — in greh je storjen. Ta končnica mora proč, da nam ne zastrupi mladine, da ne zapelje priprostega ljudstva, da ne izda domovine, da ne pomandra kulture, da ne strmoglavi vsega sveta v pogubo v tem in v onem življenju.

Vse to je sila čudno, kakor koli obrnete. Ampak tako nam pripovedujejo, tako pišejo, tako gredo valovi z radijskih postaj, tako se pridušujejo kandidati in tako tudi ravnaajo. V Nemčiji? V Italiji? Seveda. Ampak če vam je predaleč tja, da bi se prepričali, pojdite v sedaj že slavno državo New Jersey, pojdite... ampak če bi hotel naštet le polovico krajev, kjer se o tem lahko poučite, bi ta lista postala daljša od tega skromnega članka. Povsod preiskujejo izme, jih stiskajo, obračajo, kemično analizirajo, iste zaslišujejo,

spreobračajo, fotografirajo z Roentgenovo iznajdbo, sujejo, brcajo, zapirajo.

To pa delajo — drugi isti, na podlagi drugih izmov, iz svojih izmovskih interesov, za svoje izmovske namene.

Če ne bi vsa ta komedija prizadevala žrtvam več muk kot bolnikom v nekdanjih blaznicah, bi bila smešna in človek bi se lahko smejal. Tako pa je stvar le nekoliko drugačna. Vsa protizmovska propaganda je osnovana na laži in treba je nanjo posvetiti z resnico. Spoznati je treba njene nagibe in namene in ljudstvo se mora naučiti, da ni vedno dobro, tuliti z volkovi in se v Rimu obnašati kakor Rimljani. Če vodi oven ovce do vode in se dela kakor da hoče skočiti v deroče valove, še ni treba ovcam poskakati v reko; oven se bo najbrže pravočasno umaknil.

Zdelo bi se po logiki pismarjev, da je jezik kriv pohujšanja. Jezika pa ni treba nič dolžiti in zaradi tega tudi izmov ne in ne istov, le zato, ker so izmi in isti. Če ubije anarhist človeka, je hudelec po zakonu; to je pa tudi najpobožnejši kristjan, če stori enako delo — pa ne zato, ker je kristjan, ampak ker je morilec. Beseda protestant se končuje na ant; ali je mož zaradi tega boljši od budhista ali mohamedanca, ki imata drugačni končnici?

Izem! — Včasih ljudje kar zatrepečejo, če le slišijo teh par črk, skupaj povezanih, zakaj naučili so se, ker nimajo nobene kritičnosti v glavi, da so vsi izmi prišli iz Sodome in Gomore in ne bo miru, dokler se ne spode tja. Pa kaj bi dejal veren katoličan, če bi uvrstil teizem, vero v Boga, v to skupino? Kako bi me pogledal modrosti poln zakonodajec, če bi dejal, da je na patrijotizem — kakor na vse izme — padlo prokletstvo nebes? Iz šol bo treba pometati vse knjige, v katerih je omenjen magnetizem, moralizem se mora prepovedati, nacijonalizem postaja strup in federalizem — kaj naj storimo z njim, ko je celo v ustavi?

Izem označuje neko posebnost. Kaj pa naši demokratje in republikanci? Tudi oni hočejo varovati svojo strankarsko posebnost. Če so izmi zlo, ker označujejo skupinstvo, zakaj je demokratstvo in republikanizem — hej, celo tukaj izme! — dobrota in plemenitost?

Da, izem označuje neko posebnost in sam na sebi ni ne dober ne slab. Nekateri so imenitni, drugi so zanikrni, prav tako kakor je ist lahko modrijan ali pa tepec, hrust ali pritlikavec, junak ali pa strahopetec. Tako je z izmi kakor z vsemi končnicami. Slikarstvo je lepo, tolovajstvo pa menda ne. Ker se infamija konča na ija, ne bomo pometali geografije, poezije in teologije v ropotarnico. Statiste bodo še vedno potrebovali na odru, filatelisti bodo zbiral in izmenjavali svoje znamke, kolumnisti nas bodo zabavali ali pa jezili in tako pojde brez konca in kraja.

Posebnosti so na svetu bile in bodo in ker so, morajo imeti svoja imena. Take posebnosti so tudi v našem življenju, v domu, v prijateljski družbi, na deželi in v industriji, v občini in v državi. Posebnosti ustvarjajo skupine in te imajo pravico, da se imenujejo tako kakor se jim zdi prav. In dobro je, da se in da se javno pokažejo, kakršne so. Rokovnjaške tolpe po naših velikih — in tudi mnogih malih mestih — se organizirajo na skrivaj, ne prirejajo javnih shodov, ne izdajajo svojih glasil, nimajo izmov v svojih imenih, ampak gospodu Edgarju Hooverju bi gotovo bilo ljubše, če bi delali vse ob belem dnevu in vprič vsega prebivalstva. Koliko bi tedaj mogli hudega storiti, se lahko izračuna na prste.

Kdaj je zahrbtnost postala krepkost in hinavščina čednost? Kaj bi bilo pridobljeno, če bi vsi postali člani ene same stranke in bi se v njej topli in klali, da ne bi nihče in tudi stranka sama mogli storiti ničesar? Niti če bi bila stranka legalno edina kakor v Nemčiji ali v Italiji, ne bi imela nobene moči, zakaj tudi tam vlada le peščica, ne izvoljencev, ker jih nihče ni izvolil, ampak onih, ki so vsled slabosti množice ugrabili oblast. In ker je tako, ker je stranka edina po zakonu, pa v idejah razdrta bolj kot deset različnih strank, je njih oblast na lončenih nogah in prvi krepki sunek jo razbije.

Imperio dell Fascismo in Naziland sta tako urejena. V demokraciji stvar ni tako enostavna, ampak ideja je enaka. Kdor rohani zoper izme in zahteva umetno edinstvo, govori fašističen jezik, tudi če nima svastike na rokavu in hoče diktirati. Z resnično demokracijo je to nezdružljivo in svobodi je v zasmeh. In nepošteno je kakor rop in posilstvo. Iz ljudi hoče narediti hinavce in strahopetce, misel hoče vkovati in voljo izpiti, ustvariti duševne evnuhe. To se za nekaj časa lahko posreči marsikomu, ki ima priliko in moč. Že mnogokrat se je to pripetilo.

A kaj bi civilizacija z duševnimi evnuhi?

Kaj bi sanjarji, ki si ne morejo ali ne znajo najti trdnih tal!

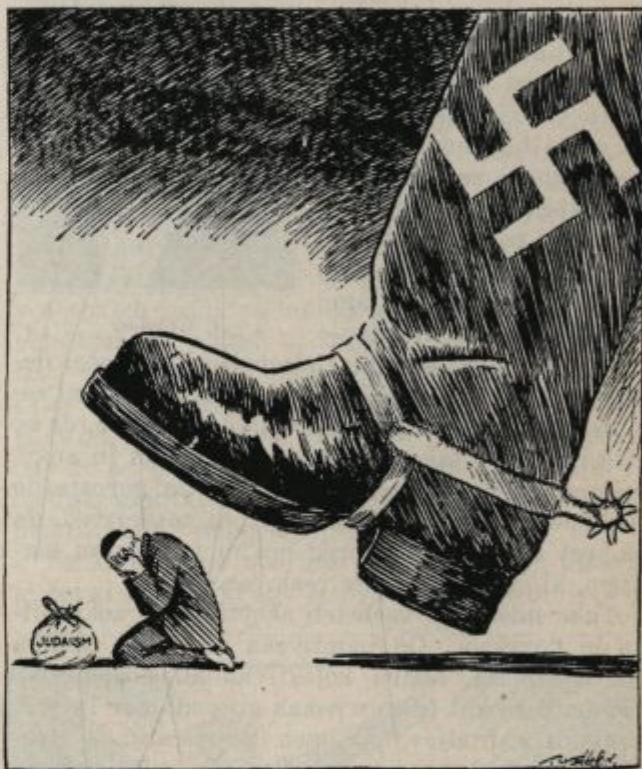
Vse to hotenje je naposled le trepetajoča želja in kljub vsemu hreščavemu kričanju je v njem slabost. Razmere življenja, ki oblikujejo človeka, so močnejše od njihovih grmečih ali jokavih besed. Zadržujejo lahko neizogibni razvoj, ustaviti ga ne morejo. Že zadrževanje je seveda škodljivo. Zato si delavstvo ne sme dati zatreti poguma. Njegovi cilji so svetli, njegovo delo je pošteno, nikomur ni treba, da bi ga bilo sram. Če veš, da je tvoj izem pravičen, izreci ga in postavi se zanj. Nekje more v tem življenju vsakdo stati, sicer ga pohodijo. Najdi pravo stran in ko veš, da si jo našel, bodi čvrst in kadar lajajo psi, ti bo to znamenje, da jahaš. Da jahaš v pravo smer.

ŠKORENJ PO ŽIDIH

V nobeni deželi niso bili židje bolj asimilirani kakor v Nemčiji. Čutili so se eno z ostalim ljudstvom. Med njimi so bili bogati in revni: borci za pravice ljudi in izkoriščevalci. Znanstveniki in bankirji. Idealisti in sebičnejši. Prav kakor so ljudje v splošnem v vseh plemenih in narodih.

Na čelo Nemčije pa je prišla beštija—nacizem—ki je zvrгла krivdo za vsa zla na Žide in jih preganja kakor v takem obsegu in v taki obliki niso bili preganjani še nikoli, dasi so progoni, ki so bili uganjani nad Židi, starodavna stvar.

Židov je v Nemčiji v primeri z ostalim prebivalstvom jako malo. Po odstotkih na primer znatno manj kot jih je na Poljskem, v Rumuniji, v Zed. državah, v Franciji,

(Birmingham Mail)

Rusiji itd. Hitler jih je proglasil za zločince—vse od prvega do zadnjega, in dvignil nad njimi teror, ki je brez primere v moderni zgodovini. Ker si žid, si zločinec—pa če imaš za Nemčijo še tolikšne zasluge. Predno je prišel na krmilo Nemčije Hitler, so bile razmere v nji slabe—a vendarle znatno boljše kakor danes. Pod njim se slabšajo od leta do leta.

Obljuboval je blagostanje čim ugonobi Žide. Ugonobil jih je. Življenske razmere prebivalstva tretjega rajha se vzlic temu slabšajo. Zato mu je nacijska propaganda v tolažbo ustvarila geslo, 'Topovi so boljši kot maslo.'

Topov ima Nemčija jako veliko. Masti in masla, kruha in sira pa veliko premalo. Režim se muči iznajti nadomestila za hrano in druge potrebščine ljudi. Gospodinje potihoma in včasih tudi na glas protestirajo—ampak masla ni. Mesa in kruha ni.

Židje pa so poteptani. Kar so imeli, jim je bilo vzeto. Torej le niso bili oni vzrok slabih razmer... Nacizem je lagal. Svoj zločin bo nekoč drago plačal. Krivic, ki jih je storil Židom, ne bo mogel nikdar poravnati.

STARA PESEM

Anton Garden

KO ČLOVEK opazuje današnji svet, se ga polajša resen dvom v človeštvo samo. Dvom se suče okrog velikega vprašanja; koliko je človek dostopen in zmožen za učenje? Znana prislovica pravi, da gre osel le enkrat na led. Današnji svet pa priča, da je človek vsak čas pripravljen, da se zopet in zopet zapodi na led, ne zmeneč se na posledice, na možnosti, da bo lahko izginil pod ledom, vsaj pa se hudo pobil.

Iz vsega tega skeptiki in ciniki sklepajo, da je masa bistveno zabita, nedostopna za miselna razglabljanja. Če je temu tako, potem je bodočnost človeštva res temna. Za svojo osebo odklanjam to "filozofijo". Na drugi strani pa razočarani, toda bolj inteligentni delavci pravijo — to mišljenje je vsaj med nami zelo razširjeno — da je masa v glavnem kriva, da se svet nahaja v tako težkih krčih, zmedah in anarhiji; sploh da je masa odgovorna za gorostasne socialne krivice in zla, kakor tudi za dejstvo, da se svet zopet nahaja pred novim svetovnim klanjem, ki lahko izbruhne vsak čas.

Tako mišljenje vseh teh skeptikov je zelo plitko in površno. Od pamtiveka do danes ni bila ljudska masa, bodisi kolektivno ali posamezno, nič drugega kot testo v rokah gospodarjev in premetenih voditeljev, predmet izkoriščanja s strani vladajoče kaste ali razreda. To velja tudi za tako zvane "demokratske" kapitalistične države. V teh državah se vladajoče kaste in voditelji sicer poslužujejo drugačnih metod kot v totalitarnih, toda namen je isti: vladanje za vsako ceno.

V pravem pomenu besede nimajo mase nobene besede pri odločevanju državnih smernic niti v tako zvanih demokratskih državah, v katerih so lahko več ali manj svobodni državljani. Še celo pri urejanju lastnega življenja so le veja na morju splošnih razmer. Posebno ustroj moderne države je tak, da načrte in smernice delajo le male skupine ljudi, navadno zastopniki vladajočega razreda, ki poskrbe s silo in lažjo moderne propagande, da imajo tudi ljudstva in tako zvano javno mnenje na svoji strani.

Pri primitivnih rodovih, na primer pri pastirskih narodih in Indijancih čestokrat najdemo več bistvene demokracije kot v modernih državah, ki jadrajo pod njenim imenom. Tudi stari Slovani

so jo imeli več pod vaško lipo, kot pa jo na primer danes imajo njih potomci v katerikoli deželi.

Resnica je, da je danes tisti gospodar, ki razpolaga s propagandno mašino — s tiskom, radiom, filmom itd. Zabitost ali inteligentnost mase tukaj igra malo vloge. Danes je propaganda tako zvita in zavita, da celo še inteligentnega človeka zmoti in nablufa. Kar se mase same tiče, je prav tako zmožna nastopati inteligentno in idealistično, kot bedasto in barbarsko. Odvisno je, kakšne voditelje ima, to je kakšni politični vetrovi so ta ali oni čas v deželi in po svetu.

Vzemimo eno najbolj perečih vprašanj današnje dobe: vprašanje oboroževanja, ki more človeštvu prinesiti le nesrečo, največjo nesrečo. Ali imajo mase v katerikoli deželi kakšno besedo pri tem? Niti najmanjše! Imajo jo le "firerji" in "ljudski" zastopniki, ki so ljudski le na volilni dan, drugače pa delajo kot jim ukazujejo njih politični bossi — izjeme so redke — tem pa pravi mogotci dežele, ki imajo v rokah tudi vso propagandno mašino.

Razlika med diktatorskimi in kapitalističnimi demokratskimi režimi je le v tem, da so metode prvih bolj enostavne. Diktator enostavno dekretira zakone, med tem ko se morajo vladajoče kaste v tako zvanih demokratskih državah posluževati raznih trikov, laži in blufarije, da dosežejo svoje namene. Sleprij in blufanja sicer ne manjka niti pri diktatorjih, toda v končnem rezultatu ni bistvene razlike. Maso poženejo tukaj ali tam kamor hočejo, *ker imajo moč*.

S tega stališča je treba gledati tudi na histerične in blazne priprave za destrukcijo in bližajoči se mednarodni pokolj, katerega pripravljajo širokim ljudskim masam vladajoče kaste v Evropi in tukaj. Na obeh straneh blufajo ljudstva, da gre za velike narodne interese. V ta namen je na delu noč in dan, mesec za mesecem vsa propagandna mašina. V tako zvanih demokratskih državah slišimo, da je demokracija zopet v nevarnosti in da jo bo zopet treba braniti kakor leta 1914-18. V lačnih totalitarnih državah pa opajajo ljudstva z vojno gloriozo, delajo atentate na male, veliko slabейše narode in zahtevajo od imperialistično nasičenih držav, predvsem Anglije in Francije, "upravičenega mesta pod solncem."

Vse v interesu velikega rimskega in nemškega imperija. Vse v interesu "demokracije", dasi njeni državniki in velike sekcije vladajočega razreda od vsega pričetka za kulisami in tudi odprto stalno konsortirajo s Hitlerjem in Mussolinijem in oba že več let pridno oborožujejo. Hitler bi ne mogel daleč s svojim oboroževanjem, ako bi ne prejemal francoske rude — na predvečer infamne

A. Garden

monakovske kupčije je prejel okrog 200 tankov iz Francije — in raznega materiala iz Anglije, Amerike in — yes, tudi iz Rusije. Slično Mussolini. Oba sta tudi odvisna od ameriškega, angleškega in ruskega olja.

Kam vse to tira svet, vse to velikansko oboroževanje, ves ta militarizem, pod katerim ječe narodi bolj in bolj? V najslabšem — in najbolj gotovem — slučaju v krvavo klanje; v najboljšem primeru pa v gospodarsko skrahiranje, v še večjo krizo kakor je nastala po wallstreetsem krahlu leta 1929.

Kot sodijo, porabi Hitler blizu polovice narodnih dohodkov za oboroževanje in militarizem; slično tudi Japonska, oziroma nad 50%. Francija je že ves čas po vojni oborožena kempa, kar je dalo več ali manj povod Hitlerju za oboroževanje. Maginotsko linijo utrdi in velik del svoje vojne mašine je zgradila z nemškimi reparacijami. Ko so te prenehale, so francoski in nemški municijski in orožni baroni pričeli financirati Hitlerja z nemškimi kapitalisti vred, da je prišel na krmilo in pričel Nemčijo ponovno oboroževati. Za mednarodne trgovce s smrtjo je bila to zelo dobra investicija, ker je bil konec državnega pacifizma, tako zvanega razorožitvenega gibanja. Njih trgovina s smrtjo je zopet pričela cvesti in je danes v bujnem klasju.

Revna Anglija, Francija, Italija in druge evropske države nimajo že nad deset let beliča za odplačevanje ogromnega vojnega dolga Ameriki — tega naj plača in ga plačuje ameriško ljudstvo. Ta dolg znaša z zaostalimi obrestmi vred nad enajst milijard dolarjev. Te revne države pa imajo težke milijarde za oboroževanje, militarizem in razne fašistične in imperialistične eskapade.

Letni oborožitveni proračun Anglije znaša nad dve milijardi dolarjev. Približno toliko bo letos in prihodnja leta potrošila tudi Amerika v iste svrhe. Življenski standard ruskih mas je priznано tako nizek, ker boljševiška vlada troši vsa leta ogromne milijarde za svoj vojni aparat. Mase v manjših evropskih državah žive v veliki revščini, ker gre vse za militarizem. Ubogi Italijani se morajo zadovoljevati z manjšimi porcijami makaronov, ker Mussolini potrebuje denar za armado — privatno in državno — za svoje eskapade v Afriki in Španiji, za gradnjo svojega fašističnega imperija. V Nemčiji že več let primanjkuje masla, masti in več drugih vitalnih potrebščin, ker so kanoni in bojni aeroplani važnejši. Vlade v Franciji in Angliji groze delavstvu z znižanjem socialnih dajatev vsled ogromnih izdatkov za militarizem.

Tudi iz Washingtona je pričel pihati sličen veter, odkar se je vlada vrgla v oboroževalno tekmo. Odpraviti bo treba WPA in skržiti razne druge vladne dajatve revnim slojem in za javna dela, ker mora iti denar za gradnjo novih bojnih

ladij, za tisoče novih bojnih aeroplanov, topov in druge morilne parafernaliije. Seveda za obrambo ameriških meja — na evropskem kontinentu in v Aziji, od tri do šest tisoč milj od domače celine. Yep, za — "obrambo demokracije" . . .

Svet je res zblaznel in z njim vred Amerika. Klanje in priprave za masno klanje so postale glavni smoter narodov in držav. V starem veku se je primitivni človek boril z džunglo, z divjo naravo. V srednjem veku je sanjal o "drugem svetu" in iskal rešitve v nebesih. Sedaj pa stremi po masnem klanju z najgrozovitejšim orožjem in pripomočki. Taki "ideali" ne vodijo v boljšo družbo, marveč v barbarizem in v nove vojne, hujše in bolj barbarske od prejšnjih. Tako daleč je svet "napredoval" pod profitnim sistemom.

In vendar: kdor se ne navdušuje za ta barbarizem, za vso to podivjanost, za "obrambo demokracije" na povelje kapitalizma in imperializma; kdor se upira vojnim sirenam in kaže na mahinacije tudi tako zvanih demokratičnih državnikov, je v očeh ljudi — yes, tudi tistih, ki so še pred nekaj leti prisegali na "leninizem", ali pa vihteli zastavo mednarodnega socializma — tudi v očeh teh ljudi, obdanimi z iluzijami in strahopetstvom, si postal — "orožje fašizma", "pacifist" (seveda v slabem pomenu besede), "trockist" in ne vem kaj še vse. Povem, da mi je vsak pacifist, vsak trockist tisočkrat ljubši kot pa oseba, ki se navdušuje ali pa druge navdušuje za mednarodno klanje na povelje fašističnih in "demokratičnih" imperialistov.

To kriminalno oboroževanje ne jemlje masam le borni košček kruha iz ust, jih ne osedluje le z

(Smith's Weekly, Sydney, Avstralija)

Angleški premier Chamberlain v znamenju svastike. V tej vlogi je pomagal Hitlerju osvojiti Čehoslovaško in poraziti špansko republiko.

vedno večjimi davki, marveč jih peha z državami vred naravnost v gospodarsko propast. Tudi če ne pride do svetovnega klanja v bližnji bodočnosti, ka bi bil čudež vpricho obstoječega mednarodnega položaja, so vse države prišle že tako daleč, da se ne morejo pričeti naglo razoroževati, če prav bi to hotele. Posebno v Evropi so vse industrije vprežene v produkciji s pripravami za vojno. Z velikim oboroževanjem so sedaj pričele stopati v to smer tudi Združene države.

Ako bi se na primer vladajoči krogi na obeh straneh streznili, o čemer pa ni nobenega znamenja, in namesto, da bi narode pognali v klavnico, sklenili dogovor za razorožitev, bi takoj naleteli na problem, kako daleč in kako hitro naj gredo z njim, ne da bi s tem vrgli vse industrijsko kolesje v zastoj, dežele v novo krizo, delavstvo v masno brezposelnost. Takšna je oborožitvena ekonomija.

Svet je danes tako sestavljen, industrije in tudi dežele tako odvisne druga od druge, da zastoj v eni industriji ali državi pomeni krizo v vseh drugih industrijah in državah. Že ta faktor sili vladajoče kroge po vseh državah, da gredo naprej, ne glede kako je zgrešena njih politika. Z vprašanjem, da vodi ta politika v gospodarski polom ali pa še v večjo katastrofo, se sploh ne bavijo. Bodočnost jim je deveta briga.

Poleg tega pa tudi delavstvo v vojnih industrijah zadobi posebne interese, katerih ni pripravljeno zamenjati za brezposelnost, ker mora pač živeti; in sicer ne glede na dejstvo, da ne ustvarja nobenega socialnega bogastva s produciranjem municije, orožja, bojnih letal in ladij.

S stališča socialne ekonomije bi bilo veliko boljše, ako bi države uposlile te delavce pri pometanju cest, ali pri pobiranju lističa za lističem pod drevesi, katere bi metali iz vreče na tla, s tal v vrečo in obratno leto za letom. To delo bi se sicer zdelo vsakemu absurdno in neplodno, toda bi niti za davkoplačevalce ne bilo tako absurdno in drago kakor je gradnja vojne mašine, ki poleg originalnih stroškov stane tudi ogromne vsote na leto za vzdrževanje.

Toda tudi v današnji družbi, bedasta kakor je, bi ne bilo treba opravljati tako brezplodnega dela. Še celo v "najboljši deželi na svetu" je ena tretjina ljudi, ki so slabo hranjeni, slabo oblečeni in žive v slabih stanovanjih po zatrdilu samega predsednika Roosevelta. Samo za gradnjo človeku primernih stanovanj po mestih in deželi bi Amerika morala investirati do 15 milijard dolarjev, pri katerem delu bi bilo lahko skozi deset in več let uposlenih direktno in indirektno več milijonov delavcev. Toda o tem se danes ne govori. Kar potrebujemo, je še večja bojna mornarica, dasi že prekaša celo angleško, tisoče bojnih letal, da se bo dežela lahko kosala s Hitlerjem tri do štiri tisoč mil od ameriške obale.

Še vedno se mi zde najpametnejše in najdalekovidnejše besede, katere je na panameriški konferenci v Buenos Airesu, Argentina, leta 1936 izgovoril predsednik Roosevelt, ko je svaril narode pred oboroževanjem, naj ne iščejo izhoda iz gospodarske krize v oboroževalni ekonomiji.

"Oborožitveno uposlevanje ni nobeno uposlevanje", je rekel Roosevelt leta 1936. "S tem se ne zgradi nobene trajne strukture niti ustvari trajnih dobrin, na katerih naj sloni stalna prosperiteta. Narodi, ki so krivi tega, zrejo v obraz dnevu, ko bodo morali nastopiti s svojim orožjem proti svojim sosedom, ali pa bo prišel dan, ko se bo njih nezdrava ekonomija zrušila kakor se zruši hiša iz kart."

V teh besedah je Roosevelt veliko povedal, toda se jih ne drži. Zdaj oborožuje deželo, da bo lahko igrala svetovnega policaja. Pregovor pravi, da bogovi udarijo s slepoto tistega, katerega hočejo pogubiti.

PRAVIJO, DA NAS JE MALO!

"Kje sploh vas kaj je?", vprašujejo nasprotniki. Pa pokazujejo na maso—na milijone, ki glasuje za demokratsko in republikansko stranko.

In je resnično: Malo nas je. Kajti za delo, kakršnega vršimo, je treba poguma in volje.

Milijone ljudi se je zavarovalo v privatnih zavarovalnicah. Tisti, ki smo se borili za socialno zavarovanje, ki bo kaj zaleglo takrat ko pomoči res potrebuješ, smo bili redkoma posejani. A to ne pomeni, da so bili milijoni v pravem. Sedanje razmere pričajo, da so bili oni v zmoti in mi smo se borili njim v korist.

Mi smo organizirani zaradi življenja, zaradi vere v predruženje človeške družbe. Kdor je član takega gibanja, mora gibati, kakor gibljejo gasilci, ki se bore s požarom, dočim jih masa petih tisoč ali več ljudi le gleda s strani.

MAJSKI GLAS

Prvomajska revija Proletarca za leto 1939

Cena 25c

THE MAY HERALD

Published Annually by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., 2301 So. Lawndale Ave., CHICAGO, ILL.

Owned by Yugoslav Federation, S. P.

EditorFRANK ZAITZ
Business Manager.....CHAS. POGORELEC
Assistant Business Manager.....JOSEPH DRASLER

Telephone Rockwell 2864

Single copy 25c

Printed by SNPJ Printery, Chicago, U.S.A.

ŽIVI PROSTOVOLJNO V GROBOVE

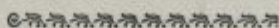
Zadnja svetovna vojna je trajala blizu štiri leta. V manjših in večjih oblikah se je nadaljevala tudi po premirju. Nad osem in pol milijona ljudi je bilo ubitih. Mnogo milijonov ljudi je pomrlo vsled epidemij in bede. Na bojiščih je bilo ranjenih nad blizu 22 milijonov vojakov. Civilnega prebivalstva takrat še niso pobijali, kakor so ga v prošli civilni vojni v Španiji, na Kitajskem in v Etiopiji. Vzlic temu je bilo trpljenje tudi med njim skrajno neznosno.

Stroškov vojne, kolikor jih imajo samo Zed. države, ne bodo mogle plačati ne dve, niti ne tri prihodnje generacije, če se med tem že druga ne dogodi, ki pa bo pomenila ne samo stroške nego propast sistema kakršen je. Pokončan bo v krvi in razvalinah. Predno bo moglo nastati kaj boljšega—predno bo mogoče zgraditi na takih ruševinah socializem, bo vzelo dolgo, dolgo. Zato je za človeštvo boljše, če si potek razmer uravnava tako, da vodi svoj razvoj v izboljšavanje brez krvavih spopadov in rušenja.

Tak je naš nauk—nauk mednarodnega delavskega gibanja. Kajti v vojnah ubijajo industrialne delavce in kmete. In stroške vojne morajo zmerom plačati tisti, ki delajo, torej delavci in kmetje.

Nekaj zgodovine SNPJ

F. A. Vider

S PORODOM Slovenske narodne podporne jednote pred 35. leti, se je med našimi izseljenci v ti deželi izvršil preobrat, o katerem tiste čase najbrže nihče niti sanjal ni, to je, preobrat duševnega prerojenja. Če tudi je bil naš narod vzgojen v cerkvah in šolah, v katerih se mu je zabičevala ubogljivost in poslušnost do njemu naprej postavljenih, vseeno ni bilo v tem narodu ubito tisto, kar so skušali njegovi učitelji v njem zatreti; hrepenenje po osebni svobodi in besedo v bratski podporni organizaciji.

Ko se je zaznalo, da je ustanovljena SNPJ, so se oglasili mnogi napredno in svobodomiselno misleči rojaki po Ameriki v njeno agitacijo in obrambo. Ta glas je našel nepričakovan odmev v srcih neštetih rojakov, ki so se pričeli oklepati te prve demokratične bratske ustanove, katera je garantirala svojemu članstvu popolno svobodo osebnega prepričanja in dala članstvu besedo pri upravi. Rezultat je bil, v nekaj mesecih prvega leta je jednota že štela 1072 članov ter \$5791.82 v denarju.

Če pogledamo nekoliko skozi njeno zgodovino, vidimo, kako je vodstvo te ustanove prvo osvajalo nove smernice in uvajalo moderne ter demokratične metode v jednoto, ki so služile in še služijo splošnim interesom članstva.

Tako na primer smo bili pri nas prvi, ki smo pričeli sprejemati v jednoto tudi ženski spol, če ravno ne takoj začetkoma z istimi pravicami kot moške. Ta nedostatek je bil kmalu popravljen in sicer že na tretji konvenciji, na kateri je bilo zaključeno, da se v bodoče ženske sprejema z enakimi pravicami kot moške.

Leta 1912 na konvenciji v Milwaukee, Wisconsin je bilo sprejeto, da se upelje zavarovanje tudi za otroka, kar so nekateri — posebno zunaj naše jednote — izredno pesemistično pozdravili, češ da s te moke ne bo kruha. Ker otroškega zavarovanja do tedaj še ni imela nobena bratska podporna organizacija v ti deželi, je pač razumljivo, da je bil ta zaključek posebnost, katera je bila mnogim nerazumljiva.

Stvar se je uresničila in ko so videli drugod, da smo mi uspeli z svojim mladinskim zavarovanjem, so nam sledile druge slične organizacije, in danes je na tisoče otrok zavarovanih v bratskih podpornih jednotah.

Ker brez zdrave finančne podlage ni zasiguran obstoj institucij kot je naša, in ker so se tega

važnega vprašanja resno zavedali začetniki jednote, so že na konvenciji leta 1914 osvojili znanstveno preračunano lestvico za plačevanje asesmenta v smrtninski sklad in sicer na podlagi N. F. C. of A., ki je bila v veljavi, dokler nismo osvojili stabilnejše.

Centralizirali smo bolniško podporo, začeli z ustanovljenjem angleško poslujočih društev itd.

Z lastnim glasilom je članstvo mnogo doseglo v duševnem oziru, zlasti za boljše pojmovanje političnih in gospodarskih vprašanj, ki so izredne važnosti za slehernega državljana.

Jednota je rapidno napredovala v članstvu kakor premoženju in kmalu prekosila že tedaj obstoječi bratski podporni organizaciji, kar je dokaz, da so principi, katere je in še zastopa, najbližji in dopadlivejši razumu napredno mislečega delavstva. V letu 1930 je bila organizacija na vrhuncu števila članstva, katerega je štela 63,448. Tedaj je pa prišla ekonomska kriza, ki je zadela nešteta podjetja in tako tudi ni prizanesla naši jednoti. Članstvo se je skrčilo za šestnajst tisoč in da ni organizacija imela posebnega sklada, iz katerega se je zalagalo mnoge z asesmentom, bi bil udarec brez dvoma še hujši. V zadnjih par letih se je število članstva zopet dvignilo nad 50,000, toda težko je reči, če ga bo mogoče pri tem številu obdržati, če se delavske razmere ne izboljšajo, za kar je pa zelo malo izgleda. Danes šteje jednota 51,300 članov in premoženja ima nad \$8,000,000.00.

V teku svojega obstoja je jednota izplačala visoko vsoto \$17,783,855.38 v raznih podporah in dedičem pokojnih članov v smrtninah. Ta organizacija je v teku svojega obstoja izvršila mnogo dobrega in koristnega dela za svoje članstvo in tudi delavstvo v ti deželi vobče.

PROSVETNA MATICA

Blizu 200 naprednih podpornih in kulturnih društev ter klubov JSZ je včlanjenih v Prosvetni matici.

Ali je vaše društvo včlanjeno v nji? Ako ne, poskrbite, da to stori in s tem pomaga k gojitvi delavske vzajemnosti in proletarske kulture. Naslov:

PROSVETNA MATICA

2301 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Karel Čapek:

Večer Poncija Pilata

(Iz češčine Ivan Vuk)

TISTI dan je sedel Poncij Pilat s svojim adjutantom pri večerji. Bil je to mlad človek, poročnik Suza iz Cirineje. Državni namestnik je bil nocoj redkobeseden, česar pa poročnik Suza ni opazil. Zakaj pogumno je besedoval in ves navdušen pripovedoval, da je prvič v življenju doživel potres.

"Zabavno je bilo," je pripovedoval in večerjal. "Ko se je po obedu danes stemnilo, sem šel brž, da vidim, kaj se godi. Na stopnicah se mi je zadelo, kakor da so pod mano naenkrat nekam zbežale moje noge — smešno je bilo, smešno, ekstenzenca, pri moji veri. Nisem mogel zapopasti, da je to potres. Še preden sem došel do ogla, je že pribežalo nekaj civilistov nasproti, gledalo s široko izbuljenimi očmi in kričalo: Grobovi se odpirajo in skalovje poka! "Ah, sem rekel, "ni morda to potres?" Človek, srečo imaš! To je vendar redek pojav in doživljaj!"

Pilat je pokimal.

"Nekoč sem že doživel potres," je rekel. "Bilo je to v Ciliciji — počakaj, pred nekajimi sedemnajstimi leti. Takrat je bilo še hujše!"

"Sicer pa se zdaj ni kdove kaj zgodilo," je brezskrbno pripovedoval Suza. "K vratam Hekaladama se je skotalil kos pečine — da, na pokopališčih se je odprlo nekaj grobov. Čudim se, da tukaj mrliče tako plitvo pokopavajo, komaj laket globoko. Po leti strašno smrdi!"

"Navada," je zamrmral Pilat. "V Perziji na primer, tam pa sploh ne pokopavajo. Tam položijo mrliče kratkomalo na sonce."

"To bi trebalo prepovedati," je menil Suza. "Iz higijenskih in drugih razlogov."

"No, potem bi pač morali neprestano ukazovati in prepovedavati! To bi bila slaba politika, Suza. Ne mešaj se v njihove običaje, ker je tako vsaj mir. Če že hočejo živeti kakor živina, dobro. Eh, Suza, mnogo dežel sem že videl!"

"Vendar, nekaj bi rad vedel," se je vrnil Suza k svojemu pogovoru. "Od česa prav za prav nastane potres? Mogoče so pod zemljo nekakšne luknje, ki se hipoma zasujejo? Ali zakaj potem pri tem potemni nebo? Tega si ne morem razložiti. Zjutraj je bil vendar jasen dan." —

"Dovolite," se je oglasil stari služabnik Papadokitis, Grk iz Dodekanesa. "Že včeraj, gospod, je bilo nekaj takega pričakovati. Sonce je zahajalo krvavordeče. Rekel sem kuharici: Mirijam, sem rekel, jutri bo nevihta, ali celo ciklon! —

Mene pa, je omenila Mirijam, boli križ. Dovolite, predvidevalo se je nekaj, prosim!"

"Predvidevalo se je nekaj," je ponovil Poncij Pilat zamišljeno: "Veš, Suza, tudi jaz sem danes nekaj pričakoval. Že zjutraj, ko sem jim izročil moža iz Nazareta — moral sem ga izročiti. Zakaj rimska politika se principijelno ne meša v lokalne zadeve, zapomni si to, Suza — čim manje pridejo ljudje v dotik z državno oblastjo, tem lažje jo prenašajo — pri Zeusu, kje sem se ustavil?"

"Pri možu iz Nazareta," mu je pomagal Suza.

"Da, pri možu iz Nazareta. Veš, Suza, nekoli me zanima ta človek. Bil je namreč rojen v Betlehemu. Tukajšnji ljudje so nad njim namreč izvršili justičen umor — ali to je njihova reč. Če bi jim ga ne izročil, bi ga raztrgali na kose in rimska oblast bi bila blamirana. Ali, no, to ne spada sem. Ananija mi je rekel, da je bil nevaren puntar. Ob njegovem rojstvu so baje prišli pastirji in se mu klanjali kakor kralju. Nedavno pa so mu tukaj priredili sprejem kakor kakšnemu triumfatorju. To, Suza, mi ne gre iz glave. Vsekakor sem pričakoval —"

"Kaj ste pričakovali," ga je čez nekaj časa zamišljenosti Pilatove opomnil Suza.

"Da bodo morda ti iz Betlehema prišli in ga iztrgali iz rok teh rabljev. Da bodo prišli k meni in izjavili: Gospod, on je eden iz nas in za nas nekaj pomeni. Prihajamo, da ti povemo, da stojimo z njim in ne dovolimo, da bi se mu skrivil celo las na glavi. — Veš, Suza, radoval sem se takorekoč prihoda teh ljudi iz tistih bregov. Sit sem tukajšnjih kričavev in pikolovcev. — Da, ljudje iz Betlehema, bi jim govoril, pričakoval sem vas. In to radi njega samega in radi vas in vaše dežele. Kričači niso možje kakršni ste vi, Vi ste kakor vojaki, ki se ne predajajo. Iz mož kakršni ste vi, se ustvarjajo narodi in države. Slišal sem, da vaš rojak vzbuja mrliče. Prosim vas, kaj pa hočete z mrličmi? Vendar vi ste zdaj tu in vidim, da zna obujati tudi žive ljudi, vidim, da vam je dal nekaj kakor pojm zvestobe in časti. — Rimljani pravimo temu virtus. Kako se po vašem jeziku imenuje, možje iz Betlehema, ne vem. Vem pa, da je to v vas! Zdi se mi, da bo ta mož iz Nazareta, v Betlehemu rojen doprinesel še mnoge reči. Škoda bi ga bilo."

Poncij Pilat je obmolnil in raztreseno poriskal krušne drobtine z mize.

"Eh," je zamrmral, "niso prišli. Eh, Suza, kako delikatno je vse to vladanje!"

Zvestoba unijam, kakršne se ne more kupiti

Frank Zaitz

MENE je unija uničila," mi je rekel rojak. "Pet in trideset let sem delal v isti tovarni. Dobili smo NRA in potem še druge slične abecede, prišli so organizatorji za ustanovitev unij od vsepovsod in nas mobilizirali."

"Meni unije niso bile nova stvar," je nadaljeval. "Saj sem agitiral zanje brez NRA že leta in leta. Pa so mi rekli organizatorji, ki so prišli bogve od kod: 'Ti postani naš zaupnik v tovarni.' Dokazoval sem jim, da naj rajše dobe koga izmed Američanov, ga bodo delavci rajše poslušali in mu sledili, kakor pa meni, tujerodcu. Ne, ne, o tebi vsi pravijo, kako vnet si za unijo. Potegoval si se zanjo že davno prej nego je bil Roosevelt izvoljen. Zdaj vsi verjamejo Rooseveltu. Le pomagaj nam in zatrjuj, da je predsednik z nami, da se ne bo nikomur zaradi unije skrivil niti las. Kajti sama ameriška vlada ščiti zdaj pravico delavcev, da se lahko svobodno organizirajo in nikak boss jih ne sme odsloviti radi tega."

Naš rojak je pomišljal. Tu pred njim sta dva plačanca, ki jima bo končno vseeno, če kaj dosežeta ali ne. On pa je že star. Vsi vedo — tudi vsi bossi, da je iskreno za organiziranje delavcev v unijo. Ampak kaj naj stori zdaj, ko so tu organizatorji, o katerih ni še nikdar ničesar čul in morda po nekaj mesecih tudi nikoli več ne bo.

Stari rojak, veteran, socialist po prepričanju, ne samo po besedah, je končno pristal, da prevzame odgovornost. On je delal v tovarni za kruh in še posebej za kruh organizatorjema.

Unija je bila ustanovljena. Prišli so novi organizatorji — večinoma mladi ljudje, da se jih je stari rojak kar zbal, tako ognjevito so govorili. Vsi so mu usipali navodila. Pri njemu je bilo tedaj nekaj somišljenikov, večinoma prav tako iskreni unijski ljudje kot on sam. Pa so gledali te novince — kandidate za službe in si mislili: Unijskemu gibanju slabo kaže.

Nastala je v dotični tovarni stavka. Kompanija je unijo priznala, toda samo za njene člane. V njo so bili — kot je običaj v tisočerihih slučajih, izvoljeni na vodilna odborniška mesta kompanijski štreberji. Kompanija ima pač aparat in denar.

Komaj dva tedna po priznanju unije je bil naš rojak, stari agitator za unijo, vržen iz službe. Hotel je izvedeti vzrok. "To in to si pokvaril, škodo si storil družbi," mu je pojasnil glavni delovodja. Ampak stari rojak se ni pustil ugnati. Zahteval je dokazov od predstojnikov v oddelku,

v katerem je bil uposlen, in zaščito od unije, katero je zgradil.

Predstojniki so kratko malo potrdili, da je ta naš rojak, ki so ga v tovarni nad tri desetletja hvalili za veščaka v svojem poslu, res napravil veliko škode, da sploh ni sposoben itd.

Prišli so unijski zaupniki in rekli: "Dokazi so proti tebi, ne moremo pomagati," in vrtili v ustnicah debele cigare.

Tako je bil odslovljen brez zaščite, brez pokojnine in ne da bi bil dobil en sam bakren cent za delo, ki ga je storil za unijo in v dobrobit delavcev.

*

To ni osamljen slučaj. Tisoče je takih. V New Yorku so mi pravili, kako so domžalski Slovenci delali za unijo, ki je potem dobila pravico najemanja v unijske delavnice in potem na mesto Slovencev pošiljala druge na njihova dela. Pri-povedujejo, da je neki agitator za organizacijo, vsled tega izvršil samomor.

*

Vsi, ki smo delali za unije ne da bi dobili od njih kdaj kak sam cent plačila, vemo, kaj so iskreni in neiskreni člani.

Prve člane sem pomagal zaprisečiti v organizacijo Western Federation of Miners leta 1909 v državi Utah. Organizator je začutil moje dobro nagnjenje za to stvar in me prosil sodelovanja. Bil je poštenjak. Mnogo je takih.

*

Dostikrat mislimo, da so škebi samo tisti, ki delajo v stavkah.

Zastopnika unije premogarjev navajata ravnatelj pri-tožbe delavcev.

Še veliko večji skebi pa so raketirji, ki unije izrabljajo v prid svojih žepov s tem, da terorizirajo člane in jemljejo podkupnine od delodajalcev. Ne samo stotine, tisoče je takih v Zedinjenih državah.

Marsikdo, ki je agitiral za unije, bil na piketnih linijah in prispeval v stavkovne sklade stotake v izrednih asesmentih, je bil koncem konca razočaran, ker je videl, da zajemajo iz unijske sklade hinavci namesto, da bi koristila unionistom. Grajali so raketirje in ves svet radi tega in postali tako zagrenjeni, da so še oni postali uniji v škodo.

Kdo je kriv, če organizacija, za kakršno se navdušujemo, ni v rokah nesebičnih ljudi?

Edino le delavci in delavke.

Pokojni Eugene V. Debs, ki je o raketirstvu v unijah veliko razumel, je vedno poudarjal: "Naučite se biti unijsko zavedni, naučite se misliti skupno za kolektivno zaščito, pa boste imeli v unijah pošten UNIJSKI pokret in odbor!"

Debs je čestokrat poudarjal, da so aristokratske plače unijskih odbornikov same na sebi korumpiranje unijskega duha — in to je resnica.

Garjevci v stavkah so ponavadi le oni, ki so skebi po poklicu. Za 30 srebrnikov so pripravljeni prodati karkoli — tudi mater.

Ampak hujši kot profesionalni skebi so oni garjevci, ki vrše skebsko vlogo v unijah samih, ki jim je edini cilj in namen, kako čimbolj izžemat člane, in ob enem se prilizujejo kompanijam, češ, boljše za vas, da nam te unije prizna-

vate, drugače pride bavbav, ki bo ustanovil prave unije in potem se za vas zares začno slabi časi.

Veliko veliko unij je okuženih s sebičneži, ker je današnji svet sploh tak, "da vsak le zase gleda." To pogubno stanje prestane, kadar bo med delavstvom dovolj članstva, ki se bo za unijo POŠTENO ZANIMALO in volilo vanje POŠTENE, iskrene UNIJSKE ljudi.

Vzrok, da ameriško unijsko gibanje tudi pod Rooseveltovimi zaščitnimi zakoni ne more znatno napredovati, so GARJEVCI, ki so se ugnezdili vanje zaradi služb, ali pa lova za službami, in prav tako MASA, ki ne zna biti UNIJSKO zavedna, nego le kritizira in vrh tega si misli, da vsakdo, ki more jemlje, če je upravičen jemati ali ne.

Unije so delavstvu POTREBNE. Celo pod slabim vodstvom so večini v korist. Še bolj pa dobe veljavo, kadar se delavstvo njihove vrednosti ZAVE toliko, da bo v unijah ONO odločevalo.

Posledice vojne

Vojne in "junake" v njih opevajo že od nekdanih dni. Italijanski diktator trdi, da so vojne naravnost potrebne, kajti samo v njih se narod zjekleni — se očisti mehkužnosti in si utrjuje voljo za odločnost. To se pravi, da se usposablja za nove vojne in nove zmage.

V resnici je vojna zločin nad človeštvom. Vojaki morajo v njih postati barbari — klati z največjim navdušenjem in z blazno krvoločnostjo ljudi, ki jih niso videli nikoli prej in jim niso nikdar storili nič žalega. Enako na oni strani. In vse, kar dobe v priznanje za ta junaštva, je "grob neznanega vojaka".

Vojna uničuje družine, pogreza ljudstvo v nemoralo, povzroča glad, ustvarja razbojnike in tatove.

Današnja moderna tehnika je vojne grozote silovito povečala. Prej so bili prebivalci, ki niso bili na fronti, primeroma varni. Zdaj je to minilo. Ogromne flote vojnih aeroplanov ne prizanašajo nikomur. Vojaki, zaščiteni v trenčih in kavernah, so pred njimi varnejši kot pa civilno prebivalstvo. V starih, barbarskih časih je bilo nečastno pobijati ženske, otroke in starce. V sedanjem "prosvitljenem" veku se ubija v vojnah vse od kraja. Še celo toliko smo napredovali, da se vojn sploh ne napoveduje in jih uradno sploh ni.

Milijon in več je ubitih in ranjenih v nji, ampak vojne ni. Uradno se je ne priznava. Res, da so bolnišnice polne, da vojni avijoni rušijo stavbe, da je na begu tisoče in stotisoče ljudi, ampak to ni vojna. Morda le kazenska ekspedicija, ali pa prijateljski poset za sodelovanje, kot je na primer poset Japoncev na Kitajsko.

Veliko se bo moral še človek prizadevati, predno vojne v resnici odpravi, ne samo uradno.

Na sliki je ubežna španska družina, ki je dobila zatočišče v Franciji. On je bil vojak v lojalistični armadi in težko ranjen. Tisoče družin je moralo tako begati iz kraja v kraj.

Meri Duh:

Vojnega invalida-slepca tožba

Tiha, samotna je vas tam ob cesti,
temna, skrivnostna, — odeva jo noč.
Sanjav svit lunin, nežen, srebristi,
sega do zadnjih najrevnejših koč.

V vetriču sanjajo veje drevesa,
potok v daljavi nekje žubori,
v daljne daljave izgublja se cesta,
nad njo pa tisoče zvezdic gori.

Samcat, osamljen mož stopa po cesti,
trudna mu hoja, težak je korak,
s palico tipa oprezo . . . Kje sesti? . . .
Revež — ker večni obdaja ga mrak.

Zdajci obstane, obriše pot s čela,
dvigne glavo . . . prisluškuje skrbno . . .
V daljo pogled stekleni upira —
Mar ga ni nekdo poklical toplo?!

“Kje sem? — O, Bog! — Je še daleč od doma?
Dolgo naj hodim in blodim še sam?
Manjka moči, omaguje že noga,
hodim po pravi li poti — in kam?!

Čutim, da, davno je, davno od tega,
Kar sem nazadnje vdihaval ta zrak
čutim dih mehki . . . v srce mi sega . . .
zdi se mi, oh, da zapušča me mrak!

Vidim vasico pred sabo domačo,
kakor sem videl jo nekdanje dni,
tiha je vsa, v mesečino ovita,
prav kakor nekdanj — pred mano leži!

Tu, glej, spomine na leta otroška!
Travnike, polja, gozdove zrem spet!
Čutim njih vonj in pesmi glas zvoka . . .
Nikdar tako lep ni zdel se mi svet!

Kraji preljubi, kjer živel sem v miru,
kjer mi neznana je bila bolest!
Kraji mladosti, življenskega viru,
kjer sem užival pomladno prelest!

Prišel je čas nečloveškega klanja,
ko ponorel, podivjal je ves svet,
mrzli dih smrti zavel je čez polja,
zamoril je slednji najnežnejši cvet!

Z doma sem moral na bojne poljane,
grenko, bolešno je bilo slovo!
Zadnjikrat videl sem njive zorane,
zadnjikrat videl domače nebo

Groza, strahota ves svet je objela,
krvava družica bila je smrt . . .
Ni me objela, le vid mi je vzela —
vračam se slepec izmučen, ves strt!

Enkrat bi videl rad hišo domačo,
travnik cvetoči in gozd za vasjo . . . —
Čutim, kako, oh, s pogledom bi nanje
zopet zasijalo živo oko!

Ne, ni mi to dano — vse so le sanje,
nič več ne bom videl sonca sijaj,
nič več ne bom gledal zvezdic miglanje,
vekomaj rožni odcvetel je maj!”

Potnik se zgane — in roka tipaje
palico prime in dalje gre spet,
Hrbet upognjen je, sklonjena glava . . .
V srcu prokletstvo in joka dreget.

Tiha, samotna je vas tam ob cesti,
temna, skrivnostna, — odeva jo noč.
Samcat, osamljen mož stopa po cesti,
trudna mu hoja . . . in v duši je noč.

(St. Louis Post Dispatch)

Kandidata za Napoleona. Oziroma, mislita, da sta že.
Tudi končala bosta nekako tako, ako ne celo slabše, nego
je pravi Napoleon, ki ga skušata posnemati.

H. Heller:

O bistvu socializma

Zakaj sem socialist? Ker gre meni slabo in drugim dobro? Ali ker je moje politično, нравno in versko mišljenje samo zrcalo mojega gospodarskega položaja? Gotovo, za veliko množico ljudi morda to velja. Ali pa je to edina in bistvena utemeljitev socializma? Ne, mi odgovarjaš, sem socialist, ker sem spoznal, da mora nujni napredek produkcijskih razmer dovesti do socializma: kakor je sledil fevdalnemu kapitalistični, tako mora temu slediti socialistični družabni red. Mora?! Odkod ta gotovost? Iz znanosti je ne moreš imeti; kajti znanost more v najboljšem slučaju odkriti neke tendence, gibalne smeri zgodovine, proti katerim se moraš odločiti. Znanost ti pa ne more dokazati niti tega, da boš še jutri živel, niti tega, da bo zemlja čez dve uri še eksistirala.

Produkcijske razmere — to pomeni slovenski družabne delovne razmere, to pa niso nič drugega kakor neki način sodelovanja ljudi. Človek se mora torej sam odločiti, mora sam delati na tem, da se njegovo razmerje do dela spremeni?

Gotovo je pravilno, da družabno življenje, ki ga človek živi, povprečno močneje vpliva na njegovo zavest nego obratno. Četudi priznamo to razmerje med življenjem in mišljenjem, si moramo biti na jasnem o silnem pomenu duhovne odločitve za delo za nov družabni red. Baš osebnosti, kakor Marx, Engels ali Lassalle, ti sinovi meščanstva, so nam živi dokazi za to, da socializem ni le želodčno vprašanje, saj so baš ti veliki voditelji delali zgodovino, ker so se mogli s svojo zavestjo dvigniti nad svoj družabni položaj. Marx, sin premožnega renskega odvetnika, se oženi s sestro pruskega notranjega ministra, ima vse možnosti udobnega meščanskega življenja in vendar pride radi svojega duhovnega upora v londonsko pregnanstvo, kjer mora nekoč zastaviti svojo suknjo, da si more kupiti pisalnega papirja, a drugič ne more napisati časopisnega članka, "ker nisem imel prebite pare, da bi mogel iti čitat časopis", na dan pogreba svojega ljubljene edinka mora teči k bližnjim Francozom, da si izprosi denarja za pogreb, in vendar brez pomišljanja odkloni dva Bismarckova predloga, ki sta mu nudila lepo družabno eksistenco! Kdor se pred silo te voditeljske zavesti, ki pretresa kapitalistično življenje, kdor se pred veličino te moralne sile spoštljivo ne pokloni, ta nima niti pojma o vrednosti in dostojanstvu velikega človeka, niti nič ne razume pomena tega velikega voditelja za nastajanje in propadanje zgodovinsko-družabnih življenjskih oblik.

V čemer nas Marxova podoba najbolj prevzame, je njegova strastna pravicoljubnost. To je bila njegova najmočnejša krepost, radi katere se je lahko odpovedal materialnim prednostim udobnega življenja in ki mu je dala moč, da se je boril in trpel za osvobodjenje zatiranega človeštva. V zavesti vsakega človeka so ti moralni razlogi odločilni pri opredelitvi za ali proti določenemu družabnemu redu. Da je socializem brezpogojno koristnejši ali iz sedanjih družabnih razmer nujno izhajajoči red, najprej ne moremo nobenemu dokazati. Da sploh ne govorimo o tem, da bo med tisoči vselej le eden, ki bi bil toliko podkovan, da bi mogel slediti takšnim dokazom; drugič je pa sploh vprašanje, če se s takim dokazovanjem veča in oživlja delavnost in gibanje — to pa je baš glavna stvar.

Da pa socializem pomeni bolj človečansko in pravičnejšo ureditev življenjskih razmer, da je gospodarski način in družabna oblika kapitalizma vandalizem, s tem spoznanjem moremo dati tako obupanemu in izčrpanemu delavcu nove moči in razmaha, kakor tudi ojačiti borbena sredstva proti zagovornikom kapitalizma. Moralno prepričevanje je mogočna sila! Marx sam je vedno apeliral nanj, kadar je obtoževal zatiranje, izkoriščanje, trdosrčnost, grabežljivost in profitarstvo in kadar je govoril o "veliki dolžnosti" delavskega razreda, da pride do politične oblasti. Zadnja utemeljitev pravega bistva socializma je za nas ideja družabne pravičnosti, volja po medsebojni pomoči, stremljenje po pravični skupnosti, moralno oblikovanje medsebojnih človeških odnošajev.

Ker pa vemo, da na človeka povprečno in trajno močneje vpliva njegov družabni, zlasti njegov gospodarski položaj, nego njegova moralna ali kakršnakoli zavest, moramo napraviti korak naprej od pravno-formalne pravičnosti h gospodarsko-materialni. V oblikovanju resničnosti se mora ideja socialistične pravičnosti nanašati na material, ki ga je treba oblikovati, to je predvsem na ustvarjanje in razdelitev gospodarskih dobrin. Idealizem, ki v našem času ne pozna gospodarstva, idealizem, — da govorimo prav konkretno — ki odpove pred mezdnim vprašanjem ali problemom brezposelnosti, tak resničnosti odtujen idealizem vara ali samega sebe ali druge in ga lahko vsakdo trenutno ukrade. Idealizem slavnega filozofa Fichte-ja (slavni filozof, živel od 1762-1814.) je bil popolnoma drugačnega kova nego idealizem premnogih današnjih izobražencev. "Človek naj dela", je nekoč dejal Fichte, "toda ne kot delov-

na živina, ki pod svojim bremenom zaspi in ki jo po zasilni okrepitvi izčrpanih moči zopet prebudimo k prenašanju istega bremena. Človek naj dela brez strahu z radostjo in z veseljem in naj mu preostaja časa, da bo dvigal svoj duh in svoje oči proti nebu, ker je rojen zato, da ga gleda." Ta idealist je tudi vedel, da mora iti pot v organizacijski tvorbi pravične družbe od spodaj novzgor, od materialnega k idealnemu: "Člani vlade, vsega učiteljskega in obrambnega stanu so samo radi prvih (gospodarskih producentov) tu."

Vsak ideal se more uveljaviti le v boju z dani mi družabnimi razmerami. Sedanje družabne razmere so zavožene na ta način, da imajo pojedinci in posamezne skupine s svojo gospodarsko močjo tudi dejansko besedo nad državo. Agrarni, industrijski in finančni kapital imajo kljub vsem demokratičnim državnim oblikam — pogledajte samo Združene Ameriške Države! — enostransko gospodarsko oblast nad državno skupnostjo. To je tolikšna nevarnost za kulturo, da je nikdar ne moremo dovolj oceniti. Socializem pa pomeni pravično oblast avtoritete celokupne družbe nad gospodarstvom.

Socializem se obrača proti gospodstvu posameznih razredov. Proti razrednemu gospodarstvu, v katerem ne odloča v deležu na vzgoji in kulturi, v družabni moči in ugledu v prvi vrsti osebna nadarjenost in sposobnost, temveč predvsem zunanje, gospodarske razmere. Ti razredi nikakor niso plod narave, kakor menita liberalna sociologija in nacionalni socializem, nikakor niso izraz osebne, naravne neenakosti ljudi, temveč izvirajo iz določenih gospodarskih razmer, torej iz družabnih dejstev, ki so nastala in ki so zato zgodovinsko tudi izpremenljiva. Nasprotniki, pa tudi nekateri socialistični prijatelji, ki nimajo nobenega pravega pojma o stvari, so mnjenja, da pomeni socializem ne samo odprave vseh razrednih razlik, temveč splošno izenačenje. Take nesmiselnosti niso nikdar govorili ne Marx, ne Engels niti druge socialistične glave. Nasprotno: Engels poudarja z vso ostrino, da je vsebina socialisti-

čne zahteve po enakosti edinole v odpravi razredov. "Vsaka zahteva po enakosti, ki gre preko tega, nujno zablodi v absurdnost" (nesmiselnost).

Cilj socializma je celoten duhovni svet, zelo oddaljen od liberalnega ideala o udobnosti ljudi. Smisla človeškega življenja na tem svetu ne vidi socializem v samozadovoljni sitosti, temveč v individualnem in družabnem dviganju vseh sil, ki oblikujejo kulturo, v večanju notranje in zunanje moči človekove. Povečana živahnost in razgibanost duha pa more izvirati le iz najgloblje medsebojne povezanosti ljudi. To pa baš kapitalizem onemogoča. Zato se socializem bori proti duhu hladnega računarstva, ki popolnoma obvladuje današnje medsebojne človeške odnose. Socializem je izraz globokega hrepenenja, ki nikdar ne zamre v človeškem rodu, hrepenenja po poglavljenju razmerja človeka do človeka. Da se nastanka take kulturne socialistične skupnosti nikakor ne da doseči z golimi družabno-organizacijskimi ukrepi, da je za to potrebno prenovljenje vse duhovnosti in kulture, naj tu samo omenimo.

Uresničenje socialističnega družabnega ideala nikakor ne smemo pričakovati od kakega čudeža, najmanj pa od čudeža same po sebi razvijajoče se zgodovinske dialektike. Vsi smo postavljeni pred osebne in družabne resničnosti in v vse moramo prodreti z duhom in dejanjem. Nobeni resničnosti se ne moremo niti ne smemo izogniti, vse moramo pretehtati in pozitivno ali negativno izkoristiti za ustvarjanje bodočnosti.

UREDNIKOVE PRIPOMBE

Kot običajno so večino gradiva prispevali sotrudniki. Uredništvo je hvaležno vsem, ki so pomagali.

Klišeji so izdelani v unijski delavnici Kruetgen kompanije.

Tisk je izvršila tiskarna SNPJ, ki je nam dala čimboljše poslužbo, kot običajno. Pri čitanju odtiskov za koregiranje so nam pomagali izven našega urada Filip Godina, Marya Omahen in Angela Zaitz.

Oglasni del je uredil Charles Pogorelec in angleški del Joseph Drasler.

Prihodnji Majski Glas bo posvečen 35-letnici Proletarca. Nadejamo se, da bo krog naših sotrudnikov v njemu še večji nego doslej. Vsi so vabljeni na sodelovanje.

UPOSLITEV BREZPOSELNIH TEMELJNI PROBLEM

BREZPOSELNI

W. P. A. IN RELIFNIKI

*Vsaka gornja postava predstavlja 500,000 brezposelnih. Ta statistika je iz septembra 1938, ko je bilo brezposelnih blizu dvanajst milijonov. Pri-
bližno toliko jih je danes.*

Iv. M.:

Tri iz življenja največjega slovenskega pisatelja

CANKARJEVA MUHA

Poreden in muhast fant je bil Cankar.

Nekoč je bil v Mariboru. Z njim se je vračal v Ljubljano njegov prijatelj E., ki se je hotel peljati v drugem razredu; Cankar se je po navadi vozil v tretjem. E. mu je pripovedoval, kako je izmučen, ker je že dva dneva in eno noč na potovanju in bi med vožnjo rad nekoliko pospal.

"Dobro," pravi Cankar, "se pa peljeva oba v drugem razredu."

Komaj sedeta v vagon, že izvleče Cankarjev prijatelj viržinko, slamico pa zatakne za uho, v tem pa tudi že omahne v kot in začne smrčati. Samo hip je to trajalo, pa skoči na noge in otepa okoli sebe. To se je ponovilo nekajkrat. Cankar je bil zatopljen v svoje misli. Slednjič pa le vpraša prijatelja, kaj pleše, kakor bi imel Vidov ples. Dobi pa samo odgovor: "Ta prokleta muha!"

"A, muha, veš, to je božja stvarica. Le potrpi, ti jo bom odganjal, da se odpočiješ."

V tem se Cankar zopet zatopi v svoje misli; jezilo ga je najbrže, da je njegov spremljevalec tak zaspanec. Rad bi se bil razgovarjal z njim o literaturi, umetnosti in navsezadnje tudi o politiki v dolini Šentflorjanski.

Muha pa si hoče ogledati tudi Cankarja; na nos mu sede. Sedaj šele postane Cankar pozoren nanjo, jo zapodi in gleda za njo kakor mačka za miško. Nekaj časa je brenčala po vagonu, potem pa sede ta nesrečna muha na lice Cankarjevega sopotniku.

"Čakaj," si misli Cankar, "ne boš več jezila ne mene ne mojega prijatelja" in lopne s plosko roko spečega prijatelja po licu. E. se prestraši, poskoči in prične zmerjati muho in Cankarja. Cankar molči, šegavo gleda razljučenega tovariša in se slednjič ojunači ter pravi: "Dragi prijatelj, ubijalec sem."

"Tepec si!" se zadere nad njim njegov prijatelj. Cankar ga tolaži in končno umiri. Nato mu prične razlagati, kako preveč občutljiv je.

Pravi: "Poglej, muha je majhna, lahka, da jo odpihneš, ima šest nožic in še te so prevlečene z mehkimi, kožnatimi blazinicami, ti se pa jeziš! Pomisli samo, kaj bi bilo, če bi ta muha bila velika kakor slon, ali pa bi imela vsaj tako velike noge kakor medved in vrhu tega še škornje, podkovane škornje, šest podkovanih nog — groza! Potem bi bila tvoja jeza opravičena. Tako pa ti se jeziš in razburjaš zaradi takele majhne — muhe! Mene bi bilo sram!"

To se je zgodilo nekaj pred celjsko postajo. Cankarju se je zdel ta dogodek tako važen, da je

vso vožnjo do Ljubljane razlagal svojemu prijatelju mušje čednosti, naravo, podkovane noge in nezmislno jezo njegovo. Spremljevalec se je z njim prav pošteno skregal in se je zaklel, da se ne bo nikdar več vozil s Cankarjem. E. se pozneje res ni več vozil s Cankarjem; jezo je pa kuhhal tri mesece. Pozneje sta bila zopet dobra prijatelja.

Ta dogodek je Cankar pripovedoval z veliko naslado — toda po svoje.

CANKAR, PRIJATELJ OTROK

Pred enajstimi leti sem bil z rodbino na Rožniku, jaz, žena in triletni Vladko. Na Rožniku stoji cerkva in pa gostilna z gospodarskimi poslopiji. Ustavili smo se pred gostilno, pa sem naročil zase kavo, za ženo pivo, za otroka pa malinovec. Povedati vam moram, da sem bil že takrat abstinent, da ne boste mislili, da mi je žena prepovedala vino.

V tisti gostilni je bival v prijazni podstrešni sobi Cankar. Njegovo sobo je obsevalo jutranje in dopoldanje solnce. Cankar je bil posebno ponosen na razgled iz svoje sobice, kjer je opilil z muko, kakor je sam rekel, toliko svojih lepih misli in resnic. Ko me opazi, prisede k nam, prvo, o čemer nam je govoril, je bila njegova sobica. Rekel je: "Razgled iz moje sobe me jezi in veseli; tam gori zlato solnce, na desni močvirje in moj rojstni kraj, na levi pa močvirje Ljubljana, sita napuha in hinavstva. In kdo mi more reči, da nisem tukaj najsrečnejši človek na svetu!"

Govorila sva o literarnih vprašanjih, v katerih pa nisem strokovnjak. Končno mi je razkazoval svoje risbe, portrete, dom. Cankar je bil dober risar.

Naenkrat obstane Vladko pred nama in poslušaj z odprtimi ustmi najin razgovor. Pa vpraša Cankarja: "Gospod, kje imate mamo?" Cankar se ogleda in mu pravi: "Nimam mame!"

Vladko se mu je čudil. Cankar ga vzame v naročje, ga poljublja in potem sta se igrala oba in lovila po vrtu. Ko se je naveličal igre in prerekanja s klepetavim fantkom, prisede k mizi in pravi: "Otroke imam rad in smilijo se mi, ker jih ta družba tako kruto kvari in izkorišča."

Potem smo se poslovili.

* * *

Povem vam, da sem se bal Cankarjeve družbe, dasi je bil Cankar tudi jako ljubezniv družabnik in živahen. Skromen človek sem; njegova duho-

(Dalje na 41. strani.)

Dve skrajno nevarni figuri

Diktatorja, ki prirejata parade v Berlinu in Rimu in sipljeta bombastične govore, sta izgledala mnogim dolgo časa smešna. Posebno Hitler, o katerem je javnost prvič čula, ko je podvzel v Monakovu svoj "beer garden putsch".

Njegove pompozne parade so Nemcem ugajale in njegove oratorske pretnje na nacijskih slavnostih so ugajale njegovim oboževalcem, v Parizu in Londonu in še celo v Pragi, Beogradu, Washingtonu itd., pa so se jim smehljali. Najbolj pa v Rimu. Mussolini je ob neki priliki dejal, ko mu je neki Hitlerjev poslanec prinesel njegova sporočila in pozdrave nacijske stranke, "Kdo je ta Hitler? Nikoli še nisem čul o njemu." Tedaj Hitler še ni bil v vladi nego se pretepal z republikanci in komunisti po ulicah.

Ko je postal diktator Nemčije in jo proglasil za "tretji rajh", je oznanil, da mora Avstrija postati del njegove države. Mussolini mu je odgovoril z mobilizacijo in poslal milijon svojih vojakov na mejo, da ukorakajo v Avstrijo, če bi bilo treba braniti njeno neodvisnost.

Hitler je namero za enkrat opustil in si začel pridobivati Mussolinija za zaveznika. Dejal je,

da ima Italija več pridobiti, ako se odloči z Nemčijo proti Franciji in Angliji. Tako sta se polagoma v nekaj letih sprijaznila in sta v tesnem zavezništvu, da si Hitler Italiji prav malo zaupa. Tudi v času svetovne vojne je bila Italija zaveznica Nemčije, toda je šla v vojno proti nji, ker so ji zavezniki več obljubili kakor pa kajzer Wilhelm in Franc Jožef.

Hitler se danes hvali, da ima najmočnejšo, najboljšo opremljeno armado na svetu. V nekaj letih je res zgradil oboroženo silo, kakor še nihče poprej v tako kratkem času. Ves ta morilni aparat je pokoren samo svojemu "firerju", ki ga lahko spusti proti komurkoli ne da bi mu bilo treba vprašati koga v svojem režimu za dovoljenje.

Enako absoluten vladar je italijanski diktator. Pod njim je kralj samo še žalosten okrasek brez pomena.

Ako bi bili Nemčija in Italija demokratični državi, bi bilo z njima lahko razpravljati in opozicija bi imela priliko nasprotovati oboroževanju in preprečevati vojne. Toda diktatorji ne trpe opozicije. Kdor si upa imeti protivno mnenje, kdor si upa trditi, da je diktator v zmoti, je

proglašen za veleizdajalca. Kažen je smrt, ali jetniški tabor in mučenje. Ker pa še nobeno ljudstvo ni za zmerom hotelo prenašati tiranskih režimov, jih tudi nemško in italijansko ne bo.

Cina Jote—Iv. Vuk:

Zanjemo

Žanjemo . . .

Žareče žrelo sončne peči
vroče iskre lije na nas.
srp šušti v rezu rži!

Žanjemo . . .

Se pleča nam zvijajo
kaplje znoja motne lijejo
na rumenkastih klasih blesteč.

Žanjemo —

od jutra ranega — do zatona,
ko sonce tam pada v modre daljine . . .

Žanjemo . . .

Srp krepko utrjeni prsti drže,
kri od napora nam sili v obraz.

Žanjemo —

Pada klasje sončno, zlato,
zlato klasje sončno pada,
padajo zlata krušna telesa . . .

Žanjemo . . .

Kakor srp zvijajo hrbti se naši
S telesi,

z rokami,

z očmi — žanjemo!

A kruh . . .

Kruh v tujih raste rokah
v naših pa sahne . . .

Žanjemo . . .

sonce žarkov svojo težino

lomi na naših plečeh — na nas . . .

Žanjemo —

Znojna rosa teče
po razbeljenih licih, rokah.

Mi žanjemo klasje!

Na dolgih mi krušnih stebličkih
žanjemo sonce

po vseh njivah kroglice zemeljske,
krivimo hrbte kak bili bi srpi,
da žile naraščajo krušne
v tujih rokah . . .

O zlate, o tople klice življenja,
vam velja ves napor nas ta
pod žarečim krovom neba!

Žanjemo . . .

Kakor srpe zvijamo hrbte
od severa k jugu,
od iztoka k zapadu . . .

Žanjemo!

Ali zabliskali bomo krepkeje

s srpi

nekega dne

in zažgali kot sonce

krvave velike pesti! . . .

Bratko Kreft:

KLAVIR V BARAKI

Mrtvemu dekletu v spomin

Stanujem v podstrešju. Pod menoj so veseli ljudje. Ves čas nekdo igra na klavir. Mogoče igra škilasta hčerka hišnega gospodarja. Mogoče je kdo drugi. Tujci so. Jaz stanujem v podstrešju. Moja soba ima zveržen strop. Samo za dva koraka dol za dva koraka nazaj je prostora v njej. Vse drugo je zasedeno. Lončena, stisnjena peč, postelja, miza . . . In tako dalje. Vsakodnevne potrebščine.

Pod menoj igra klavir. Skozi vlažne stene prihajajo glasovi tuje pesmi k meni. Vabijo, kličejo, v spominu grade lik spomina. Klavir v baraki. Bled obraz in bele roke se vzpenjajo k meni.

"... Lija!"

I.

Ozka in blatna je tista ulica še vedno. Malokdaj grem skozi njo. Zašel sem vanjo kakor velikokrat zajde samotni, zamišljen popotnik s svoje poti. (Kakor počitek so taka samotna, prazna pota.)

In sem šel.

Po soteski sem šel. Na levi in desni lesene stene na cementnih podstavkih.

Poslopja parne žage, ki ves dan od osme zjutraj do šeste večer žaga. Ropoče. Poje svojo delovno pesem in raztrgani delavci se plazijo po visoko zloženih deskah in hlodih. Zjutraj, opoldne, zvečer tuli sirena. Rezko, kakor z jetičnim glasom, ki boli uho in srce. Delavci žvižgajo, preklinjajo in se kregajo med seboj. Lokomobila sope, tovorni avtomobili brenče kakor razjarjeni sršeni.

To je vse. To je pesem parne žage in vseh tistih, ki so vklenjeni v njen delokrog. Tudi lesenih, na cementnih podstavkih stojećih sten.

Večkrat sem šel po tej ulici in je nisem občutil. Moje misli niso bile njene misli in tuja tujca se nikoli ne pozdravila, se nikoli ne doživita.

*

Mrak. Prvi, tihi, šepetajoči mrak. Za gorami je ravnokar zahajalo solnce. Skozi preostale razpoke se je prikradlo nekaj žarkov zahajajoče zarje v sotesko.

Samotno je odmeval moj korak skozi ulico. Sirena je že bila odtulila svoj večerni pozdrav. Delavcev ni bilo nikjer.

"Svinja ti, pijana, prekleta. Baraba. Vse bo zapil."

Od nekod so prihajali preklinjajoči glasovi. Nato kriki in ropot, kakor da se tepejo ljudje ali kakor da cepetajo nestrpni konji v hlevih.

Sredi soteske, stisnjene med tovarniške stavbe, stoji baraka. Nikoli poprej je nisem videl. Gla-

sovi so prihajali iz nje. Divji, prostaški glasovi moškega in ženske, ki sta se kregala.

Postal sem radoveden in se ozrl na barako. Na lesenem oknu so cvetele cvetlice in vmes med ropotom je nekdo igral na klavir. Sprva tiho, boječe kakor oči nedolžnega dekleta, vmes težki akordi, ki so tolkli in bičali.

Pesem sredi soteske, ki je parna žaga, kletev raztrganih delavcev in nizka baraka. Klavir v baraki. Svetla misel, lepo čustvo v blatni ulici.

In sem poslušal. Vse. Krik. Kreg. Kletev. In pesem. Nenadoma so se odprla vrata in na cesto je stopil pijan človek.

"Preklete babe. Hudič jih je ustvaril." Nisem se zganil. Poslušal sem dalje in gledal v barako. Mož je pustil vrata odprta in v trenutku se je za njim pokazala debela, rdečelična ženska. Z naglostjo je prišla in z roko je zamahnila v zrak.

Samo to sem še videl. Nato sem občutil mokroto na svojem obrazu. Na tleh poleg mene je obležala v kepo zvita mokra cunja.

Spogledali smo se. Mož je za trenutek prenehal s kletvijo. Ženska na pragu se je molče ustavila. V sobi je utihnil klavir.

"Mama, kaj vendar počenjata?"

Skozi okno je gledala temnoplava glavica in naine oči so se srečale.

"Oprostite, gospod, pijan sem in z ženo sva se sprla. Cunja je bila namenjena meni. K nesreči je zadela vas. Oprostite! Moja žena je vrag. Sreča, da ni priletelo poleno . . ."

Njegov glas je bil ponižen in jecljajoč. Nato je izginil po ozki ulici. Tudi njegova žena se je skrila v barako in zaloputnila vrata za seboj.

Hotel sem iti. Oko se je še enkrat vrnilo tja k oknu, kjer je bil med cveticami lep obraz.

Tih pozdrav.

Šel sem. Sledila mi je pesem klavirja v baraki. Tako sva se spoznala, tako sva se prvič pozdravila.

II.

Oče je bil prej uradnik pri špediciji. Dobro, skoraj razkošno so živeli. Nekega dne pa je kontrola razkrila pomanjkljaj. Nekaj tisoč dinarjev. Več jih je bilo krivih. Zaradi sekretarja, ki je bil tudi vpleten in ki je bil sicer zelo ugleden mož, so zamolčali in jih niso tirali pred sodnijo. Samo odpustili so jih.

Tako je Lija priromala z očetom in materjo v barako, kjer ni bilo treba plačati najemnine. Malo so se uredili, veliko so prodali. Vse tisto lepo,

razkošno, kar so prej imeli za življensko ugodje in prijetnost, so prodali.

Klavir je z jokom in sklenjenimi rokami rešila Lija.

"Kaj bo s klavirjem v baraki . . ." sta govorila oče in mati. Lija je prosila in izprosila. Klavir je priromal iz parketne sobe v vlažno barako. In Lija je imela poleg njega svojo posteljo.

Mati je hodila po svojih poslih. Oče se je potikal po nestalnih službah. Lija je ostajala doma v vlažni baraki in pospravljala, igrala in pela . . .

Udarec, ki jih je doletel radi tistega denarja, je bilo treba hitro preboleti.

Po tisti mokri cunji sem šel zopet tje in tihi pozdrav je zaživel v besedo. Skozi leseno okno, kjer so cvele cvetlice, se je stegnila bela roka.

Roke so se dotaknile in pozdrav je bil več kakor pozdrav. (Roke govorijo tiho govorico duš.)

Mati in oče se nista brigala za najine pogovore. Še poslušala jih nista. Vmešavala se nista nikoli. Živela sta svoje življenje kakor Lija, ki je v vlažni baraki sanjala o lepem življenju, o Liji, ki bo vstala in se vzpela iz ozkosti ozke ulice. In takrat bo romal klavir nazaj v lepo parketno sobo in baraka in žaga in soteska bo kakor balada med romancami. Vse bo življenje, mladost, veselje.

Tako je govorila Lija iz vlažne barake ozkosrčne ulice in moja roka je vedno bolj drhtela, kadar se je srečala z njeno. Oči so bile trudne, lica so bledela od vlažnosti barakinih sten, pesem klavirja je zamirala v kletvi očeta in matere in raztrganih delavcev. Zamirala v soteski parne žage in cvileče sirene . . .

III.

Dež in sneg. Vse se je mešalo v tistih dneh. Dolgo časa že nisem bil v tisti ulici. Kot slučajen gost sem prišel v njo. Kot slučajen gost sem hotel prihajati tje in izginiti.

Vendar je ulica klicala. Lija, trpeča pesem, klavir v baraki. Moja soba ima zveržen strop in stiska človeku srce in dušo.

Moral sem iti zopet tje, kjer sem se hotel odtujiti, pozabiti in ne misliti. Čemu bi hodil človek gledat bede bednih, jokati z jokajočimi? Ne pogled, ne jok, ne beseda ne pomagata . . .

Res, ne pomagata . . .

Srce pa je klicalo . . . in sem šel.

Vstopil sem v barako kot star znanec. Odprto je bilo in v kuhinji mi je legel na pljuča težak, smrdljiv duh. Vse je bilo v neredu in neki ostri duh po zdravilu se je mešal med druge.

Potrkal sem.

"Naprej!"

Bolan glas me je priklical v sobo. Vlažen somrak je bedel v njej in izprva nisem razločil ničesar . . .

"Vi ste prišli . . ." Bela roka se je zgenila v pozdrav. Tako mrzlo vroča je bila. Postelje niso

bile pospravljene in Lija je sedela v naslanjaču ob oknu. Klavir je bil zaprt.

"Malo sem bolna. Dolgo vas ni bilo. Imate veliko dela?" Kašelji ji je zastavil besedo.

"Kaj je z vami, Lija?"

"Nič hudega . . ." In blede lica so se trpko nasmešnila.

Sedel sem ob naslanjač in ji pogledal v oči.

Iz njih so zevale prazne, vlažne, moreče lesene stene . . . In kletev, soteska, cvileča sirena, raztrgani delavci, mati-vlačuga, oče pijanec in tat in . . . Vse.

Lija je imela šestnajst let in vse to je bilo težko, pretežko breme njeni mladosti.

"Ali ne igrate več na klavir? Zaprt je."

Njene oči so se povesele. Za trenutek. Nato so pogledale v somračno praznoto barake in dušični glas je zašepetal.

"Dolgo Vas ni bilo . . . Sicer pa je zima in preotožna bi bila pesem klavirja v baraki. Ali je še dolgo do pomladi?"

"Ni!"

"Zdravnik je dejal, da mi prinese pomlad zdravje . . ."

Molk. Strašen, kričeč molk je legel med naju. Nobene besede, nobene misli nisem našel, ki bi jo zvabil v to strašno občutje vlažne barake, da bi pregnal strahoto njenega somraka in bledih, upalih lic . . .

Lija je igrala. Prva mesečina je padla skozi darilo pokrivalo, ko ga je odprla.

"Zaigrajte tisto veselo pesem, ki ste jo igrali takrat . . ." In blede lica so se hvaležno nasmešnila, daljni spomin na tisti prvi, čudežni pozdrav je priromal v najin somrak.

Težki akordi so zadoneli. Vmes tiha pesemca kakor skrit glas iz zaklenjene kamrice človekovega srca. Pozdrav. Trpljenje. Hrepenenje.

Lija je igrala. Prva mesečina je padla skozi majhno okno v sobo. Očeta in matere še ni bilo od nikoder. Njen obraz se je blede svetil, oči so spokojno zrle nekam daleč, dalje, preko mej življenja, tje, kamor sega samo hrepenenje . . .

Stopil sem tesno k njej. Prsi so ob pesmi težko dihale. Grudi so drhtele v dihu barake in kletev zadušenega življenja.

Sredi veselih, bučečih akordov je z divjim krikom klavir obnemel.

"Ti . . . ali pride pomlad? . . . ali se uresniči hrepenenje? . . . Tako vlažne in bolne so stene . . . Klavir je razglašen . . ."

Glava se je naslonila na moje prsi in srce je čakalo odgovora . . . Pa je bila beseda zamrla ob pogledu na blede lica, preplašene oči in ob misli na vlažne stene ter razglašena klavirja v baraki . . .

Samo ustnice so se znašle v dolgi poljub. Prvi

poljub . . . zadnji poljub z jetičnimi ustnicami jetične.

. . . Lija je umrla. Tri tedne po poljubu, ko je prišla izza gor pomlad.

*

Nič več ne hodim po tisti ulici. Premrtva je in srce je strah tistih blatnih korakov in preklinja-jočih ljudi. Sirena tuli še bolj rezko, cvileče, jetično kot prej. Klavir so odpeljali. Prodala sta ga stara dva in si denar razdelila.

Kaj pa bi tudi z njim v baraki? Razglasil se je. Baraka je vlažna. Lija mrtva. Naj si ga uglasi, kdor ga je kupil.

*

. . . Tako tesno mi je, kadar slišim, da kdo igra na klavir . . .

"... Lija!"

Molk in vlažne stene krog mene in moj klic brez odmeva v vsemolku zamre.

Tone Seliškar:

Črna mati

Solnce je rodilo zemljo in drevje, živali in rože, skale, gore, morja, reke in ptice

in šahti gredo v zemljo in fabrike rasto v nebo
in turbine bobnijo,
dinami, kakor da tigri mrmrajo,
parne piščali sikajo,
transmisije čez vso zemljo,
žulji,
črn kruh.

Črna mati rodi:

V kletih, na podstrešju, v barakah, pod vročimi kamini, kjer ptice ne pojo,

v črnih fabrikah, v glažutah,
na dnevnih odkopih —
povsod, kjer rože ne cveto,
kjer ni solnca-jezdeca neba,
v ognju in jeklu,
kjer ni pesmi,
da bi pila znoj z rodečega mesa.

Svet je lep, prelepe so črne matere, lepše ko rože, ko solnčna luč, ko tkivo življenja, ki lije iz

srebrnih dojk
in mleko njeno — kapljice, kot biseri oteti iz
globočine morja;
pa je solnce rodilo zemljo in drevje, skale,

gore,
reke in ptice — in matere črne otroke rode.

V rudnikih je težka prst,
v kamnolomu skala gori,
v plavžu se njen sin topi,
v predilnici hči trpi,
v glažutah koks žari — — —

črna mati pri oknu stoji
in čaka . . .

Vroči so kamini — še bolj vroče je njeno srce, svet je lep — še lepše so njene oči, smrt je bela — še bolj bel je njen obraz — ko ga na nosilnici domov prineso.

Tri iz življenja največjega slovenskega pisatelja

(Nadaljevanje s 37. strani.)

vitost, pikrost in šegavost, to so bila svojstva njegova, ki se niso ujemala z mojim temperamentom. V kavarno je rad prihajal, hodil je tudi v gostilno. Kadar me je zalotil v kavarni, vselej me je povabil k sebi, ali pa sam prisedel k meni. Ogovarjal me je pa z "vi" ali "ti", kakor mu je ugajalo. Najrajši sem bil sam znjim v družbi; zakaj takrat sva se mirno pomenila, ker sem večinoma diplomatično molčal in pridno poslušal ter pritrjeval. Kvečjemu sem dal novo snov za pogovor. Večkrat mi je celo rekel, da me ima jako rad. V večji družbi je pa Cankar hotel vedno sam voditi razgovore o literaturi in umetnosti ali pa o puhlosti današnje družbe. To so bile njegove snovi. Politika se mu je gnušila. In gorje, če si se za-blebetal! Vedno si dobil krepak odgovor, ki ga nisi več pozabil. Cankar ni poznal etikete; delavec, inteligent, gospodična, gospa, vsakemu je povedal v obraz, da je bedak, neumna goska, ignorant, če niso zalegli njegovi dokazi. Meni kaj takega ni nikdar povedal, ker sem se skrbno čuval pred njegovo obsodbo. Drugi njegovi znanci in tudi nežne znanke so jih slišali; sam sem bil večkrat priča izbruhom njegovega kritičnega duha, ki ga mi prozaični zemljani nismo razumeli. Cankar je bil človek; visoko je čislal slovensko samoraslost s separatističnim akcentom. Človek je bil s srcem in dušo, z dušo in srcem. S tem sem povedal mnogo, kar označuje njegovo bistvo.

Čulkovski:

Delo

Ko črno sem zemljo na polju oral
in v vinskih gorica z motiko kopal,
ko v gozdu sem žagal in sekal sem les,
ko v tovarnah sem gledal jermenje koles,
ko tovore sem skladal v železniški voz
in v parnike spuščal za kosom sem kos,
ko sem v kamnolomu kladivo vihtel,
pod zemljo sem s krampom, z lopato hitel,
porival vozičke pod šaht skozi rov,
pomagal graditi nebotičnik nov,
ko slednjič v pisarnah račune sem štel,
povsod naokrog je čas himno mi pel.
Dela je ritem me spremljal vsak hip,
spoznal v njem življenja sem večni utrip!

THE MAY HERALD

ENGLISH SECTION

Single Copy 25c

Chicago Ill., May, 1939

VOL. XIX.

May Day--Labor's Holiday

May Day is the workers' holiday.

It belongs to the working class and is dedicated to the emancipation of the workers from enslavement to boss and machine.

On this day, as the great Socialist leader and humanitarian, Eugene V. Debs, said, "Each and every industrial center and each and every agricultural district should join the May Day celebration and make its observance so general and fill it with such ardor and enthusiasm as to compel attention to the program of the day and the significance of the event. The very thought that labor's holiday has been internationally proclaimed and will be celebrated by the workers of every nation on the face of the earth; the very contemplation of the fine spirit of the day and the eager greetings of comrade to comrade and nation to nation, voiced in every tongue known to man and borne to

us on every tide and every breeze, is of itself enough to thrill us in every fibre and set every

drop of blood in our veins tingling with the fervor of international solidarity."

In those few lines Debs expressed his dearest thoughts and most cherished ideals.

On this day, too, the working class pauses to study its gains and losses and takes note of its brave martyred leaders who died defending their rights and liberty or have been thrown into a living death behind bars. And,

Despite the silent tread of ghostly feet

Of Martyred Comrades, marching down the street
Besides our own, this Labor Day—
Hail Comrades! The First of May!

Many lessons will have to be learned from the mistakes of comrades in other countries if we are to avoid following the fatal course which drove the labor and Socialist movement underground where it was once powerful but today the

swastika waves. Organization, working together, is labor's only salvation.

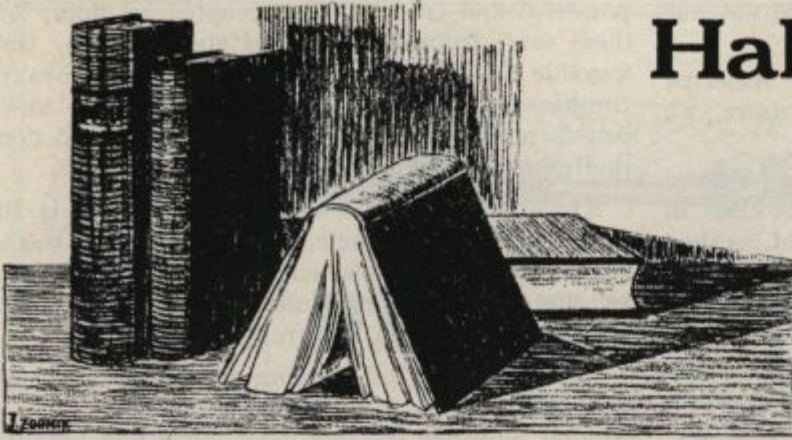

Under one banner, one command, and with one aim—to win more life and liberty for the toiling masses. This, must be labor's aim.

Liberty is not a word of modern coinage. Liberty and slavery are primal words, like good and evil, right and wrong; they are opposites and co-existent.

Workers of the world, unite; you have nothing to lose but your chains. You have a world to gain.

Karl Marks.

Half Century Back

When Our Own Parents
Characterized The Events
Which Are Now History

By Joseph Drasler

No Place for the Old Man

Weary, discouraged, wrinkled and gray,
The old man sat down by the way;
He had hunted for work till his feet were sore—
He had read the numbers o'er many a door.
His food was scarce and his house was cold,
Yet each one answered, "You are too old."

"Just give me a chance", the old man said,
"I'll show you I'm able to earn my bread;
I know I am getting old in years
But to do hard work I have no fears.
I am large and strong, and willing, too,
And can do what younger men will do."
"Get out of here," the agent said;
"We have no place for an old gray head;
We have our pick of the younger class
But the old and gray, we let them pass.
Some may hear your hard luck cry,
But as for us, we will pass it by."

"Is there no place," the old man cried,
"When the right of living has been denied—
A place provided near the end of the road,
Where all the old lay down their load,
To be free from the hardships and cares of life,
Or must they still keep up the strife,
With no way of earning their daily bread,
Denied a living and yet not dead?"

Along the street a farmer came,
Leading a mule that was old and lame.
"Too old to work," his master said,
As he gently rubbed the old mule's head.
"Old friend, I'll turn you out to graze
In a peaceful spot, for the rest of your days."
The mule looked up and began to bray
As the old man turned and walked away.
Muttering low to himself, said he,
"A place for the mule, but none for me."

—Selected.

Wading through long fine-type pages of thick history books, one is inclined to consider everything labeled "history" as of the distant cobwebbed past, too far removed from our own personal lives to hold any interest for us. But, if we scrutinize the recordings of the past fifty years a little closer, the seemingly amazing fact reveals itself that our own parents and grandparents were the very people who characterized that same history which, until then, looked so remote from us.

From earliest times America's immigrants were, mainly, the restless, alert, energetic and rebellious people of all races from all countries of the world. Hard-working peasants too weakened economically and too beaten morally to be able to effectively rebel against their oppressive rulers; people, who were put to work too early in childhood to be able to acquire even the rudimentary principles of "readin' writen an' rithmetic"; people suppressed under the yoke of monarchies and cowed into submission for centuries, eagerly grasped the opportunity to pack up their belongings and sail for the "promised land." Not only were they to escape the unbearable rule of kings and their hirelings, the church and its organized ecclesiastical rulers, but this "new land," they heard, was a country so big and so rich in resources that there was soil and wealth to spare for all comers.

Naturally, this wet their appetite and set the discontented, restless elements to scrapping and borrowing the necessary fare to cross the pond. While the quieter elements, the "plodders," contented with conditions as they were, and less inclined to stirring, turned a deaf ear to the idea of leaving the homeland. In their native land there was freedom of opportunity to all, too, but like the Ritz Hotel is free to all.

Later, as new reigns of terror swept over the countries of Europe, and freedom of speech and religion became less and less a quality men could rightly and proudly claim, again the wish became the father of the thought and the dissatisfied

groups packed up their possessions and set out for America.

In these later pilgrimages before America clamped down with her immigration laws, we find our parents.

There is perhaps no country which has a more deeply religious people than the peasant class in our parent's homeland, then Austria. Yet, as they traveled through their neighboring countries where the labor movement was organized and powerful at the time, they learned about unionism, politics, and other philosophies of life which they knew little or nothing about while plodding along on the homeland soil where illiteracy and backwardness were virtues surreptitiously used by the rulers in keeping the masses under control. Conditions under which the peasants lived were outrageous to say the least and being outrageous wasn't their worst fault either.

In America it would be different, the stories and tales current led them to believe. America would be the land of a new beginning where life would have a new meaning. More of freedom and opportunity; less of cruel suppression of belief and expression. How inspiring! How invigorating! How exalting their dream!

Numerous were the disappointments, yet, in all, much of the freedom the immigrant dreamed of was to be found in this new land.

Fertile soil in which the long-suppressed rebellious spirit could spring to life, grow and spread, was found at last.

For years past, a passionate, brilliant and well-meaning section of European intelligentsia which was concerned with problems of society and civilization began to pile up a conglomeration of interesting social-economic ideas, viewpoints, attitudes, data, and what-nots which then—as they passed through, and stimulated, the extraordinary intellect of Karl Marx—crystallized into the elaborate and impressive analysis, philosophy and program now call, variously, Socialism, Communism and Marxism.

In America the Socialist Party was growing rapidly. Our own Yugoslav Socialist Federation came to life. All that the immigrant saw and learned in traversing other lands was not lost upon him. It soon asserted itself and the Federation grew rapidly. Its leaders had ideals and wished to establish a movement that would encourage these ideals. And side by side with the ideal life would come the material life.

It seems, at times, incredible that so many of our parents immediately turned over this new leaf, devoting themselves heart and soul to the radical movement. Even more surprising and astonishing is the fact that, having come from a land in which religion and the church were so

powerful and traditionally accepted, so many of them soon dropped their religious beliefs by the wayside like a weary traveler discarding a heavy cumbersome garment. Religion and their new beliefs proved as incompatible as a celluloid dog in Hades.

Explanation of this astonishing change is in the fact that from their earliest childhood days, without any questions asked or doubts allowed, religion was crammed into their minds by the all-powerful church hierarchy.

This new spirit of freedom can be best defined by instancing a few typical examples of it. Among Slovenes the two most noble and notable accomplishments growing directly out of it, are the Yugoslav Socialist Federation and the free-thought principled, largest fraternal organization among our people, the Slovene National Benefit Society. Under the banner of these two organizations all energetic, progressive-minded, liberty-loving men and women with the courage of their convictions as compared with the overwhelming mass, who, like dumb-driven, unresisting creatures cowered before every demagog in religion or politics, and allowed themselves to be driven, milked, and then trampled upon, remaining mum as dead ducks through it all.

Numerous are the estimable characters who did yeoman service for these two organizations. Numerous, too, are those who threw their "puška" into the "koruza" and sacrificed their manhood,

(Continued on page 53.)

His Boyhood Chum

Courtesy "Justice"

DAY INTO NIGHT

By Alice Artach

*Moonlight! A lone fawn wandered
Through the woods and found
Everything deeply quiet,
As if all living things were dead
In this little glade through which even the Spring
Moved in a noiseless, rippling tread.
Nothing stirred but the warm breath of Nature.
How could anything ruthless, cruel
Happen to this peaceful, gentle creature?*

*The Spring moved on, undisturbed
And, if one listened intently
Sweet melody could be heard.
Its charm invited the timid fawn
To touch its rhythmic flow
As she drank the cool, clear water.
Suddenly the fawn stood still,
Eyes filled with fear
And sensed another had come to kill —*

*The hungry beast moved swiftly
Destroyed quickly
And the fawn's life ended —
In the silence of the night.*

* * *

*Sunlight! A small child wandered
From her distraught mother's side,
And found a little glade in which to hide.
The sun shone brightly,
Soon the child talked lightly
As the birds accompanied her sweet mutterings with song.
The day appeared serene and mild.
How could anything ruthless, cruel
Happen to this beautiful, young child?*

*Woodland creatures made the child laugh with glee
And, as she followed them,
Listened to the music in the trees.
Suddenly the child stood still
Watched the blue sky fill
With birds,
And her heart told known fears
That birds of Man cover the earth,
Not with song, but with tears—*

*Greed moved swiftly
Destroyed quickly
And the child's laughter ended—
In the day's waning light.*

By Donald J. Lotrich

Before It Is Too Late

The intelligent, class-conscious workers everywhere can only wonder how long the masses of the world will follow, so blindly, the bluffing, fooling, corrupt and racketeering political leadership and statesmanship.

Everywhere, they are being misled day after day.

Everyday, they are being bluffed and cajoled.

Racketeering politicians, panders and would-be dictators pull all kinds of deals to sell whole nations down the river, and the whole world stands in awe and amazement, but does little about it.

Thugs and gunmen subdue dissidents who oppose the power of force and violence.

The press is muzzled or destroyed to prevent the truth from being told, and where it can still be published, the capitalists doctor the news by controlling the news gathering agencies.

In some countries the people are forbidden to listen to foreign news broadcasts for fear the truth might make some inroads.

In our own democratic America, look what we have—

They steal ballots and votes.

They break practically every campaign promise.

They graft public funds for personal aggrandizement.

They oppose progressive legislation.

They use police to beat and kill workers who strike for more pay and better working conditions.

They commit crimes to stay in power.

You would expect that all these incriminations would awaken the citizenry.

One would hope for unity of action against the political racketeers and grafters.

Being misled and cajoled so often we could expect that human beings would not fall prey so easily, and so often, again and again.

But, instead, workers forget so easily, and so soon, the punishment imposed upon them.

They go back for more and more.

They voted for the corrupt, democratic, capitalist political machine which got us into the last world war and switched to the more thieving republican capitalist party, which, through their lack of knowledge and inaction, got us into the most disastrous and enduring depression.

What will all this bring us?

How long can it go on?

Who will bring about improved conditions?

The most pressing problem before the American people is the problem of unemployment. Can the American statesmen, industrialists and bankers put the unemployed to work at gainful occupations? The answer to that question is of prime importance because the answer to that question will decide whether America will go fascist or not.

If the unemployed are not put to work, they form the greatest hazard for democracy. Because the young men and women of our country will not always want to go about without at least part time employment, some security and prospects for development of happiness, marriage, and hopes for a better life. Continuous unemployment and constant transient life is enough to disillusion even the most thoughtless and carefree wanderers. Such people can blame, and will blame, only the democratic system for their failure, and justly so. They will not blame the true perpetrators who cause all our troubles and ills. The guilty will escape the blame and the insults and defamation of the dispossessed and unemployed who become wretched.

Those of us who understand things, who know what is troubling the sick capitalist system and know what remedies to apply, will in all probability, be the first to feel the lash of any would-be dictator. Though we have had practically no support to bring about a more just, equitable and humane economy, the wretched fall prey to the lash of the tongue of the propagandists who want to wreck our lives and institutions.

These distressful, confused conditions came about because of the horrid divisions among the workers and because such divisions always enable the connivers to take possession of the divided house.

In our time and place we can still alter these conditions. We can still use our economic power to gain control of our political ends and thus end voting for the things we do not want but actually place on the statutes, rules and laws which will benefit us all.

On this May Day, we call to all the workers, to stop, to think, and to unite for those things which we desire, before it is too late.

THE REAL CONQUERORS

By IVAN JONTEZ

I am not a regular movie-goer. I do not average more than twenty films in a single year, often less. And usually I go to see one only after newspaper critics I can trust convince me that it is fairly worthwhile. Thus I came to see "The Great

that prompted me to write this piece. Were it not for some different thoughts I would have most probably decided to spare the effort and just rest glad that I have not missed it.

But "The Great Waltz" reminded me of Vienna,

that happy-go-lucky, generous, gay and cultured Vienna of days gone with the advent of Naziism. What a difference between the Vienna Johann Strauss knew and loved, I thought to myself, and the Vienna of today. Then, it was laughter and song that distinguished her, and courage and hope. But today this beautiful queen of the blue Danube silently mourns over the loss of everything that was dear to her, trembling in the shadow of that perverted cross, the swastika. It must be hard for her to believe her own eyes.

Then my thoughts took me to Berlin, to Rome, where two big-mouthed little corporals plan a Cae-

sarean conquest of the world. They seem to believe, and with them not only their followers but also countless despairing liberty-loving people of other countries, that their armed might will prevail, crush the opposition of liberty-loving peoples of Europe and the rest of the world, and bring about complete realization of their nebulous dreams not at all unlike those of Caesar, of Napoleon, and of the ex-kaiser.

The fools! Have they forgotten how Brutus' sword abruptly ended Caesar's ambitious dreams; how Napoleon lost at Waterloo and spent the rest of his life on the desolate rock of St. Helena; and how Wilhelm the Last was just too glad to find refuge in Holland? Do they think that by burning books recording these, to them, unpleasant facts, they will have destroyed the forces that guided Brutus' hand, Washington's armies, the French Revolution and, more recently, the efforts of European peoples to free themselves, that have temporarily — only temporarily — failed? The fools!

Mighty empires have been built in the past, built by the sword. But, where are they today? Dust has claimed them all, one by one and as sure

Workers' Homes in Old Vienna built by the Socialist government. They are now in the hands of the Nazis.

Waltz" which is supposed to picture the story of that delightful Strauss waltz, "The Blue Danube." I'm glad I saw this picture because it was of the kind that lifts one's spirit out of the lethargy of hopelessness likely to engulf one's vision, and gives rise to new hope.

"The Great Waltz" is not a biographical picture in the generally accepted sense as it does not represent the life story of Johann Strauss according to facts. The producers themselves emphasize that that was not their intention in the first place. But they wanted to reproduce, in picture and sound, the spirit that guided Strauss' musical genius, and the triumphal march of his music across the continents. In this they have succeeded well.

The stars in this picture are Louise Rainer (Mrs. Strauss), Fernand Gravet (Johann Strauss) and Miliza Korjus (Prima donna Carol). All three of them were excellent in their respective roles, but to me, the star of the evening was the latter whose beauty, gracefulness and song held me breathless. She was the spirit of Strauss' music incarnated.

But it was not this beautiful experience alone

as lightning! They are but a distant unpleasant memory to us, faintly recorded in ruins and dust.

But what man has created out of love for beauty and harmony still lives with us as vital as ever. They live because they were created in service of ideas and ideals that cannot be conquered nor murdered but only served by man. They, not little corporals, are the real conquerors!

Do not despair. Let not little corporals scare you into hopelessness. Tomorrow they will be

dust. For just as sure as light shone in the beginning so it will disperse the present-day darkness and finally bring about that long-awaited new day of universal human brotherhood when not only Vienna—or Prague—or Madrid—but the whole world will be gay and happy again. Light always wins.

Such were the thoughts that streamed through my mind while looking at and listening to "The Great Waltz."

May Day 1939

The workers of all countries and of all nationalities all belong to one class and should all fight together for a better and juster world, for a world in which one man shall not rule over another nor exploit another. This is the main idea of the international labor holiday on the first of May. It is a holiday which proclaims the unity and solidarity of the workers of the world.

Not every worker realizes as yet that the working people of the whole world form one vast family and that they have the same interests for which they must all fight together. However, the number of those who realize it is steadily increasing.

When the first of May was set aside as an international labor day, the demand for an 8-hour day, which was put forth at the time, seemed fantastic. The workers were then but little organized as yet; their unions were weak, and the exploitation of workers in the shops and factories was frightful. The boss was the absolute autocrat of the shop, and the hours of work were as long as it pleased him to make them. Hence the demand for an 8-hour day seemed then an idle fancy.

To be sure, the 8-hour day is not a universally established fact even to-day. We know that even here in America they still work twelve hours a day in the steel industry, while in the textile industry of the South they work still longer hours. But why go to other trades? In some trades in the cloak and dress industry, we still have sweatshops where the workers put in as many hours of work as the employers want. And naturally, the employers want as many hours as possible. Nevertheless it must be admitted by all, that cases of long hours, though they exist, are the exception rather than the rule. Indeed, factories and industries where the work-day is long are now looked upon as a by-word and reproach. Generally speaking, not only has the 8-hour day been established, but in many industries we already have a shorter day yet.

Youth Will Carry On

Educational and cultural endeavor served through our publications will eventually be the heritage of youth — American-born children of the pioneers, who gradually must take up where the silent reaper forces the old folks to leave.

Of this I feel sure, for essentially it must be so if our publications are to continue. And there is equally as much reason for their continuance and just as much purpose to be served by them among the second generation as there was among those who established our press.

No magazine or newspaper, published in either English or Slovene, existent or yet to see light, can serve equally well the same purpose as the "May Herald" in voicing the opinion and sentiment of our people. Its traditional background, its past record, and all that it has already accomplished as an educational medium, is irreplaceable.

May it be employed as fully and capably and its accomplishments be as noble among youth in the future as they have been among our parents in the past.

Progressive, wide-awake, energetic youth has a voice which increasingly must be heard on political and various other issues of the day. This in itself, is reason enough to assure continuance of publications like the "May Herald", "Proletarec" and the "American Family Almanac."

Joseph Drasler.

Oliver Twist-ers

Courtesy "Justice"

OUR FUTURE

By Frank S. Tauchar

What shall we Socialists do to strengthen our political position and influence in the United States?

How can we change the American economic system and still retain our official identity and gain local and national power?

Certainly not by continuing the fateful practices we have been indulging in during the past several years. Instead of unifying and strengthening labor forces, we split and resplit our declining ranks—to the delight of the entire American plutocracy in both present major political parties of the United States.

Our schismatic and separatistic activities among so-called radical and labor organizations are becoming deplorable to all who worked faithfully for genuine unity and concrete solidarity of labor groups throughout the past thirty years, and now see it becoming not only stationary but growing worse. It is becoming almost unbearable.

I can not comprehend the basic reasons why labor groups fight among themselves more bitterly than they ever fought universal capitalism and their immediate employers in bettering their economic conditions. Such fratricide is deadly destruction to all concerned. What I do not understand is why there should be so much importance attached to tactics and mere phraseology of the basic principles of a labor political party. Why shouldn't we be able to construct a short, condensed and clear program which would be acceptable to all workers in this country?

In other words, instead of instigating a provoking bitterness in labor's ranks, create good will between the warring factions of American labor. By this time we should be able to do at least that much. If we have not sense enough to cease this unhappy brotherly row, then we will not stay where we are, but may see, in due time, dictatorship and fascism in this country.

Let us have in the future absolute sincerity of purpose in action for unity in place of the hypocritical demagoguery, wavery maneuvering and intentional distrust, which is and always was, a chronic disease among most so-called radical groups that should have known and by now must know better. They all maintain a certain policy and fundamental "motto" as a basis for negotiations to establish union among all labor organizations. And that "motto" is:

"We are for a united front, providing it is our own front."

This attitude naturally has had a decidedly opposite effect than that desired, which means further disruption instead of unity.

Let us remember one thing that is of greatest importance for our success which none of us can deny—that is, *one* big union composed of all trade and other labor organizations incorporated into one great political party constructed on the ideology of practical Socialism.

And, after all this is accomplished, the rest will come easily. In fact, it will be right there when and if that union is completed.

Our younger generation should remember this and avoid the fateful mistakes of its forbears. Forget about the historical sore spots in our labor and political movements to date and unite all labor and so-called radical groups into one great American political labor party,

which may soon become the predominant factor in our local and national affairs.

Remember that history is behind us and so, not very important; but the future is before us, and therefore, all important.

That is why we should think and ardently work for a sane future for our human society.

"As labor is the common burden of our race, so the effort of some to shift their share of the burden onto the shoulders of others is the great durable curse of the race."—Abraham Lincoln.

The next step in the upward evolution of the race is the socialization of industry, so as to provide a better environment for all human beings.

The Car of Juggernaut

Amidst all the war jitters one wonders if it is but a matter of a very short time when the demon will again be unleashed, and amidst hosannas, the car of Juggernaut will ride roughshod over us, reminding us once again how terribly near to the savage we have been all this time and how superficial our civilization is.

PASS IT ALONG

When you are through reading the May Herald, pass it on to a friend.

"Johnny, Get Your Gun..."

Courtesy "Justice"

SLOVENE LABOR CENTER

With its spacious assembly hall and conference rooms, its library and club rooms, the Slovene Labor Center is the social center for Chicago Slovenes, both old and young, in the full sense of the word.

Surrounded by a beautiful garden on which its ballina courts are located, the Center plays host to hundreds of local people, members of the Social Club whose headquarters is located here, as well as to the many Slovenes from all over the country who come to Chicago each year visiting and on various other business.

LABOR

By Berton Braley

Out of chaos, out of murk
I arose and did my work;
While the ages changed and sped,
I was toiling for my bread.
Underneath my sturdy blows
Forests fell and cities rose,
And the hard reluctant soil
Blossomed richly from my toil.
Palaces and temples grand
Wrought I with my running hand.
Rich indeed was my reward—
Stunted soul and body scarred
With the marks of scourge and rod.
I, the tiller of the sod,
From the cradle to the grave
Shambled through the world—
a slave.
Crushed and trampled, beaten,
cursed,
Serving best, but served the worst,

Starved and cheated, gouged and
spoiled.

Still I builded, still I toiled,
Undernourished, underpaid,
In the world myself had made.
Up from slavery I rise,
Dreams and wonder in my eyes.
After brutal ages past
Coming to my own at last.
I was slave—but I am free!
I was blind—but I can see!
I, the builder, I, the maker,
I, the calm tradition breaker,
Slave and serf and clod no longer,
Know my strength—and who is
stronger?

I am done with ancient frauds,
Ancient lies and ancient gods—
All that sham is overthrown.
I shall take and keep my own.
Unimpassioned, unafraid.
Master of the world I've made!

WHAT IS THE EDUCATIONAL BUREAU OF THE JSF?

Knowledge is said to be power, and it is power in the same sense that wood is fuel. Wood on fire is fuel. Knowledge on fire is power. There is no more power in knowledge than

and functions among Slovenes and other Yugoslav nationalities through their fraternal and cultural organizations throughout the cities, towns and hamlets of America where our people work and live.

In Knowledge Lies Power

there is in the stones or stars, unless there be a spirit and life in the knowledge which gives it its energy. Unlimited in space, and infinite in duration, knowledge in the performance of its office, fears no danger, spares no expense, looks in the volcano, dives into the ocean, perforates the earth, wings its flight into the skies, explores sea and land, contemplates the distant, examines the minute, comprehends the great, ascends to the sublime—no place too remote for its grasp, no height too exalted for its reach.

Knowledge is the key word and education the basis on which the Educational Bureau of the JSF is built

At present there are enrolled in its membership about two hundred different groups ninety percent of which are fraternal lodges of the following organizations: SNPJ, SSPZ, SDZ, JSKJ and JPZS. The remainder are JSF Branches, cultural organizations, Slovene singing societies and Slovene Homes.

Organized in 1921, the Educational Bureau is today the foremost cultural organization of its kind functioning on a national scale among the Yugoslavs in America and Canada.

Its selection of Slovene and English plays and other dramatic material is the most complete to be found anywhere. Addition of new plays each year is made possible through the membership fee paid by its affiliated organizations as is the distribution of thousands of books and pamphlets to its member-organizations each year.

Hundreds of requests for plays, operettas and other program material in both English and Slovene are satisfactorily filled each year from the Bureau's well-stocked files.

In addition to furnishing program material, publishing and distributing literature, the Bureau has furnished speakers for its affiliated organiza-

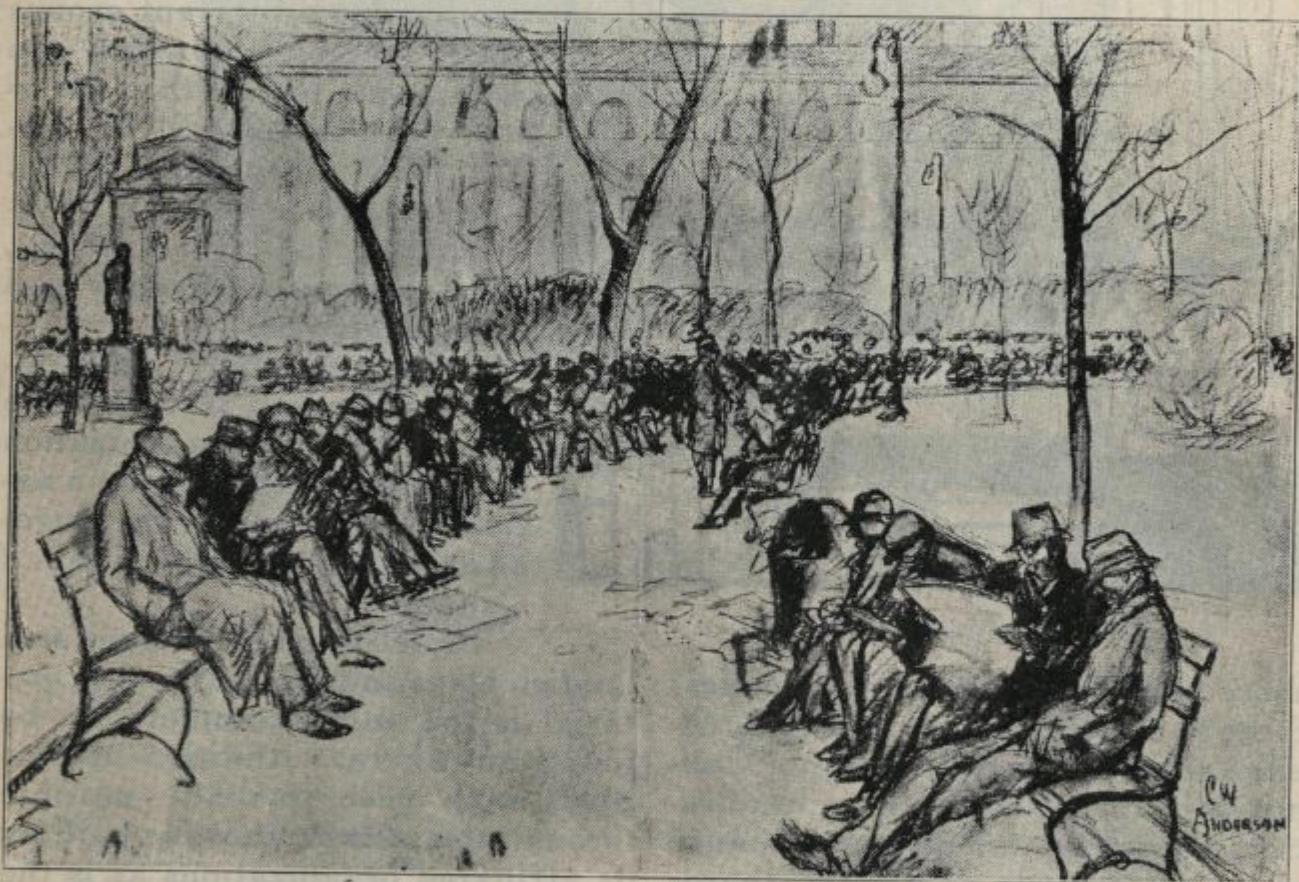
tions and sponsors speaking tours each year in conjunction with its members, reaching hundreds of thousands of our people through personal message on important issues of the day concerning us all.

The Educational Bureau deserves the wholehearted support of all or-

ganizations in the fields of dramatic and cultural endeavor among Jugoslavs in America.

For any further information on the Bureau and its functions, write its secretary at 2301 South Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

PARK SCENE

Millions of idle men, young and old, are forced to idle away their time in the parks. In the summer time, living, eating, and sleeping there. At night, with a few newspapers underneath to kill the dampness and above, to stop the dew, the park bench is their bed. Sleeping underneath the stars is preferable to the miserable, unsanitary, cheap flop houses open to them.

This sort of life, not of their own choosing, is the lot befalling millions of unemployed in the richest country in the world. In a land of potential abundance for all, where the poor must beg to live while the privileged live their life of dissipation without work.

The Socialist Party is the party of the workers, regardless of race, color, or creed. In mill and mine, shop and farm, office and school, the workers can assert their united power, and through the Socialist Party establish a cooperative commonwealth forever free from human exploitation and class rule.

Nothing erodes integrity faster than a sense of injustice.

Teaching the workers the need for solidarity, unity, organization, militancy, political action, social objective, workers' power and leadership, is the work of Socialists.

HALF CENTURY BACK

(Continued from page 44.)

remaining an abject and servile lot instead of standing up and fighting for their rights and a more abundant life.

Attempt at comparison of American born children of Slovene parents with the spirit and dogged courage of these pioneers ends in drawing a parallel of a quite different hue. For, to the regret of the old folks, among youth we find a blase indifference to the ideals and principles embodied in the organizations for which the old folks willingly made unlimited sacrifice.

Certainly the need for political and industrial organization is as great today as ever, if not moreso, but youth continues merrily and recklessly on its way, in tempo with the fast-moving spirit of America.

Lack of personal attachment, and an absence of the sort of pride which comes with personal sacrifice for a movement, to some extent explains the indifference of youth to the movement which meant so much to their parents.

Internal warfare among comrades in the move-

ment also brings ill consequence where attracting youth is concerned.

Among the second generation Yugoslavs, as among all American youth, we have to reckon with the fact, pleasant or unpleasant, that beside earning the daily bread, the major interests and attractions are: the theatre and movie stars; the dance hall; sports and the sports page; and the comics. Economic and political issues, which affect us all every minute of our lives, are passed off as of secondary or less importance.

X-RAYS

By JOHN M. WORK

I am a Socialist because I believe in the upward evolution of the human race and want to assist in the process of conscious evolution.

If I believed in the inevitable degeneracy of the human race, I would no doubt be a capitalist, a cynic, or an adherent of the philosophy of futility whose spokesmen are so nauseatingly vocal.

* * *

The next step in the upward evolution of the race is the socialization of industry, so as to provide a better environment for human beings.

The industries of this country are dead ripe for socialization.

They have passed through the period of handicraft and the period of growth from small industry into great industry. Machinery has developed from hand tools into the marvels now in use. Ownership has passed from the individual to the big corporations. Management has passed out of the hands of the owners into the hands of hired managers. The work is no longer done by one person or by a few, but by large numbers of workers co-ordinating their efforts.

All this makes the industries dead ripe for collective ownership and operation, in order that they may no longer be operated for the private profit of a few but may be operated for the benefit of all.

Take Time

Take time to work—it is the price of success.
Take time to think—it is the source of power.
Take time to play—it is the secret of perpetual youth.
Take time to read—it is the foundation of wisdom.
Take time to be friendly—it is the road to happiness.
Take time to dream—it is hitching your wagon to a star.
Take time to look around—it is too short a day to be selfish.
Take time to laugh—it is the music of the soul.

Selected.

The Watched Pot

Če želite spadati v organizacijo, ki bo
zastopala Vaše interese, tedaj pristopite

—k—

SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI

bratski podporni ustanovi, katera sprejema

MOŽKE, ŽENSKE in OTROKE

Letos jednota nudi posebne olajšave za one,
ki hočejo postati njeni člani. Obrnite se
tako do lokalnega tajnika društva SNPJ!

•

35 let točnega izplačevanja obveznosti
napram članom, je dobra garancija gospo-
darske stabilnosti jednote.

•

GLAVNI URAD

2657-59 So. Lawndale Avenue - - - Chicago, Illinois

Frank Česen:

“ZELENEC”

TONE POGAČAR je dopolnil šest-najsto leto svojega življenja. Bil je najstarejši sin revnih starišev s celo kopico otrok. Štirirazredno ljudsko šolo je dovršil z odliko, nato ga je vzel stric k sebi v Ljubljano, da bi se izučil čevljarstva in tako postal mojster, kar je tedanje čase že nekaj štel.

Tone je bil najmlajši vajenec pri mojstru K. Poleg krpanja čevljev je moral opravljati tudi gospodinjska dela... in ko se je zbudil mali Ivanček v zibeli, je moral Tone prevzeti vlogo pestunje. Ob takih prilikah se je vselej zamislil na brezskrbno življenje v domači hiši, na mater in na Ančko, v katero se je zaljubil že v drugem razredu. Ta ljubezen se je izražala v tem, da ji je Tone pomagal pri nalogah, ona mu je pa v zameno prinašala bonbone, ki jih je kradla v očetovi trgovini. Kdo ve kaj bi se še iz tega izcimilo, da ga ni usoda priklenila na čevljarški stol v tujem mestu. Zato ni čuda, da se mu je ta stol pridružil. Tone je imel višje življenske cilje. Postal bi rad zdravnik, advokat ali vsaj pisar. Kako ugledni so bili ti gospodje. Vse časopisje je pisalo o njih. V tivoliju so se sprehajali z lepimi damami in vsi so se jim odkrivali. Tone je nekoč zaupal svoje ambicije stricu in materi, ki je prišla k njemu na obisk. Oba sta se mu smejala. Stric je pa v šali pripomnil, da so doktorji sami mazači in goljufi. Mati je, kot običajno, vzela iz cekarja zavitek s klobasami in ga dala Tonetu s pripombo, naj bo priden — in odšla domov. In tako je bila zopet cela stvar pozabljena.

Nekega dne jo pa Tone primahala nenadoma domov in pove materi, da je njegove čevljarstvo obrbti konec. Kdo bi opisal njeno presenečenje, ko zagleda sina. Na pol v jezi je dejala:

“Otrok, da si le upaš nasprotovati mojim in očetovim odredbam. Ali ne vidiš, da jih imam že celo kopico doma...! In kaj boš sedaj počel?” vpraša z mehkejšim glasom. Tone se v zadregi ozre skozi okno, nakar se počasi okrene in pravi:

“Rajši grem v službo za hlapca, kot pa še enkrat pod strogo disciplino čevljarstva vajenca!” In pri tem je ostalo.

Tonetov oče je odšel že tri leta prej v Ameriko. Na hišo si je izposodil denar in se nekega lepega jutra poslovil od družine. Mati je že dva dni pekla in cvrla ter včasih skrivaj zajokala. Oče je pa tekal v praznični obleki, da uredi še poslednje formalnosti, predno odide na dolgo pot.

Prijazno je sijalo sonce v pomladansko jutro. Njegovi žarki, so se poigravali z bohotnim cvetjem razkošne hruške pred hišo. Domači pes je nervono tekal sem in tja, kot bi slutil, da odhaja gospodar od hiše. Sosedom hlapec, ki je imel odpeljati očeta na postajo, je počil na dvorišču z bičem, kar je bil očetu znak naj se požuri. Oče je pravkar zaprl velik pleten kovčeg, nato se je ozrl po otrocih, ki so stali v polkrogu in zvedavo opazovali prizor. Mati je naglas zajokala, oče jo je pa prijel s svojimi okornimi rokami in jo poljubil. Starejšim otrokom je segel v roke, dočim je najmanjša dva vzel v naročje in jih po svoje tolažil. Otroka sta ga pri tem veselo vlekla za dolge brke. Medtem je pa Tone prvič v življenju opazil solze v očetovih očeh...

Kmalu so pričela iz Amerike prihajati očetova pisma — polna ljubezni do družine in novic o čudoviti deželi tam daleč preko morja.

“Delo je dobil v kovačnici. Plača še ni tako slaba, ako se računa v kronah, toda delo je naporno. Jesti je pa v Ameriki dovolj, mesa na preostajanje. Ongavi Polde ga celo v kovčeg spravlja. Tudi pijače je dosti in poceni. Če bog da, se v par letih vidimo. Z bogom, in ostani mi zvesta...!” se je končalo vsako očetovo pismo. S pismi so prihajale tudi denarne pošiljke. Kadar je prišel denar, je vselej “poštna Reza”, ki je služila za vaško pismonošnjo, že od daleč smejoč se, mahala z nakaznico v roki. Otroci so ji šli nasproti in se ji obešali za krilo, ki je pokrivalo njene ogromne boke. Njena posebnost so bili pa brki pod nosom. Pravili so celo, da se brije, kot moški. Bodi že temu tako ali drugače, kadar je Reza prinesla denar v Zorčevo hišo, so jo vselej lepo sprejeli. Mati je ob takih prilikah klepetala z njo kar po četrte ure. Kadar je bila posebno dobre volje, ji je položila celo par jajc v torbo. Otroci so pa medtem nestrpno čakali nadaljnih dogodkov.

Drugi dan je šla mati k mokraru — in kmalu se je šopirilo v čumnati, pet lepo rumeno-zapečenih hlebov kruha, dočim so otroci dobili vsaki svoj štrukelj, dišeč po meti in drugih prijetnih vonjih.

Tone je doma pohajkoval. Za spremembo je lovil ribe in rake ter hodil v hosto po čmrlje. O Ljubljani ni maral ničesar več slišati. O njegovi trmi je mati potožila očetu v Ameriko. Omenila je, da ji je doma samo v napotje. Pisala mu je, da je

začel ponoči zahajati že tudi med fante, ki ga vlečejo v gostilno, nakar razgrajajo po vasi in nagajajo dekletom. Kruh si kar sam reže, brez da bi njo vprašal za dovoljenje. Oblači se kot petelin in tudi od maše je začel izostajati. Ko ga je mislila oni dan potipati z metlo, se ji je uprl, češ, da pretepanja bo sedaj konec. Očeta je vprašala, kako in kaj misli glede Toneta, ker nji je zrasel preko glave.

Nekega dne prinese “poštna Reza” priporočno pismo in v njemu mnogo večjo vsoto denarja kot običajno. V pismu je bilo povedano, da je ta denar za Tonetovo potovanje v Ameriko.

“Kaj bi Tone tam v beraški Avstriji”, je pisal oče. Tu v Ameriki si v teku dveh let lahko prihrani lepo do-to, potem naj gre zopet nazaj. Pa tudi nadzorovati ga bo tu lažje. Njegovo trmo mu bo pa že Amerika izbila iz glave, kot jo je drugim.” V pismu so sledila navodila, kaj naj Tone prinese v Ameriko in kaj ne. Nikakor pa ne sme pozabiti zelenko brinjeva in viržink.

Okrajni glavar je dal Tonetu dovoljenje za dveletno bivanje v Ameriki, potem se naj vrne, da bo odslužil vojaški rok. Tone je ponižno priklimal, v žepu je pa držal figo in si mislil svoje. Potovalni zastopnik v Ljubljani je odredil vse potrebno glede vožnje in drugega, kar omogoča človeku potovanje brez posebnih zaprek.

Nekega zimskega dne sedi Tone že na vlaku in maha z robcem v zadnji pozdrav plakajoči materi, katere da je poslednja navodila mlademu sinu, predno odide v nji neznani široki svet. Toneta je nekaj tiščalo v grlu. V oči so mu silile solze. Rad bi povedal materi kaj tolažilnega, toda ni našel primernih izrazov. Misli so mu bile zmedene. Begale so v neznano tujo deželo in zopet nazaj v domači kraj, kjer je preživel svoja otroška leta. Iz teh misli ga prebudi rezek pisk lokomotive. Še enkrat poda materi roko — vlak se strese, kolesa zaškripljejo in že izginja domače polje, bistré vode in trate, kjer je Tone prežival najlepša leta svojega življenja.

Ko je prišel Tone Pogačar v Ameriko, se je naselil v veliki slovenski naselbini. S postaje ga je pripeljal izvošček in ga brez vsakih ceremonij na določenem naslovu spodil iz voza. Svidenje z očetom je bilo prisrčno. Mož se je zelo postaral, dasi je bil še mlad po letih. Trdo delo mu je oči-

vidno upognilo hrbet. Vprašal je po tem in onem, dasi je že vse preje izvedel iz pisem. Ostali stanovalci ali boarderji, kot so jih nazivali, so drug za drugim segli Tonetu v roko in vse vprek kričali: "Helo, zelenec!" "Helo, grinar!" itd. Smuk, kolega rdeči nos je razodeval, da se ne brani dobre kapljice, je omenil, da zelenci navadno prinesejo iz starega kraja sredstva za olajšanje revmatizma. Tone je razumel ta migljaj. Iz kovčega je privlekel veliko zeleno steklenico brinjeveca in ga postavil na mizo. Gospodinja je na pol v šali zakodakovala:

"Ja, ja. Samo žrli bi — prasci! Vsak bo dobil enega, pa nič več, drugo bo pa zame — da veste!" In vzela je steklenico in z elegantno kretljivo natočila vsakemu en kozarček, ostalo pa nesla v svojo sobo.

Prvi vtis nove dežele ni bil za Tonetovo bujno domišljijo nič kaj prijeten. Dolge vrste lesenih bajt, pomešane z zakajenimi tovarnami, so se mu zdele kot začasno postavljene barake kakega večjega podjetja. Po ulicah in trotoarju se je kupičila črna snežena brozga, pomešana z razno šaro. Ljudje so drveli sem in tja kot brez cilja. Globoke gube na obrzih so pričale, da jih tare skrb za obstanek. Trume delavcev se ravnokar vračajo iz tovarnen. Njih hoja je negotova, hrbiti so jim upognjeni. Ali je to toliko opevana Amerika — si je mislil Tone, in se naslonil s čelom ob šipo na oknu. Vse je le prevara "fata morgana"! Boj za obstanek je tu še izrazitejši kot v Evropi. Je že res, da so tu življenjski pogoji ugodnejši, toda neznošno garanje v tovarnah tega še davno ne odtehta. Iz njegovih sanj ga prebudi gospodinja, ki ravnokar pokuša juho iz velikega lonca na peči.

"Ti je dolgčas a, zelenec . . . No, se boš že privadil. Ko dobiš delo bo vse "olrajt". Daj, daj — pripravi mizo za večerjo, fantje bodo vsaki čas doma!" In založila je zopet velik grizljaj v usta, z drugo roko si je pa z mastnim predpasnikom obrisala potno čelo.

Drugi dan se je Tone odpravil na ogled po ulici. Boječe je korakal po hodniku in občudoval ropot uličnega prometa in vrvenje množice. Vse mu je bilo tuje in na glavo postavljeno. In čemu tako hitijo — si je mislil, ko so se mimoidoči zadevali v njega. Tam na vogalu je stal debel policaj in vrtil količek v roki. Ko zagleda Toneta se mu pomilovalno nasmehe. Kaj se reži — si misli Tone. Saj sem vendar človek, kot drugi. Iz policajeva smeha je pa odjeknilo — zelenec, zelenec . . . Kar nenadoma se pojavi tam izza vogala cela četa umazanih, raztrganih fantalinov, ki so se brez cilja potepali okoli. Največji, očitno njih vodja, je pušil

cigareto, ostali so pa kričali med seboj. Ko zagledajo našega Toneta, zavpije njih vodja nekaj v Angleškem jeziku in pokaže s prstom na Toneta. Kot bi trenil, se sklonejo in pričeles do deževati trde snežene kepe na ubogega Toneta. Pri tem so pobalini venomer kričali: "Greenhorn, Polack, hihihhi . . .!" Tone jim je komaj ušel v bližnjo gostilno. V glavi mu je pa šumelo: zelenec, zelenec . . . ! Ko je rojak gostilničar zagledal s snegom ometanega Toneta, se je pričel krohotati kot obseden:

"Hahahahaha . . . zelenec, a? Se ti pozna po obleki. Veš tako sprejmejo vsakega "greenhorna". Kaj češ, otroci so otroci! Po vsem svetu so enaki! Zdi se mi, da je bil tudi moj med njimi — pa kaj hočeš, jaz se ne bom ukvarjal z otroci, baba je pa zaposlena z boarderji. Vsekakor ti pa svetujem, da odložiš to obleko in si nabaviš ameriško, potem boš imel mir. Na, pij! Kaj bi se cemeril vsled tega. Sedaj si v Ameriki!" In prijazen rojak je porinil pred Toneta ogromno čašo piva in kozarček žganja. "Boš že plačal, kadar pričneš delati." Nato pravi pomembno: "Pa ne pozabi, da je pri meni ob sobotah muzika in . . . punce, postavne in sveže, iz starega kraja." Med govorjenjem si je prižgal debelo smotko in proti Tonetu pomežnil z levim očesom.

Tone se je stisnil k peči, da se posuši. V glavi so se mu podile različne misli. Rojak je res prijazen, toda očitno napeljuje vodo na svoj mlin. No, kar se zabave tiče, si jo bo že privoščil do neke meje, toda čuval se bo zapeljivih siren in pijančevanja. To mu je mati še posebej naročila, ko se je od nje poslavljaj. Da bi le kmalu dobil delo, potem bo že kako. Imel je tudi pomiselke glede vzgoje ameriške mladine. Kaj bo iz teh otrok ko dorasejo? Postali bodo delomržeži in morda celo lopovi. Njih življenjska pot se bo pa končala v ječi ali na vislicah.

Tone je svoje doživljaje povedal doma pri večerji. Vsi so se smejali in zbijali šale na račun njegove nezgode. Aleš, hrust po postavi, z ogromnimi brki in z običajno, dolgo pipo v ustih, mu je celo zabrusil, da bi moral tak mehkužneš ostati doma pri materi, ker itak ne bo za nobeno rabo v Ameriki. Splošen smeh je sledil tej neslani opazki. Tonetov oče ni rekel ničesar, le z očmi mu je dal znamenje, naj mu sledi v njegovo sobo. Vsedeta se na posteljo, kateri se je poznalo, da bo kmalu odslužila svojemu namenu. Oče položi sinu okorno roko na njegovo ramo in pravi počasi, kot bi tehtal vsako besedo:

"Ne poslušaj teh norcev, Tone — so pač robati, toda pošteni. V starem kraju niso imeli prilike za boljšo vzgojo in kot izgleda jo imajo v Ame-

riki še manj. Tone, mlad si še — da skoro otrok. Svet je hudoben, krut in poln zavisti — obenem pa nudi podjetnemu človeku vse prilike za udobno življenje. Glej, da te prilike izrabiš in si določiš gotov cilj v življenju. Za tem ciljem hodi trdno brez ozira na desno ali levo. Kadar vidiš oviro, se ji zoperstavi. Povej vsakemu, kar mu gre in bodi pošten . . . ! Amerika ni taka, kot si jo slikajo v starem kraju. Navadni težaki smo tu obsojeni na trdo delo. Pogledaj moje žuljave roke . . . in še srečnega se lahko štejem, da imam delo. Gorje pa tistim, ki zaman tavajo od tovarne do tovarne in ponujajo svojo življenjsko silo na prodaj za beraške mezde. Gorje slabicem v Ameriki — prej ali slej se izgubijo v močvirju. Usoda jih vrže na smetišče. Doma pa zaman plakajo za njimi."

Tonetu so brneli očetovi nauki še dolgo po ušesih. Toda kako naj prične? Ali bo dovolj močan, da se otrese te okolice in se prilagodi ameriškemu načinu življenja? Ali poseduje dovolj energije za razvoj krepkega individualizma, on—zelenec?

Tone je delal v veliki železniški delavnici. Delo mu je dobilo oče s posredovanjem nemškega delodajce. Kot vsi naseljenci iz srednje in južne Evrope, tako je bil tudi on preziran v tovarni. Psovke kot: "Polack, Hunky in Greenhorn" so mu donele na ušesa od vseh strani. Poleg tega so mu dali najtežje delo, ki ga je njegovo šibko telo komaj zmagovalo. Toda boj za obstanek je premagal vse pomsleke. S stisnjenimi zobmi se je vdal v svojo usodo in vztrajal. Ko je dobil prvo plačo, si je kupil ameriško obleko, da vsaj na zunaj ne bo več—zelenec. Pohajati je pričel v večerno šolo, kjer mu je prijazen učitelj z veliko težavo "zabijal" v glavo prve osnovne pojme zamotanega angleškega jezika.

V prostem času je Tone živel tako kot ogromna večina ostalih slovenskih priseljencev. Po večerji se je zbrala večja družba boarderjev v jedilni sobi h kartam. Tobakov dim je napolnil ozračje, da bi ga lahko z nožem rezal. Smuk je pričel pobirati niklje in kmalu je bil na mizi velik "bucket" piva in večkrat tudi steklenica žganja. Lunar, katerega obraz je res sličil polni luni, je odracal po stopnicah v svojo sobo, da dokonča započeto pismo svoji ženi in jo pozdravi "čez hribe in doline." Gospodinja je krpala srajce in drugo perilo. Hišni gospodar, ki je bil obenem tudi svetovalec in posredovalec v spornih zadevah, je sedel v kotu in čital dnevnik "Trobenta". V usta si je založil velikanski čik tobaka, da je izgledal, kot bi imel zobobol. Poleg kartašev so vedno sedeli tudi drugi fantje in se vtikali v igro. Tem so dejali "kibici". Kadar so se kartaši sporekli,

je vselej pristopil zraven gospodar, pljunil v velikem loku v kot, udaril po mizi s svojo kosmato šapo in zakričal "mir". Pogumnejši so mu ugovarjali, toda večina je molčala. Kvar-tali so vsak večer točno do polnoči.

Ob sobotah je pa hiša dobila čisto drugo lice. Kar je bilo mladih fantov, so se takoj po večerji, vsi nališpani, porazgubili po raznih salunih. Kdor ni imel denarja, je stopil na skrivaj k gospodinjji, ji nekaj na uho zašepetal in jo smeje udaril po debelih hlebcih. Če je bil fant lep, se mu je koketno nasmejala, za druge je pa našopirila šobo in odgovorila: "Norec!" Nato je prinesla iz spalne sobe zahtevano vsoto in vselej pripomnila:

"Na, pa da ne boš vsega požrl!"

V salunih so bila v tistih časih glavna privlačna sila—dekleta, katere so gostilničarji dobivali v ta namen iz starega kraja. Število teh deklet je bilo odvisno od prometa in popularnosti dotičnih prostorov. V nekaterih gostilnah jih je bilo kar po pet. Dekleta so morala biti čedna in zgovorna, sicer niso služile namenu gostilničarja—skratka, morala so ugajati fantom.

Ko so fantje neko soboto vzeli Toneta s seboj v salun, je začuden opazoval njih zabavo. Slonel je na "bari" boječe in sramežljivo. Jennie, najživahnejša izmed deklet, ga nagovori:

"Zelenec, a? Kedar si pa prišel čez lužo? Ali plešeš . . .? Če ne znaš, te bom pa jaz naučila." In že ga je pri-jela in nerodno sukala v krogu, v veliko zabavo ostalih gostov. Temu je sledila pijača in kosmate šale. Ko so bili fantje natrkani, so se navadno sporekli in stepli. V takih slučajih so se dekleta, ki so dala povod tepežu, običajno poskrila, dočim je salunar fante miril, kot je pač najbolje vedel in znal. Izzivanje in rabuka se je nadaljevala na ulici. Čuli so se klici: "auf biks" itd. Ako so se nasprotujo-če skupine srečale zopet v drugem salunu, se je boj nadaljeval, dokler niso gostilničarji zaprli svojih brlogov. Potom teh "zabav" se je marsikateremu fantu vnelo srce in veliko izmed njih se je pozneje poročilo s

temi dekleti. Svatba se je navadno vršila v dotičnem salunu. Večina teh zakonov je bilo srečnih, drugi so se pa razdrli, bodisi po krivdi moža, ali ženičke, ki je še vedno sanjala o starih "sočelnih" in salunih.

Starejši možje, kateri so imeli družine v stari domovini, se niso udeleževali teh sčotnih izpadov, temveč so imeli svoje zabave pri znancih ali doma. Imeli so vsi enake težnje, skrbi in dolžnosti, zato je vladalo med njimi več sloge nego med fanti. Kadar so šli k prijateljem, so vselej pomenki nanesli na stari kraj:

"Ti, naša je pisala, da se je Kolarica spečala s Tišlarjevim France-
tom, ker ni mogla čakati na moža iz Amerike. Sedaj pa od jeze še on nori tukaj za drugimi." "Prasica!" — je pripomnil drugi. "Uh, ko bi moja napravila kaj takega . . .!" In že ga je zvrnil kozarec. Pogovarjali so se o tem in onem, kot o izboljšanju svojih kmetij, o telicah in drugi živini, ki jo imajo doma, itd. Medtem je teklo vino od mize in pričela se je oglašati hripava pesem.

Doma so si vedno katerega privoščili, da so uganjali burke z njim. Njih glavna tarča je bil Lunar. Ker je bil varčen, so mu rekli "stradel". Ob prostem času je krpal hlače, ki so že davno izgubile prvotno barvo in obliko. Pijače si ni nikdar kupil, toda zastonj jo je kaj rad cukal. Bil je ponižne narave in se je neprestano smehljaj. Ta njegov značaj so znali ostali stanovalci spretno izkoristiti. Kadar so bili dobro razpoloženi, so ga poklicali k mizi in mu dali pijače, kolikor je hotel. Lunar je kmalu omagal in zaspal na stolu. Tedaj se je pa pričelo: "Aleš je od ne-kod prinesel črnilo za čevlje. Vsedel se je pred spečega Lunarja in ga počasi s strokovnjaškimi potezami pri-čel mazati po raznih delih telesa. Ko je dosegel zaželjeni uspeh, mu je zliil na glavo kozarec vina, da je ubogi Lunar poskočil kot obseden. Tej ne-umestni šali je sledil splošen krohot. Take in enake burke so uganjali z vsakim, kdor se jim ni postavil po robu.

Ob nedeljah so "moral" boarderji

k maši. Vsako nedeljo, točno ob o-smih zjutraj, je gospodinja odprla vrata v prvo nadstropje in zakričala:

"Alo, vstanite zaspanci—in v cer-kev! Ali ne vidite, da vam že sonce sveti v r. .!" Nekateri so takoj ubo-gali, drugi so pa s krepko kletvico zabavljali čez "farje" in cerkev.

Tone ni hodil k maši. Cerkvene dogme so se mu upirale že v starem kraju. Zdele so se mu v protislovju z zdravim razumom. Obenem je vi-del v veri le izkoriščanje, hinavstvo in oviro napredka. Izprevidel je, da je človek tudi brez cerkve lahko po-šten in koristen član človeške druž-be.

V takem ozračju je Tone Pogačar preživel prvo leto v Ameriki. Bil je še vedno "zelenec", toda vzlic temu si je pridobil že marsikatero dragoce-no izkušnjo. Poleg dobrih uredb je videl, kako v Ameriki brezmejno iz-koriščajo delavstvo vsakojake pijav-ke. Spoznal je, da je delavstvu po-trebna močna organizacija in prava vzgoja, ako si hoče izboljšati svoj po-ložaj. Zato je Tone sklenil, da bo od-slej posvetil svoje sile delavskemu gi-banju in ljudski izobrazbi, pa četudi je pot do tega cilja posuta s trnjem in drugimi ovirami.

Kapitalizem, militarizem, birokra-cija, monarhija in cerkev praznijo državne blagajne, ki jih polnijo be-dne mase naroda z odtrgavanjem od svojih ust.—D. Tucović.

DELAVEC črpa svojo IZOBRAZBO iz delavskega časopisja in knjig. To je praktična izobrazba, ki mora de-lavcu koristiti. Naročite se na PRO-LETARCA, edini jugoslovanski socia-listični list v Ameriki.

MAJSKI POZDRAV!
KLUB ŠT. 49 JSZ
ANNA BARBIČ, tajnica
19511 Muskoka Ave. - Cleveland, O.

Tel. Canal 6177

JOHN KOCHER

West Side

Distributor of

MONARCH BEER

2215 W. 23rd Street

Chicago, Ill.

VEZI S STARIM KRAJEM

Kadar imate kak posel s starim krajem, da rabite posredovanja, je v vašem interesu, da se obrnete na tvrdko

LEO ZAKRAJŠEK

General Travel Service Inc.

302 E. 72nd Str. - New York, N. Y.

Društva in klubi,

oglašajte veselice in
druge svoje priredbe
v Proletarcu

Kupujemo staro zlato in
srebro

LEBER--ZLATAR

3817 W. 26th St.,
CHICAGO
ILL.

TEL. LAWDALE 7661

Se priporoča Slovencem

STANLEY SKRIVAN

Unijska brivnica

PRVOVRSTNO DELO, DOBRA POSTREŽBA IN
ČISTOČA

2608 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

Phone Lawndale 1214

HENRY SWADE

Certified

PLUMBING AND HEATING CONTRACTOR

Jobbing and Repairing promptly attended to

2448 So. Hamlin Ave. - Chicago, Ill.

Vse, kar služi delavcu, služi narodu; vse, kar škoduje delavcu, je izdajstvo. Črte med tem dvajm ni. Če vam kdo reče, da ljubi Ameriko, delavca se pa boji, je bedak. Amerike brez delavca ni! In če izkoriščaš delavca—izkoriščaš Ameriko!—*Abraham Lincoln.*

Predno človek pomisli na velikodušnost, na ljubezen, na nesebičnost, na pravičnost, se mora predvsem naučiti, da obvlada samega sebe, mora biti dovolj močan, da kroti svoje lastne sile. — *Lev Tolstoj.*

Lawndale 2344

Notary Public

Donald J. Lotrich

Insurance

REAL ESTATE - LOANS

2634 S. Lawndale Ave. - Chicago, Ill.

MARTIN IVANŠEK

vam postreže s finim

EDELWEISS in MONARCH PIVOM

1759 W. Cermak Road - Chicago, Ill.

Lep vrt in prostori za balincanje

Tel. Canal 9713 - Se priporoča za obiske

*Greetings
from the*

Czechoslovak Typographical
Union 330 I. T. U.
CHICAGO - - ILLINOIS

BODY
FENDERS
TRIMMING
PAINTING

WHEELS BALANCED
ELECTRIC WELDING

SPEEDOMETER
BATTERIES
ELECTRICAL
REPAIRING

VOTAVA BROS., Inc.

SHIMMY STEERING & WHEELS ALIGNED

FRAMES - AXLES STRAIGHTENED COLD

CERTIFIED BRAKE MACHINE

3804-06 Ogden Ave.
Chicago, Ill.

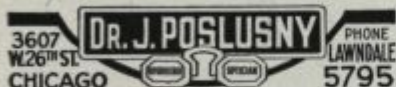
PHONES
Lawndale 7831
Crawford 2566

Tel. Lawndale 2965

FRANK'S MARKET**QUALITY MEATS**

Home dressed poultry - Home made sausage
 Quality, Quantity, Service, Our Motto
 3757 West 26th Street - Chicago, Ill.

Tel. Lawndale 5795

3607 West 26th Street
 CHICAGO - ILLINOIS

**THE PELIKAN
DRUG STORE**

TEL. ROCKWELL 2141

Lawndale Ave., Corner West 26th Street
 CHICAGO, ILL.

EDWARD J. KRAL, R. Ph. G.

Tel. Canal 4611

LOUIS J. ZEFRAN

Prvi in edini
 SLOVENSKI

POGREBNI ZAVOD

1941 W. Cermak Rd. - Chicago, Ill.

*Compliments
 of*

Dr. Otis M. Walter

●
 CHICAGO

*Tone Maček Čulkovski:***NEZNANI VOJAK**

TU revež ležiš, bog ve kdo in odkod,
 kot žrtev prestrašnih človeških zablod,
 ki milijone so zdravih ljudi pomorile;
 še dolgo po svetu kosti bodo gnile!
 A zveri človeške še zdaj ne mirujejo,
 spet nove morilne naklepe nam kujejo;
 da za vojno navduši tlačan se neveden,
 zato jim v to svrhu nov kult je potreben.
 Pa so te skrbno izgrebli nekje pri Verdunu,
 (a drugi so rekli, da nekje pri Zemunu,) in so v metropolo te v procesiji odnesli,
 (pri tej priliki so popje zelo se obnesli.)
 Navzoč je bil parlament, generali in vlada,
 defilirala je mimo vojaška parada,
 potem so te djali v marmorni grob
 in straži te stražnik, oborožen do zob.
 Kot slavnega junaka te zdaj tam častijo,
 umreti ko ti, zdaj otroke učijo,
 ti pa se v grobu obračaš sramu,
 ker veš da si streljal samo iz strahu.
 So ti dali nazadnje še odlikovanje,
 zlat križec, za tvoje junaško dejanje;
 kdo ne želel bi si, da ti sledi,
 zlasti kdor smodnika vohal še ni!
 Jaz pa vem, da bi tvegale se rad teh časti,
 da so v miru pustili za živih te dni.
 Navdušuje za vojno le naj se bedak,
 ki hoče postati neznani junak!

**PHILIP B. HELLER
& CO.***Certified**Public Accountants*

PHONE STATE 1151

160 No. La Salle Street
 CHICAGO, ILL.

VSI MARŠIRAJO NA POVELJE

Hitler zapoveduje 80,000,000 Nemcem in njegova armada šteje baje nad milijon mož stalno pod orožjem. Še bolj kakor pod kajzerjem, Nemčija tudi zdaj svoj militarizem drago plačuje, na podlagi gesla, "kanoni so boljši kot maslo!"

Delavci vsega sveta, združite se!

To geslo vrše slovenski delavci organizirani v

KLUBU ŠT. 1 J.S.Z.

CHICAGO - ILLINOIS

Zboruje četrti petek v mesecu ob 8. zvečer v Slovenskem delavskem centru,
2301 So. Lawndale Ave.

Po sejah predavanja in razprave o aktualnih vprašanjih

***Delavci in delavke! Pridružite se gibanju, ki se bori za
SVOBODO, ENAKOST in BRATSTVO***

Edward Tomsic:

ŽRTEV DEPRESIJE

V POVOJNI dobi, ko so vsi hoteli v "obljubljeno deželo" Ameriko, da si najdejo boljše življenje, se je poslavljajal tudi Matevž. Segal je v roke bratom in sestram in posebno še svoji izvoljenki 20 letni Marjanci. Matevžu je bilo tedaj 22 let. Obljubila sta si večno zvestobo, kot je običaj med zaljubljenici. Vsoto ji pošlje za potovanje čim se kje ustanovi. "Kdaj bo to?" je vpraševala. "Ko hitro mogoče," ji je navdušeno zagotovil.

Matevž je bil zastaven, prikupen dečko. Ni čudno, da je bilo Marjanci slovo od njega na vso moč težko. Bala se je, da ga izgubi, kajti dobro je vedela, da mladi fantje, ki odhajajo v Ameriko, kaj lahko pozabijo na dekleta, ki so jih pustili doma.

Matevž se je obljube držal. V Ameriki je dobil delo v premogovniku, hranil in poslal dekletu vsoto na voznino. Tudi razmeram se je kmalu prilagodil. Rojaki so prirejali piknike, zabave v dvoranah in privatna veseljačanja. Matevž je rad zahajal med nje. Dasi ni bil zapravljevec, je vendar potrošil svoj delež. Vsi so ga radi imeli in spoštovali.

Svoji izvoljenki v stari kraj je pisal vsak teden. Odgovarjala mu je enako pogosto. Seveda, pisma tja in sem so bila ljubavna.

Ko je bil Matevž v Ameriki že skoro leto dni, si je mislil: "Vsoto za njeno pot imam prihranjeno, nekaj pa ji bodo dali starši za doto. "Njen oče ni suh, in ne skop," je premišljeval Matevž. Z veseljem ji bo dal vse kar potrebno, samo da jo osreči. Posebno še, ker vedo, da bo dobila za moža Matevža. Marsikatera v njihni vasi bi bila rada na mestu Marjance. Ko je dospela v Ameriko, je bil prvi, ki ga je uzrla na postaji, njen Matevž. Saj drugega njene oči tudi iskale

niso. Čakal jo je. Veselo je bilo svidenje. Ko ga je motrila, se ji je zdel drugačen, nego takrat, ko je odhajal iz rojstne vasi. Bil je lepo oblečen in njegove manire so bile kakor jih imajo v domovini le učeni ljudje. Odpeljal jo je v hišo, kjer je bil na stanovanju in hrani. Ko se je po par tednih nekoliko ogledala kraje in ljudi, sta določila dan poroke. Bila je to svatba, ki ji skoro ni hotelo biti konca ne kraja. Plesa, petja in vsega v izobilju.

Nevesta si je mislila, da kar plava v sreči, ki je ne more biti nikoli konec. Ustanovila sta si udoben dom. On je imel prilično dobro delo, ona pa je pomagala v gospodinjstvu. Vzlic potroškom na prireditvah slovenskih in drugih organizacij, katerih sta se udeleževala, sta lahko dajala nekaj vsot na stran, da bo za "deževne dni." Vlagala sta jih v hranilnico, kjer je denar varen in obresti donša.

S časom sta začela misliti tudi na avto. Tako prav pride, lahko se pelješ kamorkoli, ako ga imaš.

Po dveh letih Marjančinega prihoda je nastala družina. Kar pet članov je že štela. Najprvo se je rodila deklica, potem sta prišla dvojčka — deček in deklica. Matere ni to prav nič motilo. Rada je delala in se trudila, da sta tudi v teh razmerah dala kak cent v hranilnico.

Da, tudi avto sta si kupila, seveda ne novega. In družina se jima je pomnožila še za enega člana. Ob sobotah in nedeljah je vozil Matevž ženo in otroke v okolico, bodisi na piknike slovenskih društev, in ako teh ni bilo, pa kamorkoli. Vsi so bili zdravi in on korenjak. Ni mu bilo še niti 30 let.

V hranilnici sta imela par tisočakov. Avto je plačeval na obroke.

• Men's Wear •	THE DOUGLAS CLOTHING CO. 26TH ST. & CRAWFORD AVE., CHICAGO.	• Boys' Wear •
---	--	---

"Srečo imava," je dejal ženi. "Vsi smo zdravi, v ničemer nam ni sile." Ona mu je veselo pri-trdila.

Ampak dogaja se, da dela človek račun brez krčmarja. V deželo je prihrumel polom. Železna vrata bank so se zaklenila. Matevž in njegova žena sta obupno zrla v tista vrata, ki se niso ho-tela nikomur odpreti. Grenkobno naznanilo na njih pa je pričalo, da zdaj gospodarijo v nji državni nadzorniki. To je pomenilo, da je ban-ka propadla.

Par tednov pozneje je Matevž izgubil tudi služ-bo. Na vso moč si je prizadeval, da si poišče no-vo delo. Bossi so mu vljudno odgovarjali, da so odslovili mnogo delavcev, in ko hitro prično spet z najemanjem, se bdo spomnili tudi nanj. Tako ponavadi tolažijo tiste brezposelne, ki so jim všeč.

Marjanice se je začela lotevati nestrpnost. Dol-govi so rasli: stanarina, živila, zdravnik, bolniš-nica — tirjatve vsekrižem. Godrnjala je in v hi-šo se je naselilo težko nezadovoljstvo. Matevž je postal otožen. Žena ga je karala radi izgube de-narja v hranilnici, in končno ga je celo zmerja-la, češ, da ni za nobeno rabo, ker ne more dobiti dela. Vsakdo drugi ga dobi, le on ga ne more.

V družini so otroci, ki hočejo jesti in potrebu-jejo to in ono. Veliko stroškov je z njimi.

Matevža je vse to potrla toliko, da je v par me-secih postal iz korenjaka okostnjak. Izgubil je tek do jedi — ničesar več ga ni mikalo. Hiral je vidno iz dneva v dan. Žena pa je sitnarila, kajti bilo ji je hudo, kakor njemu, pa se je znašala nad možem. Ko se je uverila, da je Matevž resno bo-lan, ga je primorala k zdravniku. Zmajal je z glavo, ko ga je preiskal. "Prekasno," je rekel. Primorala ga je nato k drugemu, češ, morda se ta moti, drugi bo gotovo pomagal, da boš spet zdrav. Ampak tudi drugi zdravnik je enako sko-mignil.

Kar je dobil Matevž podpore, ni bilo niti za zdravlila. Moral bi v bolnišnico, pa je nima s čem plačati. Hiral je vidno — čutil je, da bo kmalu po njemu.

Z veseljem se je spominjal mladosti. Kako le-po je bilo. On in ona sta se one dni veselila živ-ljenja. Hranila za otroke in zase. Zdaj pa vzlic pridnosti gladujejo. In Matevž umira.

"Križa je kriva," so rekli ljudje. Matevž je oslabil toliko, da ni mogel več vstati. "Če ne bi bilo depresije, ne bi bilo tega," je rekel obiskoval-cem. Po par tednih poslabšanja svoje bolezni je umrl. Ni bil edini, ki je končal svojo pot radi depresije. Tisoče drugih je moralo slično kon-čati svojo življensko pot.

SLOVENSKI DELAVSKI CENTER

2301 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

Last klubov JSZ, društev in posamez-nih delničarjev.

Dvorana za seje, male zabave, za vaje pevskih in dramskih zborov, za sestan-ke unij itd.

Čitalnica in knjižnica na razpolago vsem članom JSZ in Družabnega kluba Slovenski center.

Tri balinišča, ki jih upravlja Družab-

ni klub Slovenski center (organizacija za gojitev sporta in družabništva. Po-leg balincarskih prostorov ima v pritlič-ju sobo za svoje člane. Članarina je \$1 na leto.)

Tu ima svoj stan in vaje pevski zbor "Sava".

Delnice korporacije Slovenskega de-lavskega centra so po \$25.

V Centru so uradi "Proletarca," JSZ, Prosvetne matice in kluba št. 1 JSZ. Kadar pridete v Chicago, obiščite nas!

ANTON KEGL**Krasen pikniški
vrt**Prigrizek in dobre pijače vedno na
razpolago

Tel. Willow Springs 99

WILLOW SPRINGS - ILL.**GREGURICH'S
Bakery****WHOLESALE and RETAIL**

1925 S. Racine Ave.

Chicago, Ill.

Tel. Canal 5409

Frank Udovich

Tel. Lawndale 8693

2623 So. Ridgeway Avenue

CHICAGO, ILL.

PHONE CRAWFORD 4521

**HAVLIK'S
Fruit Store**Fina postrežba
zmerne cene

3646 W. 26th St. - Chicago, Ill.

**UNIVERSAL
FURNITURE
COMPANY**

3555-59 W. 26th Street

Corner Central Pk. Ave.

CHICAGO, ILL.Visit our new and enlarged
Store**Valentin Kobal****GOSTILNA**V poletju lep senčnat vrt in dvo-
rana za domače zabave,
svatbe itd.

55th St. in Clarendon Hills Rd.

Phone Hins. 1509 - Hinsdale, Ill.

TEL.: Office, Rockwell 9890
Res., Berwyn 2082-R**Dr. J. F. Nachtman
DENTIST**

3200 W. Cermak Rd.

CHICAGO - ILLINOIS*ŽIVEL PRVI MAJ!***JOHN STEZINAR****Red Gate
Picnic Grove****WILLOW SPRINGS - ILL.****ROYAL BAKERY**

Slovenska unijska pekarna

ANTON F. ŽAGAR, lastnik

1740 S. Sheridan Road

NO. CHICAGO, ILLINOIS**Workmen's
Co-Operative Ass'n****GROCERIJ in MESNICA**— Delavsko združeno podjetje. —
Delavci, kupujte svoje potrebščine
v njem.

2659 S. Pulaski Rd.

CHICAGO - ILLINOIS*Compliments of***Wencel's Dairy Products**

2380 Blue Island Avenue - Chicago, Ill.

PHONE MONROE 3673

FRANK FLORJANČIČ**ŽELEZNINA****BARVE - ŠIPE - KUHINJSKO ORODJE****IN POTREBŠČINE ZA VRTOVE****PRVOVRSTNO BLAGO PO ZMERNIH CENAH****3232 So. Harlem Ave. - Riverside, Illinois**

TEL. RIVERSIDE 2376

SKOPUH IN NJEGOVA SRAJCA

(Bolgarska zgodba. Pripoveduje Iv. Vuk.)

Nekoč je živel človek, ki je bil tudi zelo bogat. Ali bil je tudi zelo skop. Ni hotel izdajati denarja niti za najpotrebnejše reči. Misli je celo, da bo vse nesel s seboj v grob. Jedel je sam suhi kruh, pil vedno samo vodo. Oblečen je bil v staro srajco, iz konopelj stkano. Podedoval jo je še od očeta, ki je bil tudi skopuh. Prav za prav je od očetove srajce ostal samo še rokav, kajti ostali deli srajce so bili narejeni in zakrpani iz drugih novejših krp, ki jih je kje pobral.

Ljudje so se mu posmehovali, a njemu to ni bilo nič mar. Samo denar je božal in ga stiskal in ves za njega živel.

Nekega dne je slekel srajco, jo opral ter jo obesil na ograjo vrta, da mu jo sonce posuši. Sonce, ki je že vsa leta sušilo to srajco, ko jo je opral, se je nasmejalo in reklo:

"Tja k temu skopuhu stopim. Tako zastoj vsa dolga leta ne bom več sušilo te srajce. Naj mi plača!"

Sonce se je spremenilo v starca, belokodrega, belobradega, sedlo na oblak in se spustilo na zemljo. Šlo je k skopuhovi hiši ter potrkalo na vrata.

Bogataš-skopuh je stopil na prag in vprašal:

"Kaj bi rad, starec?"

Sonce pa je prijazno pozdravilo, rekoč:

"Dober dan! Prišlo sem po denar, ki mi ga dolguješ!"

"Po kakšen denar? In za kaj ti dolgujem?" se je ustrašil skopuh in hotel zapreti vrata.

"Počakaj," je rekel starec in prijel skopuha za roko. "Jaz sem sonce. Že cela leta sušim s svojimi žarki tvojo srajco. Niti počenega groša mi še nisi zato plačal!"

"Kako naj dam tebi, ako si sonce?" je vprašal skopuh.

"Kar daš ubogim in lačnim, je, kakor bi dal meni," je reklo sonce. "Ti pa nikomur nič ne daješ, samo jemlješ!"

"Če si v resnici sonce," je jecljal skopuh, "povej, ali ti drugi ljudje tudi plačujejo zato, da sedi na nebu in greješ? Saj vendar delaš to zato, ker si sonce!"

Sonce se je nasmejalo, si pogladilo belo brado in odgovorilo:

"Kakor sem reklo, kar kdo, ki ste bogati in premožni, daste siromakom, ki gladujejo, je, kakor bi dali meni in mi s tem moje delo plačali. Ti pa nič ne daš. Zato sem prišlo, da iztirjam svoj dolg. Zakaj nič na svetu ni zastoj. In kar bom vzelo, ne bo za me, ampak razdelilo bom med

siromake. Sto ducatov hočem! Dovolj si bogat, da ti sto ducatov ne pomeni nič!"

"Sto ducatov je bogastvo," se je ustrašil skopuh. "Siromaki ne potrebujejo denarja. Njihovo je božje kraljestvo. Čim prej kateri umrje, tem preje pride v nebesa. Sto ducatov ne morem dati. Pač pa bom zmolil sto očenašev pred križanim."

"Molitev tistega, ki ne pomaga siromakom, ne pride pred prestol Gospodov," je odgovorilo sonce. "Samo dobra dela pridejo do njega in so mu prijetna!"

"Mogoče", je skomizgnil skopuh z rameni. "Rajše imam zlato kakor pa dopajenje Gospodovo," je zakričal in zaloputnil vrata pred starcem-soncem.

Sonce je sedlo na oblak in se zopet dvignilo na nebo.

"Poslušaj veter," je reklo, sijajoč na zemljo. "Zleti tja k tistemu skopuhu! Njegova srajca se suši na ograji pri hiši. Vzami jo in odnesi jo, zakaj neusmiljen in skop je ta človek!"

Veter je zapihal, letel k skopuhu, videl srajco na ograji, zapihal močnejše, zagrabil srajco in jo otrgal z ograje.

Ko je skopuh videl, kako leti njegova srajca visoko po zraku, je skočil za njo. Tri dni in tri noči je bežal za njo, jo lovil, a zgrabiti je ni mogel. Ves se je prepotil in prehladil ter umrl.

Za njegovo bogastvo so se pa pripravili mnogi in veliko sovraštvo je rodilo dokler se ni razkadilo kakor dim.

Gotovo boste vprašali, kaj se je zgodilo z njegovo srajco?

Dvesto let jo je trgal veter po zraku. Naposled se je utrudil in jo valil do neke tovarne. Tam so jo vzeli in jo prekuhali. Nastala je iz nje nekakšna kaša. Ta kaša se je naposled spremenila v papir, na katerega je zdaj napisana ta zgodba.

Hamilton Willinson:

Skušnjava

(Prosto iz angleščine Iv. Vuk.)

Ves večer ni niti enkrat plesal. Sedel je ob oknu plesne dvorane hotela "Evropa" in ves zamišljen gledal po dvorani. Ni se videlo, ali ga je objelo kakšno ljubosumje plesočih in ljubimkajočih se parov, ali je ta zamišljenost izraz kakšnega posebnega dogodka.

Naenkrat se obrne k sosedni mizi in reče:

"Ne zamerite! Tujec sem! Dovolite, moje ime je Werister!"

Njegove odlične, šarmatne kretnje so prijetno delovale na začudena para — bila sta zakonca, mož in žena, ki sta sedela pri mizi.

"Verjamite," je nadaljeval Werister, "da vznemirjenost kakšne lepe dame objame ves vzduh dvorane in vse plesalce kakor magnetičen stik."

Široko je zamahnil z roko po zračnogladih tleh dvorane, na katerem so se gnetli plesoči pari. Hkrati so se roke ustavile v zraku nepremično za trenutek, oči njegove obvišele na obrazu neke šarmantne dame.

"Poglejte! Tista dama — njena obleka je kakor nežen vzduh. Temna rdečica se zliva v violetno in se izgublja na prsih v lahno rožnatem blesku. Kakšen ritem je v njenih kretnjah, kakšen ritem. Bližje prihaja. Poteze njenega oraza so polne sladkega pričakovanja, a vendar je v njih vznemirjenost. Njen pojav je, ki je objel s svojo čarobnostjo vso dvorano. Oh, če bi se mogel seznaniti z njo! . . ."

Gospa Gilson se je smehljala. Mož je bil že v petdesetih, a sanjari kakor mladenič.

"Ime ji je Claudia Ellis!" je rekla. "Njenega moža, Miltona Ellisa še danes nisem videla. Mogoče vas moj mož seznani z njo!"

Deset minut nato je Claudia Ellis plesala z Weristerjem po dvorani.

"Plesalci vas, kakor sem videl, takorekoč ne izpuste iz rok," je rekel med plesom in v njegovih besedah je bila odločnost in smeh, ko je nadaljeval: "In vendar ne smete vedno plesati. Treba se tudi kaj malega porazgovoriti. Veste, nič lepšega ni, kakor se malo od plesalcev osvoboditi in porazgovoriti s tujcem. Križpotje, na katerem stojite, me zelo zanima!"

Njeni prsti so se nehote vdrli v njegove ramena in nalahno vztrepotali:

"Kako veste?" se je začudila.

"Vznemirjeni ste," je rekel. "In samo neodločne odločitve povzročajo dami po navadi vznemirjenost. Zapajte mi, prosim, kaj vas vznemirja. Tam v stranski sobi je miren kotiček za oba."

Zvok njenega glasu je bil drzen, ko je sedla poleg njega in govorila:

"Ne vem, kaj me k temu vleče. Ali . . . mogoče mi vi pojasnite!"

"Želja, ki vas žene, vendar ta želja je nasprotna vaši dolžnosti!"

Počasi je odpihnila dim cigarete proti stropu in dolgo gledala za njim. Dreget je zbežal preko njenih ustnic, ko je naposled rekla:

"Jutri se odpeljem v New York. Pravkar sem se odločila!"

"In z vami zali Gigolo, ki se suče okrog vas kakor pes čuvar — kaj

ne?" je pripomnil Werister. "Torej ni on vaš soprog?"

Kakor zasačena je povescila oči.

"Kako morete videti v mene in skozi mene?" je rekla.

"Ne mislite, da mi je pri tem prijetno," jo je zagotovil.

"Hočem končno uživati življenje... ga proučiti kakšno je," je rekla kljubovalno. "V vsem njegovem čaru ga hočem proučiti, v vseh njegovih bleščečih mukah! Do danes sem ga smela samo pokušati... ali zdaj, s Tomom — nebeški dnevi bodo! Milton, moj mož ne more nasprotovati — mi smo večja družba. Sicer pa — rada imam Miliona, da — ali ko vidim, kako se na plesih in drugih slučajih vede! Hm... Ko plačuje, govori: Prosim plačilni, koliko? In še potem sam natančno seštevava račun. A Tom... kakor bi se rodil v baru: bankovci zlete na mizo iz telovnikovega žepa v elegantnem zamahu... Ali" se pretrga, "poznate New York?"

"Dobro ga poznam — že dolgo je tega — ali poznam njegov nočni obraz po katerem vi hrepenite!"

"Pripovedujte!" je silila Claudia. "Ste imeli tudi ljubico?"

"Spoznal sem jo v baru. Njen šarm je bil kakor sončni žarek. Oba sva iskala isto v New Yorku... zanimivi doživljaji. Najini poljubi so bili vroči in strastni ne zavedujoča se jih. Zakaj vest naju obeh se je upirala temu. Nisva je takrat poslušala. In slabo se je končalo!"

"Oh, škoda! Vas je zelo zadelo?"

"Če pri tem mislite na kroglo, ki bi mi jo kak vroči južnjak pogнал v telo — ne! Ali bolelo me ni nič manj... peče me še danes — na primer celo zdaj ko vas gledam!"

Turobno se je nasmehnil.

"Konec te sentimentalne zgodbe je bil, da se je moja žena ločila," je končal svoje pripovedovanje. "Najin otrok je bil prisojen njej... nikoli ju nisem več smel videti!"

"Kako trdosrčna je bila vaša žena," je rekla sočutno Claudia.

"Imela je vzrok za ločitev, to ve Bog. In — natančno iz tega vzroka ne boste šli v New York!"

V prvem trenutku so jo te besede kar zmedle. Nato je posmehljivo vprašala:

"Kako, ali ste moj varuh, gospod — eh... kdo ste pravzaprav!?"

"Kdo — kdo —" je rekel in povdaril vsako besedo: "Moje pravo ime — draga, ti je radi davnih dni izginilo z glave... ime tvojega očeta!..."

OGLAŠEVALCI

so

prijatelji

MAJSKEGA GLASA

Podpirajte jih!

JOHN PETTEK

Prvovrstni čevljar

2549 So. Avers Avenue
Chicago, Ill.

HUJAN'S PLACE

NAJBOLJŠE PIVO
VINO in LIKERJI

2611 South Trumbull Avenue
Chicago, Ill.

TEL. ROCKWELL 1797

Phone Berwyn 1574

PRUS' SUNSET INN

Last stop in Berwyn

7130 Cermak Road - Berwyn, Ill.
(At Harlem Ave.)

Pivnicka Service Station

Accessories - Tires - Batteries
Ignition - Greasing - Vulcanizing
Phone CRAWford 2811
2700 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

COMPLIMENTS

of

JOHN KOPACH
CHICAGO, ILL.

LAWndale 7886

Natural Cigar Co.

M. POPOVICH & SON, Prop.

Natural Havana Cigars

3002 S. Harding Ave. - Chicago, Ill.

Tel. Canal 3517

MATH. ARBANAS PHOTOGRAPHER

1149 W. 18th St. - Chicago, Ill.

JOHN MIHELICH

DRY GOODS
and CONFECTIONERY

1170 E. 74th St. - Cleveland, O.

PLESEC'S SERVICE STATION

Sohio Gasoline

E. 169TH ST. & WATERLOO RD.
Tel. Kenmore 1853 - Cleveland, O.

MILLER'S CAFE

Pri nas se lahko okrepčate, da vodite
boj za svoje pravice.

5205 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Kenmore 1258

WM. J. LAUSCHE DENTIST

15619 WATERLOO ROAD
CLEVELAND, O.

Waterloo Recreation

Fino vino, pivo in žganje.
Kegljišče.

JOE POŽELNIK, lastnik

15721 Waterloo Rd. - Cleveland, O.

RALPH ČEBRON

MESNICA

Domače prekajeno meso in klobase.

1030 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

FRANK ARKO

RESTAVRACIJA
in

GOSTILNA

1178 Babbitt Rd. - Euclid, O.

MATT PETROVICH

Real Estate and Insurance

253 E. 151st St. - Cleveland, O.

Tel. Kenmore 2641-J

J. ŽELE & SONS

POGREBNI ZAVOD

5502 St. Clair Ave. - Tel. End. 0583

452 E. 152nd St. - Tel. Ken. 3118

CLEVELAND, O.

KUHEL BROS.

GROCERIES

and MEAT MARKET

16321 Arcade Ave. - Cleveland, O.

Phone Ken. 2161

CHAS. ROGEL

DRY CLEANING

5526 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

**YE OLD
HYLAND CLUB INN**SCHUSTER & HRIBAR, lastnika
Glasba, ples, predstave in izvrstne pijače

1615 W. 117th St.

LAKewood 9664 - Cleveland, O.

PERZ CAFELIQUORS - WINE
BEER

1821 Payne Ave. - Cleveland, O.

Rudolf BozeglavPrvovrstna ohijska vina. Razpoši-
ljamo po državi.

Pišite po informacije

1125 E. 60th St - Cleveland, O.

Mayflower Dairy Co.

FRANK RACE in sinovi, last.

148 E. 158th St. - Cleveland, O.
Kenmore 1272**JOHN POLLOCK**Irgovina z moško, žensko in deško
opravo.

v S. N. D.

5407 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Klub "Delavec" št. 28 JSZ

Cleveland, O.

Izreka čestitke Majskemu Glasu in
mu želi obilo uspeha.

JOSEPH LEVER, tajnik.

MAJSKI POZDRAV!

JOHN FILIPICH

1048 E. 76th St. - Cleveland, O.

FRANK J. SVIGELJGROCERIJA
in MESNICA

5809 White Ave. - Cleveland, O.

**NORWOOD APPLIANCE
& FURNITURE CO.**J. SUSNIK & J. BOHINC, Prop.
TWO STORES:6194 and 6119 St. Clair Ave., Cleveland, O.
Authorized Agency for Frigidaire, Maytag
Washers and full line of Furniture.
TEL. ENDICOTT 3634**LOUIS MAYER**Zaloga finih obuval za vso družino
Dve trgovini:6410 in 7508 St. Clair Avenue
CLEVELAND, O.**EUCLID DAIRY CO.**

515 E. 200th St. - Euclid, O.

KE. 0515 ali KE. 0540

Krank KlemenčičPAINTING
DECORATING1051 Addison Rd. - Cleveland, O.
Hend. 7757**Jas. A. Slapnik Jr.**

FLORIST

We specialize in Wedding and Floral
Designs

TWO STORES:

6620 ST. CLAIR AVE. - - HEN. 8842
753 E. 185th ST. - - - KEN. 6262
CLEVELAND, OHIO**JOSEPH MODIC**GROCERIJA
in
MESNICA315 E. 156th St. - Collinwood, O.
KEN. 2380

PHONE END. 8410

Matthew Kutcher

SPECIAL LUNCHEON 30c

Likerji, vino in 6% pivo

Se priporoča znancem in prijateljem.

3804 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

VICIC'S CAFE959 EAST 67TH STREET
CLEVELAND, O.

Kenmore 0089

Floyd B. Stein, Inc.Our Coal Makes Warm Friends
Babbit Rd. at Nickle Plate
EUCLID, OHIO**LOUIS BORSTNAR**

RESTAVRACIJA

Prvovrstna postrežba tudi
s pijačo

3774 E. 93rd St. - Cleveland, O.

Peter Mukavetz

BEER GARDEN

1231 E. 61st St. - Cleveland, O.

MAKOVEC

SWEET SHOPPE

Where All Good People Meet

6515 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

FRANK AZMANMESNICA
in
GROCERIJA

6501 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

**CARNIOLA TENT
1288**

THE MACCABEES

IVAN TAVČAR,
R. K.6409 ST. CLAIR AVENUE
CLEVELAND, OHIO**National Beverages**

Inc.

Distributors of

ERIN BREW - BURKHARDT
MILAN - DUQUESNE - PORTER
ALE - HALF & HALF
JOE PULZ4621 Denison Ave. - Cleveland, O.
Woodbine 6080**"ENAKOPRAVNOST"**

NAPREDEN DNEVNIK

**Moderna
unijska tiskarna**LIČNA IZDELAVA
VSAKOVRSNIH
TISKOVIN

6231 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

Kaj naj počno stari ljudje, ako so brez sredstev?

Dve sto dolarjev na mesec je mikavno vabilo. Vsi, ki so nad 60 let stari, jih lahko dobe in vsak mesec jih morajo sproti zapraviti. Vse, kar človek pri tem potrebuje je, da se vpiše v organizacijo za pokojnine, ki jo vodi dr. Francis E. Townsend.

DR. FRANCIS E. TOWNSEND

Plačevali so mu in mu še plačujejo članarino, agitirajo za njegove klube, naročajo njegov list in se trudijo čez drn in strn za izvolitev njegovih kandidatov. Njegov kandidat v kongres, ali kamor že, je namreč vsakdo, ki je za pokojnine, kakor jih predlaga promotor.

Dr. Townsend je bil pred nekaj leti ubožen zdravnik v Los Angelesu — takorekoč brez klijentele in vrhtega že star. Videl je v Californiji mnogo drugih starih ljudi brez sredstev, ki pa so bili pred nekaj meseci še premožni ljudje. Svojo imovino so izgubili leta 1929 in pozneje v kraku borznega trga. Delnice, ki so jih imeli, so padle z dolarjev papirnatih vrednosti na nekaj centov veljave in dividende so izginile. V Californiji

je tisoče ljudi iz vseh krajev te dežele, ki so se naselili v njo, da v miru uživajo svoje prihranke. Špekulanti — oziroma sistem kakršen je — jim jih je vzel v enodnevnem kraku.

Ta srednji sloj, ki se je naselil v Californiji v tolikem številu kakor za stalno v nobeno drugo državo ameriške Unije, se ni nikdar brigal za govore pokojnega socialističnega voditelja Eugene V. Debsa, ki je agitiral za preskrbo penzij starim ljudem že davno predno se je dr. Townsend sploh začel zanimati zanje. Ampak stari ljudje (takrat so bili še mladi) so one dni imeli delo, prihranke v bankah, delnice in bonde, ki so jim donšale dividende in obresti. Kaj bi poslušali Debsa in podpirali socialistični program, ko jim ni niti malo sile!

Leta 1929 je počilo in v par naslednjih letih se je vse spremenilo. Ljudje, ki so se prej posmehovali socialistom, ki so se bojevali za starostno pokojnino, so danes pripravljeni slediti onemu, ki jim največ ponudi. Namreč obljubuje.

Dr. Townsend je s svojo organizacijo uspel... Še nikoli ni imel ta stari "dohtar" tako sijajnih dohodkov, pa tudi njegovi pomočniki, katerih ima mnogo, so se prej povečini slabo imeli. Pred nekaj leti so se začeli med seboj kar tožariti, ker so bili drug drugemu nevoščljivi obilega zajemanja iz blagajne organizacije, katere namen je bil izvojevati pokojnine po \$200 na mesec vsem stariim ljudem.

Socialistično gibanje je agitiralo za ustanovitev penzijskega sklada v solnčnih dneh. To je — že davno pred to krizo. Ako bi ljudstvo poslušalo, bi ga ničesar ne stalo, vrh tega pa bi danes, lani in predlanskem in že par let prej potrebni prejemali pokojnine, kakršne so jim za dostojno preživljanje absolutno

potrebne. Ampak ljudstvo v tem slučaju ni hotelo poslušati svaril socialistov. Delo je skoro vsakdo lahko dobil in sposobni delavci so ga poljubno izbirali, zaslužek je bil priličen, kaj bi se človek brigal za penzije!

Danes jih hočejo vsi, ki so od industrije zavrženi, ki so izgubili prihranke, ali jih porabili v času brezdelja.

Temu se ni čuditi. Kaj naj ljudje, ki so ostareli, počno, če pa zanje ni več dela? Tudi ako bi ga bilo dovolj za mlade ljudi, stare bi industrija vzlic temu odrivala.

Starim v stiski ni za teorije. Ne brigajo se, da-li je kdo socialistom v njihovem boju za penzije pomagal ali ne. Vedo samo to, da jih oni danes nujno potrebujejo, zato se radevolje obračajo k onemu, ki jim jih kratkomalo obljublja, ne da jim bi mogel dati niti dolar penzije. Zahteva pa dolarje od ljudi v obliki članarine, ki penzij pričakujejo in so si jih zaslužili.

Dr. Townsend ni edini, ki je uporabil to priliko. Mnogo jih je, a le njemu je na debelo uspelo. Če visokih penzij ne bo, se bodo isti ljudje jezili na socialiste — kot da so jim oni krivi krize in nezadostnih pokojnin. Pristopiti bi bili morali v gibanje za socialno zaščito že davno, kot človek pristopi za življensko zavarovanje, proti boleznim itd., in kot pristopi kamorkoli, kjer si zase pričakuje vsaj količkaj koristi. Le v delavsko politično organizacijo jih je težko dobiti.

Knjigarna Proletarca

Največja slovenska knjigarna v Ameriki. Ako želite knjige Louisa Adamiča, ali knjige Ivana Cankarja, Uptonia Sinclairja in drugih slovenskih in angleških pisateljev, obrnite se na našo knjigarno. Pišite po cenik.

Proletarec, 2301 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Članstvo
KLUBA ŠT. 222 J.S.Z.
Girard - - - Ohio

●
vabi delavce v svoje vrste.
SLAVA PRVEMU MAJU!

Živel Prvi Maj!
JOHN KOSIN

□
GIRARD - - OHIO

LOUIS L. FERFOLIA
POGREBNI ZAVOD

Ambulančni voz vsaki čas na
 razpolago
 Tel. Michigan 7420
 3515 E. 81st St. - Cleveland, O.

Kadar potujete po drž. cesti 250, ustavite
 se pri LONG VIEW SERVICE STATION.
 Tam dobite postrežbo zase in za avto.

Frank Primožič

COLERAIN, O.

(4 milje vzhodno od Bridgeporta)

ŽIVEL PRVI MAJ!

Udeležite se majske proslave

kluba "Naprej" št. 11
JSZ

29. aprila v dvorani na Boydsvilla.
 JOSEPH SNOY, tajnik - Bridgeport, O.

Pozdravljen Prvi Maj!

Društva v vzhodnem Ohio in bližnji
 W. Va., pridružite se Prosvetni
 matici JSZ.

JOSEPH SNOY, tajnik
 Bridgeport, O.

East 93rd Street Cafe

JOE in CAROLINE ZADNIK, last.
FINO PIVO, VINO IN LIKERJI
 Izvrsten prigrizek
 3839 E. 93rd St. - Cleveland, O.
 Tel. DIAMOND 3409

ANDY'S CAFE

ANDREW TERKA, last.

Prvovrstni likerji, pivo, vino
 in prigrizek

3815 E. 93rd St. - Cleveland, O.

Karol in Angela Žnebel

GOSTILNA

Dobra postrežba s pijačo in prigrizkom.
 Ob sobotah godba. Prostor za balincanje.

10009 Prince Ave.
 CLEVELAND, OHIO

SLAVA PRVEMU MAJU!

Društvo št. 49 SNPJ

JOHN TANCEK, tajnik
 Girard, Ohio

ANTON ZELEZNIK

SLOVENSKA MLEKARNA

Sladka in kisla smetana. Čokoladno mleko,
 sir in kislo mleko.

1368 E. 53rd St.
 Hen. 6653 - - Cleveland, O.

GRDINA

FURNITURE • UNDERTAKING

6019 St. Clair Avenue
 15301 Waterloo Road
 1053 E. 62nd Street

CLEVELAND - - OHIO

ŽIVEL PRVI MAJ!

FRANK VRČEK

SLOVENSKI KROJAČ

15319 Broadway Ave. - Bedford, O.

Churchill Terrace

PETER YAKLOVICH

BOTTLE and DRAUGHT BEER

California Wines

PARTIES BY APPOINTMENT

GIRARD - OHIO

PIKNIK

FEDERACIJE SNPJ

za vzhodni Ohio
 in Pennsylvanijo

v nedeljo 23. julija 1939

V

SALEM, OHIO

Delavci v vzhodnem Ohio!

Pridružite se in podpirajte delavsko podjetje

THE NEW COOPERATIVE CO.

of Eastern Ohio

Glavni stan:

DILLONVALE, O.

Podružnice:

BROOKSIDE, PINEY FORK, BRADLEY, TILTONSVILLE, CADIZ,
 NEFFS in SMITHFIELD, OHIO

Zavedno delavstvo je organizirano in podpira le delavska
 podjetja!

SLOVENSKA ZADRUŽNA ZVEZA

GROCERIJA in MESO

667 East 152nd Street

16201 Waterloo Road - - 712-14 E. 200th Street
 CLEVELAND, OHIO

John
Mikuš

Izdelovalac harmonik
 6607 Edna Ave. - Cleveland, O.

Frank S. Tauchar:

Družabne razprave

Zmerom so se po svetu vršila prerekanja o velikih problemih in tudi privatni pomenki o intimnejših zadevah. Nikomur pa še ni prišlo na misel, da bi odprl pomembno razpravo o resničnem položaju naših zakonskih mož. To zelo važno vprašanje je zadnjič sprožil naš dobro znani Poklukarjev bratranec, ki je najprej filozofiral o petih dimenzijah iz Einsteinove teorije, nakar je počasi vendarle prišel nazaj na zemljsko površino, kjer se je prav za prav kovala slavna zgodovina naših mož. Med drugimi njegovimi čudnimi nazori je tudi trdil, da nam na prvi pogled dozdevno zgleda, kot da bi se v teku časa vse skupaj rapidno spreminjalo — kar pa je, po njegovem mnenju, samo iluzija . . . "Seveda se lahko motim," je malomarno pripomnil, "kar pa sam ne verjamem; in to svojo neverjetnost bom v tej razpravi skušal z neovrgljivimi dejstvi fundamentalno podpreti." Pomembno je pogledal okrog sebe in vneto nadaljeval:

"Kar pogledajmo po svetu! In če izvolite, pregledajmo tudi zgodovino človeštva skozi zadnjih deset tisoč let. Ali se je res kaj temeljitega spremenilo v tem času? Silno malo, da ne rečem naravnost — nič! Res, zlezli smo iz skalnatih duplin, splezali s hrastovih vej ter se naselili v več ali manj nesanitarnih kurnikih, od katerih večinoma plačujemo pretirane najemnine, ali pa davke z visokimi hipotekami in obrestmi vred . . . Le redkokateri delavec ima plačano hišo, da potem res malo lažje diha. Navadno je posestnik lastne bajte še na slabšem kot pa oni v najemu — če je 'dom' kupil na 'puf'. Pritrgavati si mora na vseh koncih in krajih, da zadosti obrokom. In ko je končno vse plačano, se preseli v večna lovišča, ne da bi bil imel kdaj kaj pravega užitka od naše hvalisane civilizacije. Smo torej takorekoč zaradi te navidezne udobnosti še bolj ekonomsko zaslužjeni. Drugo je, da so naši predniki v kameniti dobi imeli veliko več socialne svobode kot pa jo uživamo vsled naše vsesplošne prismojenosti mi. Silno radi delami postave, regulacije in pravila, po katerih naj bi se vsi drugi strogo držali predpisanege reda, samo mi ne, ki smo jih skovali . . .

"V tistih starih plemenitih časih je bilo vse prosto. Današnji ne moremo niti ganiti, ne da bi naleteli na ukaze, kot 'ne smeš, prepovedano, toliko stane, plačaj dolgove, ali vsaj obresti od njih; če ne, se takoj poberi iz bajte!' Včasih sta veljala pest in kol — kar je vsekakor boljše merilo socialne pravičnosti kot pa je sedanja 'diplomatika logika'. Če ne padajo danes po naših telesih grčavi koli, pa tembolj udrihajo po naših intelektih duševne batine! Ako je v tem kaj razlike, smo prišli s slabega na slabše . . . Zato jaz ne morem peti 'hosana tistim, ki so dobre volje', ker dobre volje ne vidim nikjer; hinavstva, zlobe in škodoželjnosti pa v izobilju kamor se ozrem. Včasih si vsaj lahko po svoji volji rabil kol napram zločestnikom. Če pa danes v sveti jezi, ker te je kdo nesramno provociral, pograbiš za kol, te takoj vtaknejo v ječo, in s tem še poslabšajo tvoj že itak dovolj mizerni položaj. Zato ponavljam, da če se je življenje obrnilo na slabše — in se je res zelo zelo veliko na slabše, posebno za nas moške — moram to takoj tudi dokazati, kajti dandanašnji brez dokazov včasih še celo zapora ne dobiš . . .

"Torej: Pred tisočletji, kadar je prišlo fantu na misel, da človeku ni dobro samemu biti, in da bo treba dobiti družico, je enostavno vzel s kota največji kol ter se odpravil na ženitev. Ko je srečal prvo punco v hosti, jo je oplazil s kolom in jo s tem činom ne le osvojil, ampak napravil iz nje tudi ubogljivo, ljubečo, udano in povsem pridno ženo. Pa pogledajmo, kako se zdaj godi nam, njih nevretnim naslednikom. Pridobivati si moramo naše po-

štupane in pobarvane dekle z bonboni, prstani, rožami, novomodnimi oblekami, prvovrstnimi dišavami, nikdar izčrpljivimi denarnimi mošnjami, drugulji, partijami, plesi, poljubi, vsestransko uslužnostjo, udano pokorščino itd., pa nam še premnogokrat spodleti. In če končno uspemo, zvemo šele ko je takorekoč že nekako pozno, na kakšnega vraga smo se natakneli.

"Tisočletja so dolga doba, zato bi bili mi potomci naših srečnih pradedov gotovo že davno pozabili njih zgodovinski kol, da nas ne bi opetovano spominjal na njena kruti valjar (rolling pin) naših boljših polovic. Seveda smo ob ženitvi vsi mislili, da bo valjar, katerega smo kupili za kuhinjsko potrebo in uporabo, rabljen le za pripravljanje domačih potic in štrukljev, ne pa za izbijanje ponočnjaštva, pijančevanja, kvartopirstva in zivanja po drugih ženskah iz naših butic. Kdor izmed moških kljub tem dejstvom trdi, da je to prava civilizacija, je prismojen, ali pa hinavsko laže, da bi se ženskam še bolj prikupil. Kajti vse ženstvo obožuje tudi največje hinavce v moški koži, če jim pritrdijo v vsem in jih gladijo po 'legi dlake' . . . Nadalje imajo ženske rade take možake, ki se znajo prilagoditi sedanjim modernim razmeram; to je, da ubogljivo plešejo po njih dostikrat ne baš prijetni muziki . . . Za vse druge pa imajo velike zaloge sicer prikladnih, toda jako nelepkih in neprijetno se glasečih priimkov ter sloveči valjar za na tilnik — pa celo strup in pištola nista izvzeta! V takem stanju se ni čuditi, da je moderna civilizacija naredila skoro iz vseh mož sedanje dobe avtomatne stvore, v katerih vlada tempel hinavskostrašopetne neodločnosti — saj v družinskem oziru.

"To je trpka obsodba; zdi se mi pa, da je v nji več resnice kot pa poezije . . ." je zaključil Poklukarjev bratranec in srepo gledal predse.

Premišljajoč o vsem tem sem se domislil zanimivega pogovora v slečnih družabnih prostorih večje slovenske naselbine, kjer je tudi bilo narodno shajališče rojakov. Ob večerih se je v njemu zbirala vsa elita drame, petja, predavanja in čitanja — kakor seveda tudi pivstva in kvartopirstva. V dotični družbi je bilo opaziti resne može, šaljive fante ter plahe slamnate vdovce — ki pa so z vsakim nadaljnjim kozarcem pridobivali na pogumu.

Vsak tak prostor je seveda domača družabna izobraževalna telovadnica, v kateri je v poletju hladnejše, pozimi pa gorkejša kot je doma — vsaj tako prevladuje javno mnenje. To pa seveda povzroča zadržbo udeležencev nad po ženicah določeni čas — in pozneje pretresljivo grmenje doma v zgodnjih jutranjih urah.

Toda zakaj bi vam klatil o tem. Naj nastopijo karakterji sami.

Dotični večer je večja družba krokala čez navadno uro — to se pravi, še potem ko smo se naveličali raznih iger in je večina gostov že odšla.

Kar nas je ostalo v tej družbi, smo bili resnični junaki, ali pa vsaj popolnoma neodvisni pečlarji! Kajti kdor ima hudo ženo, ni špas prikrevsati domov natrkan in suh ob srednjezgodnji jutranji uri. Počutili smo se torej vsi navzoči dokaj korajžno, pa smo pričeli pogovor baš o ženskah. Vsakdo je skušal dokazati, kako gospodari doma in da v resnici on sam nosi hlače. Eden izmed njih je ravno dovršil svoj govor, ko nepričakovano prilomasti v zabavni hram njegova srdita soproga ter ga glasno povabi domov. Naš junak je hitro vstal in klavrno odkoracal.

"Ali ste videli, kar sem jaz videl?" je Miha prvi prekinil mučen molk, ki je nastal radi te epizode.

"Da," se odreže France. "En junak je že manj na listi. Slutim, da se bo kmalu meni isto zgodilo, če ne bom prav hitro svoje pete odnesel domov."

"Ah; mežva!" zarohni Tone. "Ne zdihuj o tem, sicer se bo še mene prišla ta bolezen."

"Zakaj pa jamrate predno toča pobije?" se je ponorčeval Janez, ki je sicer dobro vedel, da je čas iti domov, ni pa hotel tega samemu sebi priznati, da je lahko še nadalje visel v zabavni družbi. "Pozabimo na ta dogodek, pa nadaljujmo razpravo o našem nežnem spolu. Kaj praviš ti, Jože, o tvojih treh in pol zakonih? Zadnja se meni zdi pametna, ker te še nobenkrat ni prišla nadlegovat tu sem v izobraževalnico."

"Da, Jože; ti prvi povej, potem bom pa še jaz o različnih talentih in karakterjih mojih bivših ženic," ga je vzpodbujal Tone. Jože je nato naročil pijačo za vse in razlagal svojo zakonsko zgodovino takole:

"Bil sem trikrat oženjen —"

"Jaz sem pa vedno mislil, da je tvoja sedanja že četrta!" mu je segel v besedo Miha.

"Ta ni moja žena, ampak samo kuharica", je pojasnil Jože. Bilo je očitno, da so ga razumeli . . .

"Torej, kot sem vam rekel: Trikrat sem bil poročen ter ravno tolikrat razporočen. Vsa stvar je bila ne le dokaj tragična ampak tudi precej zanimiva zame, ker sem imel priliko študirati tri različne ženske karakterje v vlogah žene in gospodinje. Ne mislite pa, da sem kaj zastoj dobil. Za vse te skušnje sem drago plačal.

"Bil sem še mlad, ko sem se seznanil z moji prvo izvoljenko. Ne bom vam pravil, kakšna je bila takrat. Pred poroko je vsaka iz medu in sladkorja. Bila je majhne postave in prav luškana — toda kmalu po ohceti se mi

je zazdela večja in manj prijazna . . . To se je nadaljevalo toliko časa, da je zgledala večja ko jaz, pa zleht je postala kot sam hudič! Toda kaj bi vam to afero podrobnejše razlagal. Predno je minulo leto prvega zakona, sva se razšla in razporočila. Koštala me je precej. Nekaj sem ji moral odšteti tudi za slovo. Vesel sem bil svobode in se zarotil, da se nikdar več ne bom vjel v zanjko . . . Res sem zdržal pol leta. Pripetilo pa se mi je čudno naključje.

"Začel sem se špasati s sosedovo Micko, za katero se ni prej nihče drugi zmenil. Bila je deset let starejša od mene. Spadala je takorekoč že med zaostale device. Bila je visoka in raznešena kot stare statve — kljub temu ni bilo dolgo, pa me je vjela v zanjko . . . S prvega sem se z njo le norčeval. Pozneje sem pa kar norel zanj in res je izgledalo, da jaz silim v ženitev. Nu, poročila sva se. Prvo leto nama je potekalo še dosti zadovoljivo. Potem pa sem kmalu opazil, da hoče biti popolna gospodarica prav po vzoru svoje matere. Povedal sem ji, da pri meni tega ne bo. Nato sva se polagoma odtujila drug drugemu. Nekega večera je odšla, sodnija in me je obvestila, da moram tega in tega dne priti na zagovor. Šla sva tja z odvetnikom — ne zato da bi mi kaj pomagal, ampak zato, da me prime, če bi slučajno med grmenjem omahnil. Od najine strani je bilo vse tiho; ne tako z druge strani. Name so letele strele takih obdolžitev, da sem poleg divorsa pričakoval tudi gavge. Vendar pa je sodnik moral imeti z babnicami že nekaj skušenj, ker je dovolil razporoko, rekoč, da naj Micki odštejem štiri stotake, nakar bom prost kot krokar na polju. Denarja mi je bilo nekoliko žal, ker ga na noben način ni zaslužila; vendar sem pa bil zelo vesel, ker sem se je končno popolnoma znebil. Domov grede sem se zaklel, da se ne bom nikdar več v nobeno zanjko vjel!"

Phone T. O. 7-9815

Slovenska godba vsako nedeljo popoldan

DOMAČA KUHINJA

Kadar se ustavite pri nas, zahtevajte najboljše detroitsko pivo

TIVOLI

Mi ga točimo že preko pet let

Živel Prvi Maj!

OMIRA CAFE

P. BENEDICT ST.

A. GRUM ML. in J. ČERNE ST.

lastniki

611-619 McNichols Rd. - - - - - Detroit, Michigan

“Pa ni držalo, kaj?” ga je podražil Miha.

“Vraga bo držalo, ko pa človek ne more niti sam sebi zaupati v gnječi prelestnih božanskih deklet,” je otožno priznal Jože. “Ostal sem samec dve leti — in že sem si na tihem čestital, da zmagujem vse prevare in zapeljivosti ženskega spola. Skoro docela sem že tudi pozabil boljše strani in zlahtnost svojih prvih dveh žen, tako da me ravno vsako zavijanje oči še ni vrglo s tira. Bil sem zdrav in imel sem jako dober zaslužek, tako da je zopet kazala moja bilanca na banki nad dva tisočaka dolarčkov. Vse je šlo v lepem redu. Fantovske tovaršije sem se zopet tako privadil, da sem dostikrat prihajal domov šele ob zori. In kot bi treščilo z jasnega — se mi je zopet, pa kar na lepem in nepričakovano, zgodila nesreča v sreči . . .

“Danes, ko se spomnim tega, se smejem, dasi sem bil le jaz potegnjen za nos. Stvar se je začela na pikniku društva Narodnih devic, kjer sem se lovil po hosti in potem tudi plesal s črnookimi, zlatolasimi, čokati in vitkimi devojkami toliko časa, da me je začasno zapustilo še tisto malo razuma, ki sem ga podedoval od starišev. In ko se človek nahaja v takem stanju, se lahko prav vse pripeti! Kaj bi tajil — pripetilo se je . . . Dekle, v katere naročju sem se znajdel naslednjega dne s poročnim certifikatom v roki, je bilo očarujoče ljubko, zlatolaso, prikupljivo bujno razvito, dasi primeroma vitko in mlado. Očesci sta sijali mojimi liki dva bisera, in iz teh pogledov je izžarevala sama uslužnost, dobrota in udanost. Objel sem to dražestno bitje — svojo ženo, ter jo obsul z vročimi poljubi . . .

“Ta radost je trajala po najinih medenih tednih še par mesecev, namreč toliko časa, da se je moja bilanca na banki skrčila na sumljivo točko. Na njen nasvet sem se to dvignil in tistih par stotakov prinesel domov. Še tisti večer je je izginila . . . z denarjem in vsemi vrednostnimi papirji. To pa še ni bilo vse! Kmalu sem bil sodnijsko obveščen, da me toži za ločitev zakona in alimonij, ker je ne podpiram kot se spodobi za žensko njevrste. Kajti prej kot je mene spoznala je vedno prav dobro živela. Tega seveda nisem mogel zanikati, ker so bili njeni stariši premožni. Zopet sva z odvetnikom klavarno prikoracala na sodnijo, ko naju je elita (sorodniki moje žene) že čakala, da sliši moj zagovor na sledečo obtožnico: ‘Zanemarjenje dolžnosti, zapustitev, nezmožnost, nezvestoba, surovost, pretenje z orožjem, živinko pretepanje, preziranje, zapostavljanje v javnosti, kadar je povedala v družbi kak špas, se nisem smejal, da bi s tem pomagal k uspehu; istotako nisem vedno potrdil, da je res, kar je povedala v družbi; ponoči da sem odejo vlekli z nje, ter poleg tega tudi strahovito smrčal, tako da jo zdaj zdravi specialist za ušesa; pri mizi da ji nisem nikdar dvorljivo stola primaknil, ko sem postavil prednjo zajutrak; ter končno, da ji ne kupim dovolj oblek, ji dovoljujem preslabo hrano, ter dajem pre malo denarja za postranske zabave!’

“Žalostno sem pogledal svojega odvetnika — in on mene, pa ni nič znil. Zdelo se mi je, da je bedak celo nekoliko verjel vsebino obtožnice. Le sodnik me je simpatično pogledal, dasi je navadno s cepei mojega kova zelo brezobzirno postopal. Ker nisem ugovarjal, je sodnik razporoko dovolil, in pa alimonij petnajst dolarjev na teden. To me je tako pritislila k tlom, da bi se ne mogel več ženiti, tudi če bi mi kaj takega sploh še kdaj prišlo na misel.

“Dve leti sem plačeval tisti alimonij, predno sem zvedel, da se je punca ponovno omožila. Potem sem še imel nekaj sitnosti in stroškov na sodniki — pa sem bil končno prost dotičnega morečega davka. Čez leto dni sem bil zopet normalen, pa so mi spet pričele uhajati misli na ženske — to pot ne za žentev! V listu sem namreč čital oglas, da neka ženska išče službo kuharice in za

splošna hišna dela. Takoj sem ji pisal, da naj pride ‘na podlagi oglasa’. To se mi je zdelo potrebno povdariti, ker vem, da so taki oglasi navadno napol ženitovanjski, da se izognem poznejših neprilik. Prišla je — in zdaj je že par let moja kuharica. Živim z njo veliko bolj mirno in zadovoljno kot sem prej s katero izmed mojih žen, in to je vse kar v življenju resnično šteje. S to se tudi prav dobro zastopiva. Nobenih kregov in očitaj ni. Še celo rada me ima. Ker ne spada med lepoticke, se tudi nihče ne vtiče vmes — pa mi poteka zelo prijetno in zadovoljivo življenje. Če pridem kdaj šele naslednji dan domov, mi prav lepo postreže in pravi, da se ji smilim, ker se tako dolgo matram pri kvartah.

“Pravim vam, družabniki moji, to je življenje! Z nobenim ne zamenjam, čeprav imate nekateri tudi dobre, brihtne in lepe žene . . .”

Jožetova dolga zgodovina njegovih žentev in razporok ter prav tako pomembna in zabavna analiza Poklukarjevega bratranca o naših prednikih iz kamenite dobe, sta tako prevzeli našo družbo, da ni nihče izmed nje dobil dovolj volje in poguma, da bi k temu dodal še svojo zgodovino. Razšli smo se v zgodnji jutranji uri. Ako se Jožetove izpovedbe povsem resnične — kar nam moškim seveda ni treba dvomiti — je bila kamenita doba pravi raj za nas hlačmane . . .

Zdaj seveda živimo v prehodni dobi, ki je baje najslabša, kajti v bodoče bo moški spol zopet objelo boljše in lepše vreme. Takrat bo robot vse delal — celo ljubiti bo znal, zato bodo bodoči možje lahko v popolnem miru živeli. Veselo se bodo zbirali na športnih livadah, po raznih kavarnah in bojnih arenah! To bo veselja in svobode!

Mi smo na zemlji v resnici v najslabšem času, ker imamo toliko postav in paragrafov sebi v škodo, da vsak naš korak v zabavo pomeni kršitev enega ali pa več zakonov.

Ker je bodočnost le ugibanje, in pri nas štejejo le dejstva, se nehote nagibamo k prošlosti, ki se je izkazala za boljše kot pa je sedanjost. Zato ni čudno, če si zaželimo vrnitev časov iz kamenite dobe, ter prijetnega življenja v skalnatih duplinah. Postal bi zopet neodvisen narod kosmatincev s koli v rokah, prosti vseh postav, etiket in psevd civilizacije, ter hinavstva, zlobe, laži in obrekovanja.

Vse vojne za druge cigane bi bile odpravljene . . . Če bi ropali, bi ropali sami zase . . .

ZAHVALA UPRAVNIKA

“Majski Glas” nam ne bi bilo mogoče izdajati v tej obliki in velikosti brez pomoči oglaševalcev. Hvala vsem, ki so nam naklonili oglase. Čitateljem jih priporočamo v upoštevanje. Kadar vam posamezniki in firme, katere oglašajo v delavskih publikacijah, postrežejo prav tako dobro in prejkone še boljše, kakor druge — ne prezrite gesla “SVOJI K SVOJIM!”

Dalje se upravništvo iskreno zahvaljuje zastopnikom in drugim prijateljem te publikacije, kateri so nabirali oglase in naročila.

Zelo važno delo vrše tudi razpečevalci. “Majski Glas” izdajamo zato, da ga ljudje čitajo. Agitatorji skrbijo, da pride med ljudstvo. Vse priznanje i tem, ki se trudijo, da obiščejo vsakega ter izrabijo kakršnokoli priložnost v nabiranju naročnikov “Majskemu Glasu”.

Pri teh delih pomaga marsikdo, ki ni v seznamih nikoli omenjen. Upravništvo izreka priznanje vsem od kraja in se nadeja, da ostanejo vsi enako naklonjeni našemu skupnemu delu tudi v bodoče.

CHAS. POGORELEC, upravnik.

ŽIVEL PRVI MAJ!

Delavci, združite se!

Joseph F. Kunčič

CLEVELAND, O.

Frank Spenko & Son

KROJAČNICA

Čistimo, likamo, barvamo in popravljamo.

15410 Calcutta Ave. - Cleveland, O.
Phone Ken. 6035-J**MATH PISHLER**GASOLINSKA
POSTAJA

Texaco Fire-Chief Gasoline

23515 St. Clair Ave. - Euclid, Ohio

Fajdiga in Klančar

QUALITY BAKERY

6413 St. Clair Ave. - Cleveland, O.

NAŠA POSEBNOST:

Keksi za godovanja, ženitovanjski kolači in torte.

Slovenski delavci v Detroitu, pristopite v

KLUB ŠT. 114 J.S.Z.

Seje vsaki četrti petek ob 7:30 zvečer v S. N. D. na John R. St.

LOUIS URBAN

Hardware Store

Zaloga železnine, barv, laka, lenoleuma, pralnih strojev, ledenic in štedilnikov

ODPRTO OB VEČERIH
DOVAŽAMO NA DOM

Tel. Hogarth 1345

8921 Fenkel Avenue

DETROIT - - MICHIGAN

Društvo št. 121 SNPJ

vabi na pristop

Rojaki v Detroitu, zavarujte svoje otroke pri SNPJ.

Seje vsako 3. nedeljo ob 9. dop. v Slov. nar. domu na John R.

K. JUNKO, tajnica

1215 E. NEVADA AVENUE
DETROIT, MICH.**DRUŠTVO****"Cleveland" št. 126**

SNPJ

čestita k napredku delavske vzajemnosti.

CLEVELAND, O.

Marn**Dry Cleaning Co.**Pressing - Repairing - Remodeling
and Dyeing6518 St. Clair Ave. - Cleveland, O.
ENDICOTT 2940**Frank Zakrajšek**

POGREBNI ZAVOD

Ambulančni voz

Postrežba podnevu in ponoči

6616 St. Clair Ave. - Cleveland, O.
ENDICOTT 3113**SUSEL'S CAFE**

VINO, PIVO in LIKERJI

Izvrstna kokošja večerja ob sobotnih večerih. - Godba

1301 E. 54th St. - Cleveland, O.

PHONE VINEWOOD 1-6976

JOSEPH DEVIK

QUALITY MEAT MARKET

Prekajene šunke, želodeci in klobase

6541 South Street - Detroit, Mich.

SOCIALISTIČNI PEVSKI ZBOR

SVOBODAvabi vse, ki jih veseli petje, na pristop.
Vaje vsak petek večer in nedeljo popoldne
v S. N. D. na John R. St.

DETROIT, MICH.

A. F. Ottrock, M. D.

Zdravnik društva 121 in 564 SNPJ.

Ordinira:

od 2. do 4. pop. in od 7. do 8. zvečer.
Tel.: V uradu TO-8-6324
na domu Slocum 5780

3341 E. Davison St. - Detroit, Mich.

**HIGHLAND PARK
GINGER ALE CO.**Syphons Air Tanks - Virginia Dry
Ginger Ale, Lime Rickey. - "Bobs"
Rock & Rye Mac-Co.

All Kinds of Flavors

249 Victor Avenue

HIGHLAND PARK - MICHIGAN

Tel. Townsend 8-5150

John Metelko

O. D.

Preiščemo oči

in

določimo očala

6417 St. Clair Avenue
CLEVELAND - OHIO**JOE'S BAR**

JOSEPH in ANNA KOTAR, lastnika

Fino pivo, likerji in

izvrsten prigrizek

300 N. LIVERNOIS AVENUE

DETROIT, MICH.

TEL. VINEWOOD 2-9848

Slovenski delavci na zapadni strani,
pristopite v**KLUB ŠT. 115 J.S.Z.**

Zboruje vsako prvo nedeljo v mesecu ob 10. dop. v S. D. Domu na

437 Livernois Ave. - Detroit, Mich.

F. LOČNIŠKAR

Cvetličarka

Svatbeni šopki, pogrebni venci, cvetlice in vsadki. Posoja palme in praproti. Zaloga ptičev, zlatih ribic in potrebnih zanje.

Tel. Lafayette 1985

3276 Michigan Avenue

DETROIT - - MICHIGAN

**Highland Park
Beer Distributors**

STJEPAN PAVKOVIĆ, lastnik

Razvažam sveže pivo najboljše vrste - kakor

SCHMIDT'S—Sparkling Beer
RHEIN-BRAU—The Aristocrat

147 Victor Ave.

HIGHLAND PARK - MICHIGAN

Tel. Townsend 8-1778

Justin Zajec:

POGLAVJE IZ INDUSTRIJE POLJEDELSKIH STROJEV

AKO bi se odločil predočiti zaledje unijskega gibanja v tovarnah, ki jih lastuje International Harvester kompanija, bi moral poseči v dobo 1885-87, v poglavje zgodovine delavskih bojev, ki jih v angleščini delastvu neprijateljski zgodovinarji navadno označujejo pod naslovom "Krvavi haymarketski izgredi" ali pod sličnimi naslovi.

V tem spisu se ne bom povračal v zgodovino o postanku in razvoju industrije, ki je bila in je danes za razmah te velike dežele ena najvažnejših. Kajti omogočila je obdelovanje zemlje s stroji v tolikšni meri, da so postali farmarjem vsakdanja potreba. Zemlje je bilo v izobilju, delavcev malo, pa si je iznajdljivi človek namesto njih ustvaril stroje.

Tako smo v omenjeni dobi dobili v Chicagu slovite McCormickove tovarne, ki še danes obratujejo zaeno z mnogimi drugimi sličnimi tovarnami v raznih krajih ameriške unije, ki so zdaj posest velike, mogočne International Harvester korporacije. Med ljudstvom je poznana tudi kot "trust", to je, da ima skoro da monopol nad vso industrijo poljedelskih strojev.

Omejil se bom v tem članku zgolj na prizadevanja za organiziranje delavcev v podvzetjih te družbe. To je bila težka naloga. Kajti pri "McCormicku" je bil uniji uhod prepovedan že pred Haymarketsko tragedijo in prav tako strogo so ji zabranjevali uveljavljanje na razne načine v poznejših letih.

Ne bom tu opisoval zgodovine od onih zgodnjih dni do danes, nego se omejil zgolj na dogodke poslednjih let, predvsem od časa, ko je vrhovno sodišče Z. D. proglasilo takozvani Wagnerjev zakon (Labor Relation Act) ustavnim.

International Harvester kompanija je takoj po onem odloku sporočila delavcem v svojih tovarnah, da je organizacija, zvana International Industrial Council, razpuščena. V delavskih krogih je bila smatrana za kompanijsko unijo in to je tudi bil njen namen, dasi je bila navidezno samostojna organizacija. Faktično pa jo je kontrolirala in financirala družba. Seveda tega ni naravnost priznavala, pač pa je bilo vsakemu očitno, da posluje pod njenim pokroviteljstvom.

Že pred omenjenim odlokom sodišča o veljavnosti Wagnerjeve postave je bila ustanovljena med delavci tovarne International Harvester Co. v Chicagu, v takozvani "Tractor Works", unija z imenom "Farm Equipment Workers Association". Prvotno je delovala največ tajno s pomočjo zaupnikov. Sestanke so imeli večinoma v privatnih domovanih zanesljivih članov. V ostalih tovarnah te družbe tega zaupnega gibanja še ni bilo v tolikšnem obsegu, ravno tako tudi ne v tisti McCormickovi tovarni v Chicagu, v kateri sem bil jaz zaposlen. Vzlic temu se je dogajalo, da so delavci tu in tam izvolili zaupnika v omenjeno organizacijo. Čim je po sodnem uveljavljanju Wagnerjeve postave prišla odprto na površje unija v tovarni za traktorje in začela odkrito z organizatorično kampanjo, se je začelo novo poglavje. Posledica te agitacije je bila ustanovitev novih lokalov v tovarnah International Harvester v West Pullmanu, v McCormickovih delavnicah v Chicagu, v njenih obratih v mestih East Moline, Rock Island, Milwaukee itd. V početku te kampanje so bili ti delavci pridobljeni v unijo pod jurisdikcijo avtomobilske, nekateri pa pod jeklarsko unijo. Ker pa je industrija poljedelskih strojev nekako samostojen obrat, so se delavci oprijeli ideje, da se naj tudi organizirajo temu pri-

merno. Ta sklep so izvršili na sestanku zaupnikov 24. julija 1938, na katerem so ustanovili svoje industrialno unijo pod imenom Farm Equipment Workers Association.

V tovarni traktorjev (tractor works) v Chicagu so imeli delavci volitve za reprezentacijo koncem februarja 1938. Na glasovnici so bili skupno s takozvano kompanijsko ali "independent" unijo. Zmagala je prava unija, to je FEWA z večino dva proti enemu. V tovarni te družbe v Springfieldu, O., so tudi imeli slične volitve. Rezultat tam pa je bil čisto drugačen. Prava unija v Springfieldu je imela nad 1.400 članov, ko pa so glasove prešteli, so jih ji dali komaj 1200, večino pa je dobila kompanija s svojo organizacijo. Slično se je dogodilo med njenimi delavci v mestu Fort Wayne, Ind. Vzrok, da smo v tema dvema krajema izgubili, je bil takozvana "recesija". Družba je prav v tem času odpustila precej delavcev, katere so potem njeni agenti ščuvali, da si bodo morali iskati zaslužka drugje, ako bo zmagala unija CIO, kajti v tem slučaju bo družba tovarno zaprla za zmerom. Posebno ostro kampanjo je družba vodila proti uniji v tem slučaju v Fort Wayne-u. Tam so se vršile volitve prvi dan za one, ki so bili že uposleni, naslednji dan pa za začasno odpuščene delavce. Prvi dan je zmagala naša unija. Z glasovi, oddanimi naslednji dan, pa je unija izgubila z veliko večino. Pri tem slednjem glasovanju so glasovali tudi taki, ki pri tej družbi še niso bili uposleni. Izid tega glasovanja je bil dobra šola tudi za nas.

V teh okoliščinah in pa zaradi zakonov, je družba uvidela, da je "neodvisnih" (kompanijskih) unij vzlic raznim trikom konec. Ponekod so bile reorganizirane in družba sama je nas nato urgirala, da naj vprašamo NLRB (National Labor Relations Board) za volitve, pri katerih se naj delavci odločijo, kateri skupini hočejo pripadati. Naša organizacija je te predloge odklonila, ker bi bile volitve v takih okoliščinah farsa. Naši lokali (podružnice unije) so kompanijo obtožili pred NLRB kršenja Wagnerjevega zakona. Ker pa se slični procesi zavlačujejo lahko z ene kot druge strani, visi zadeva še zmerom v oblakih. Delavci pa so kajpada uverjeni, da je pravica na njihovi strani. Zaslišavanja med spornimi strankami je dočel merodajni odbor tako, da bodo lahko vsi interesi izrazili svoje mnenje. Oziroma, da bodo delavci lahko povedali kar mislijo temu odboru v vsaki tovarni posebej.

Mi smo bili v slučaju tega odloka uverjeni, da je uniji v prid, ker je bila družba s tem primorana razveljaviti svoje prejšnje pogodbe, katere je podpisala s takozvanimi "independent" unijami.

Pravica je vsekakor na naši strani. Kompanijske unije so po postavi in tudi po sodnih izrekih proglašene za nelegalne.

Kar se tiče delavcev v tej industriji—in njih se kajpada tiče vse—je zanje edino vprašanje, "da" ali "ne". Z "da" se osvobode, z "ne", kar pomeni glas proti neodvisni uniji, pa ostanejo podložniki trusta v vsakem oziru.

Ko smo 9. marca poslali pritožno deputacijo v urad McCormickove tovarne, je njen pomožni direktor za delavske zadeve (Director of Labor Relations) veliko govoril. Njegova naloga je skrbeti, da se vpliv neodvisne unije ne utabori v nobeni tovarni tega trusta. Deputaciji je rekel v bistvu: "Fantje, želim, da umaknete vse pritožbe, ki jih imate proti nam pri NLRB. Zahtevajte volitve, mi pa bomo umaknili priznanje "independent" unijam in ob enem jamčili, da se ne bo noben naš uradnik vmešaval v eno ali drugo."

Ko je utemeljeval ta svoj predlog, je ob enem govoril tudi o "eni veliki družini zadovoljnih delavcev..."

Zastopstvo je njegov predlog odklonilo, ker so mu bile prejšnje skušnje dovolj močan dokaz, da se na obljube kompanije v reševanju delavskih zadev ni prav nič zanašati. Člani unije pa so rekli, "počakajmo rajše, kakšen bo odlok delavskega razsodišča."

Mnogi delavci v tovarnah naše industrije so uverjeni, da je zmaga naša v vsakem slučaju. Naravno, da ne more NLRB razsoditi proti namenu, v katerega je bil ustanovljen. Torej je to ena naša trdnjava. In druga, delavci pri nas kot drugod hočejo za svoje delo tudi pošteno plačilo in človeške razmere v delavnicah.

Marsikje so bili delavci enako uverjeni v socialno pravičnost. V mnogih podjetjih so bili tudi boljše organizirani nego oni, a izgubili so bitko vseeno in moralo so jo znova pričeti.

Delavci, ki so organizirani v unijah, veliko greše, ker so vanje le vpisani, ne brigajo pa se za seje, ne za naloge, ki jih bi člani unije morali vršiti. Pri nas kot v drugih unijah bo treba še veliko dela, predno bo organizacija res močna. Kajti nikakega velikega gibanja se ne more zgraditi v par mesecih. Maso se trenutno sicer lahko navduši, toda tako hipno navdušenje navadno izhlapi že pri prvi težki preizkušnji.

V čikaških tovarnah International Harvester kompanije, ki jih javnost pozna največ pod označbo "McCormickove tovarne", je uposlenih precej Slovencev. Mnogi izmed njih so člani našega lokala št. 108. A na seje unije pride le tu in tam kateri. To ni prav—kajti če se delavci sami ne brigajo za svoje koristi in za svojo unijo, je naravno, da morajo izgubiti.

Kaj pa tisti delavci, ki ne samo da se ne brigajo, ampak tudi člani unije niso? Ravnateljem korporacij so prav vseč, ker jim nevedoma pomagajo koristiti v boju

proti unijam. Če slednja izvojuje izboljšave, imajo koristi VSI delavci v dotičnem podvzetju. Torej bi bila dolžnost VSEH tudi pripadati uniji. Od zvestih unijskih članov je odvisno, da skupno drug z drugim *primorajo* tudi mlačneže v svojo organizacijo, namesto da jim bi le pogrinjali mizo.

Unija delavcev v industriji za poljedelske stroje ima za pristop tako lahke pogoje, da se ne more radi njih nihče izgovarjati, čemu ni organiziran. A lahko se pripeti, da bo določbe za pristop poostrila in onim, ki zdaj še niso njeni člani, bo potem žal, češ, čemu nismo že prej pristopili! Ime te unije, kakor sem že omenil v uvodu, je Farm Equipment Workers Association.

Običaj med delavci je, da odklanjajo odborniška mesta v uniji. Ko hitro so predlagani, že se razlega, "ne sprejem!" To ni prav! Pokažimo, da znamo tudi graditi, ne samo piketirati v času stavke. Imejmo v vidu resnico, da organizacija je taka, kakor članstvo. Ako je članstvo slabo, bo vodstvo še slabše. Če pa se člani zanimajo in delajo za svojo organizacijo, bo vsem v korist in v ponos.

JOHN SUKLE

Prvovrstno pivo, vino in žganje

GASOLINSKA POSTAJA
Texaco Fire Chief Gasoline

Rojaki, kadar potujete skozi te kraje, ustavite se pri nas.

CRESTED BUTTE - - - COLORADO

SLOVENSKA SVOBODOMISELNA PODPORNA ZVEZA

**Vodilna, napredna, bratska pod-
porna ustanova za moške,
ženske in otroke**

Nudi v izbiro 12 načrtov zavarovanja za življenje.

Gotovost zavarovanja jamči njena solventnost od 122.83%.

Izdaja certifikate s rezervno vrednostjo, ki po letih plačevanja varuje člane pred popolno izgubo zavarovalnine.

Nadaljna pojasnila daje glavni urad S. S. P. Z.:

245-47 WEST 103RD STREET
CHICAGO - ILLINOIS

SLOVENSKO HRANILNO IN POSOJILNO DRUŠTVO of FRANKLIN-CONEMAUGH, PA.

361 First Street - - Conemaugh, Pa.

FINANČNO STANJE 31. MARCA 1939

PREMOŽENJE:

Posojila na posestva.....	\$137,649.11
Posojila na delnice.....	3,320.00
Posestva	35,954.54
Posestva prodana na odplačevanje.....	15,723.00
Note	2,922.62
Zavarovalnina in davki.....	7,080.17
Zaostale obresti na premije.....	11,460.92
Zmrznjeno na banki.....	12.27
Oprema	100.00
Gotovina na banki.....	4,072.11
	\$218,294.74

OBVEZNOSTI

Uplačane delnice	\$ 52,039.00
Predplačane delnice	100,380.00
Dozorele delnice	2,100.00
Preklicane delnice	880.00
Rezervni sklad	39,383.54
Razdeljeno na delnice.....	13,048.77
Nerazdeljeno	10,463.43
	\$218,294.74

Delavci! Poslužite se domačega denarnega zavoda, ki se je izkazal za jako solidno podjetje.

V vsakem slučaju se obrnite na nas. Uradne ure od 9. zjutraj do 3. popoldne.

Vsa nadaljna pojasnila daje ANTON GABRENYA, tajnik.

Donaldson Supply & Equipment Co.

LUMBER and BUILDERS'
SUPPLIES

Paint, Glass, Coal, Coke
Transit Mixed Concrete

CANONSBURG - - PA.
PHONE 1000

Compliments of

AUGUST H. RISKA
Insurance

STRABANE - PA.

BRODY'S
Fine Furniture Store
HIGH QUALITY - LOW PRICES
111-113 W. Pike St.
CANONSBURG, PA.

LORAIN HOTEL

324 Ohio Street

Johnstown, Pa.

Phone 31-55 J

Vedno sveže pijače in okusni pri-
grizki na razpolago.

Fina domača kuhinja in prenočišča
za zunanje goste.

Rojakom se toplo priporočam.

JOHN BIBER, lastnik

ANTON ZORNIK

zastopnik Proletarca, Ameriškega
družinskega koledarja, Majskega
Glasa in Cankarjevega Glasnika.

BOX 202 - HERMINIE, PA.

FALCONI BROS

Imported and Domestic Groceries
and Home Dressed Meats.

600 Highland Ave., Canonsburg, Pa.
Phone 9653

DRUŠTVO

"Slovenska Gorica" št. 287 SNPJ

BURGETTSTOWN, PA.

vabi na veselico 13. maja v Slov. dom.
Godba Bergantovih sestra iz Lisbon, O.

THOMAS FLOWER SHOP

Flowers for all occasions

109 Franklin St., Johnstown, Pa.

Tel. 359-M—Nights 1538-J

Open Sundays and Holidays

ŽIVEL PRVI MAJ!

ANDREW VIDRICH

706 Forest Ave.

JOHNSTOWN - PA.

PETER BUKOVEC

Popravljam harmonike vseh
vrst.

R. D. 2, Box 114,
JOHNSTOWN, PA.

COMPLIMENTS OF

John Langerholz and Family

518 Linden Ave.

JOHNSTOWN - PENNSYLVANIA

COMPLIMENTS OF

John Rak and Family

103 Ohio St.

JOHNSTOWN, PA.

ANDY URBAS

GOSTILNA

358 Greeve Street

Tel. 2069 J - CONEMAUGH, PA.

IVAN PAJK

Conemaugh, Pa.

ZLATNINA - URE itd.

Zenith in Sparton Radios, zastave
in regalije.

JOHN JANČAR

GOSTILNA

102 Main Street

FRANKLIN-CONEMAUGH, PA.

Živel Prvi Maj! vam kliče

Konferenca klubov JSZ in društev Prosvetne Matice zapadne Pennsylvanije

Udeležite se piknika kluba št. 118 in Konferenčne organizacije
v nedeljo 20. avgusta na Drenikovem parku v Strabane, Pa.

JACOB AMBROZICH, tajnik

FEDERACIJI S.N.P.J. ZAPADNE PENNE

priredita

"DAN SNPJ" V NEDELJO 25. JUNIJA

v Shady parku, Clairton, Pa.

z obširnimi programom in govornikom. Članstvo prosimo, da
rezervira ta dan za skupno proslavo "SNPJ DNEVA"
v zapadni Penni.

Majski pozdrav!

MARTIN BARETINČIČ & SON

Pogrebni zavod

JOHNSTOWN, PA.

424 Broad Street - - - Phone 1475

SOCIALIZEM IN NJEGOVI TEORETIKI

O bibliji pravijo, da je nezmotljiva. Vzlic temu jo popravljajo vse krščanske cerkve od leta do leta. To je čudno, kajti sveto pismo je vendar božje razodetje in nezmotljivo za vse čase. Pa je današnje že čisto drugače zbesedičeno kakor nekoč.

sem te,—ne bi se smel zmotiti, tako pa mi povzročaš nove stroške.

Najslovitejši tolmač teorij marksizma je bil skozi mnogo let Karl Kautsky. Umrl je 17. oktobra 1938 v Amsterdamu, kjer je imel svoje poslednje pribežališče. Star je bil 84 let. Njegove knjige—izdal jih je mnogo—niso bile "popular sellers." Kdor jih čita, mora ob njimi misliti. Drugače nič ne zaležejo. Komur je samo za uživanje štiva, bo segel tisočkrat raje po povestnih knjigah, kot po delih, ki jih pišejo misleci—pravi arhitekti mostov v novo civilizacijo.

Karl Kautsky je bil zadnji iz osnovne generacije marksistov. Z njim vred je legla v grob doba, katera je dala proletariatu svetovni zamah. In v njegovih poslednjih letih je bilo vrženo v težko oмотenost in brezmožnost tudi svetovno delavsko gibanje z vso civilizacijo vred.

Pokojni Nikolaj Lenin, ki je tudi prištevan k eksponentom marksizma—prištevan že zato, ker je uspel kot eden glavnih ustanovnih graditeljev Sovjetske unije, je Kautskija silovito napadal. Enako vsi prvaki komunistične internacionale, ki pa so bili v prošlih par letih "likvidirani." To je, usmrčeni, ali pa so bili kako drugače potisnjeni v pozabljenje, ali v brezmožnost.

Karl Kautsky je bil teoretik. Noben zdravnik ni v vsakem slučaju zdravljenja bolezni v pravem. Marsikateri napravi pomotno diagnozo. Tudi teoretiki marksizma niso bili izjema. Boljševiškemu prvaku Leninu popravljajo danes

v Moskvi njegova dela v novih izdajah enako, kakor popravljajo krščanske cerkve svojo biblijo. Z vsako popravo pa so uvedene poleg dobrih popravkov tudi nove zmote.

Ko je Lenin mrcvaril Kautskyja za potvarjalca marksizma, ko je Zinovjev, tajnik komunistične internacionale, pisal proti njemu hujskajoče proglase, ko so ga napadali drugi prvaki tretje internacionale, je stari Karl Kautsky pisal in tolmačil dalje—in zmagal.

Komunistična internacionala je zavrgla svoje prvotne teorije in se izrekla—bodisi iskreno ali neiskreno—za "new deal" v delavskem gibanju, namreč za takega, kakor ga je zagovarjal v teoriji in praksi marksistični teoretik Karl Kautsky. Demokracija, ki jo je Kautsky branil do zadnjega diha, je ob času njegove smrti dobila priznanje tudi v kominterni.—F. Z.

KARL KAUTSKY

Tudi Marksizem—zapopaden v razlagah Karla Marksovega "Kapitala," so nekateri hoteli napraviti za nezmotljivo biblijo. Marksov "Kapital" je znanstveno delo. Biblija ni. Marksizem stoji na trdnih tleh, a se včasih vendar zamajajo in je treba popravil v stavbi. V bibliji—če je božje razodetje—jih ne bi bilo treba.

Socialisti in komunisti, ki so verjeli v Marksove razlage kakor verujejo fanatiki v nezmotljivost biblije, so storili enako pomoto kakor slednji. Razlika je le, da tolmači biblije pomot nikoli ne priznajo, dočim korektorji marksizma svoje sproti popravljajo, da se čimbolj izognejo novim.

Socializem ni enostaven načrt, kot je na primer risba arhitekta za zgraditev hiše. Še on—pa naj bo hišica še tako majhna—se v marsičem zmoti v svojem načrtu in potem popravlja. Mnogi, posebno lastnik, mu to zameri, češ, ti si arhitekt, najel

SUPREME DYE WORKS—Bridgeville, Pa.

411 Station Street • Tel. Bridgeville 375

Moderna krojačnica. Izdelujemo obleke po meri in najnovejšem kroju.
Barvamo, likamo in čistimo obleke.

JOHN KVARTICH, lastnik.

Udeležite se proslave

35-LETNICE DRUŠTVA

"Bratstvo" št. 6 SNPJ

SYGAN, PA.

30. MAJA 1939

*Pozdrav Prvemu Majniku!***KLUB ŠT. 13 JSZ**

Sygan, Pa.

LORENC KAUCIČ, tajnik

RFD 2, McDonald, Pa.

Louis Dernovšek

GROCERIJA

in

SOČIVJE

BRIDGEVILLE, PA.

**BRIDGEVILLE
GRAIN & FEED**

Beer Distributors

Phone 230 - BRIDGEVILLE, PA.

ANTON KNAUS

Complete

GROCERY and MEAT MARKET

Cor. Library & Bethel Rd.

Phone Colonial 2 - Library, Pa.

LOUIS GROZNIKTrgovina z mešanim blagom, sve-
žim in prekajenim mesom

—Phone Library Colonial 9975—

LIBRARY, PA.

Phone Colonial 155

A. CIPCICRazvažalec finega piva v zabojih
in sodčkih.

BETHEL RD. STOP

R. D. No. 1 - LIBRARY, PA.

JACOB DOLENCEGENERAL MERCHANDISE
and

BEER DISTRIBUTOR

Phone 9981-R 2 - LIBRARY, PA.

*Compliments of***Colonial Theatre**

SAM YAKISH, Prop.

Phone Colonial 88 - Coverdale, Pa.

Stephen Ogrizek

Clover Farm Store

GROCERIJA

in MESNICA

1299 Penn Ave. - Monaca, Pa.

PHONE 2434

Clover Farm Store

JOHN ERŽEN, lastnik

GROCERIJA in MESNICA

Podpirajte domače podjetje

Phone Imperial 318

IMPERIAL, PA.

NAŠE GESLO:

*Najboljše blago, točna postrežba
in nizke cene*

ALIQUIPPA CASH MARKET

WEST ALIQUIPPA, PA.

Društvo št. 106 SNPJ

IMPERIAL, PA.

Proslavi 30-letnico 4. julija v svojem domu.

Govornik Fred A. Vider, tajnik SNPJ.

Pridite vsi!

*ŽIVEL PRVI MAJ!***KLUB ŠT. 19 JSZ**vabi napredno misleče delavstvo
v svoje vrste.

JOSEPH KRMEL, tajnik

BURGETTSTOWN, PA.

J. & M. STEBE

THE COMPLETE FOOD MARKET

SLOVAN, PA.

TELEPHONE: Burgettstown 205

*ŽIVEL PRVI MAJ!***SLOVENSKI DOM**se priporoča
slovenskemu občinstvu.

BURGETTSTOWN, PA.

*MAJSKI POZDRAV!*Delavci, združite se, v združenju je
moč!**LUCAS BUTYA**

Moon Run, Pa.

RALPH BUTYA

BEER DISTRIBUTOR

Steubenville Pike - Moon Run, Pa.

Phone Car. 8022-R 2

FRANK AUBELPostavljam in popravljam peči za cen-
tralno kurjavo (furnaces), strehe in izde-
lujem vsakovrstno posodo iz bakra.

Cene zmerne.

Tel. Carnegie 8022, R. 1—2

MOON RUN, PA.

*ŽIVEL PRVI MAJ!***BLAŽ KOVAČIČ**

41 letni član socialističnega pokreta

MOON RUN, PA.

*Pozdravljen Prvi maj,
praznik zavednega delavstva!***Jacob Ambrozich**

MOON RUN, PA.

R. D. 1, McKees Rocks, Pa.

*Pozdravljen Prvi Maj, praznik
zavednega delavstva!***KLUB ŠT. 211 JSZ**

WEST ALIQUIPPA, PA.

PIKNIK

društva št. 88 SNPJ

MOON RUN, PA.

v nedeljo 2. julija na Portman
grovu. Vabimo na veliko udeležbo.*Naj živi Prvi maj!***KLUB ŠT. 175 JSZ**

vabi misleče delavce v svoje vrste.

JENNIE JERALA, tajnica

Moon Run, Pa.

EUREKA STORES

HERMINIE, PA.

Quality - Service - Value

MARTIN SWELBAR, Mgr.

Nadežna Krupskaja Leninu glavna opora v borbi

Dne 2. marca to leto so položili v obzidje Kremļa v Moskvi žaro s pepelom Nadežne Konstatinove Krupskaje. V svetovni javnosti je bila znana le kot vdova po po-

Nadežna Krupskaja

kojnem Nikolaju Leninu. Umrła je v starosti 70 let.

Nadežna Krupskaja ni prišla v rusko revolucionarno gibanje iz proletarskih nižin, nego iz plemstva. Bila je izredno inteligentna, toda svoje globoko znanje ni uporabljala, da uveljavi sebe, nego da pomaga svojemu možu Nikolaju Leninu. Bila mu je mogočna opora duševno in v pomoč ter v bodrilo, kadar sta bila v stiskah. Teh ni bilo malo. Dokler je bil njen mož živ, je pomagala svojemu gibanju in možu največ tako, da ni obračala nase nikake posebne pozornosti. Vedeli so, kako velike so njene zasluge, ali niso bile vidne in prav to je ona hotela.

V koliko je soglašala s taktiko brutalnosti pri zatiranju vseh onih, ki ne mislijo enako kakor vlada, oziroma diktator, ni točno znano. Vsaj zdaj še ne, ker knjige, ki bi nudila njen avtentičen življenjepis, ni še nihče spisal. V Sovjetski Uniji bi tudi iziti ne

mogla, če bi bila na primer kritična proti Stalinu.

Kritiki Stalinovega režima so že več let—skoro ves čas po Leninovi smrti zatrjevali, da se Nadežna Krupskaja in Stalin ne razumeta kaj dobro. Ako je bilo to res, in nekaj resnice je moralo biti na tem, svojega spora javno nista hotela razglasiti. Režim jo je upošteval kot ženo Lenina in kot intelektualko. Po Leninovi smrti ji je dal važno mesto v naučnem komisariatu. Silno se je brigala za odpravo nepismenosti ruskega prebivalstva. Odstotek analfabetov je bil namreč v Rusiji pod carizmom večji kot v katerikoli drugi veliki deželi belopoltnega prebivalstva na svetu. Zdaj je ta problem Sovjetska Unija do malega rešila in neoporečno veliko zaslu-go pri tem ima Nadežna Krupskaja. Tako je storila svojo dolžnost kot žena in pomočnica revolucionarja, in po zmagi pa s praktičnim delom. Zgodovina revolucionarnega gibanja stare Rusije beleži mnogo žensk, ki so si v njemu izvojevale neminljive zasluge. Med njimi je tudi Nadežna, ki ji je bila dana še posebna prilika, da se je uveljavila po revoluciji kot žena prvega krmarja USSR.

LESTINI'S

SHOE SHOP

SAM LESTINI, Prop.

AVELLA - PENNSYLVANIA

Avella Creamery

D. H. (Chris) WILLIAMS, Prop.

AVELLA, PA.

G. FALLERONI

MEATS

and

GROCERIES

Browntown Rd. - Avella, Pa.

Compliments of

First National Bank

HOUSTON, PA.

I. C. PATSCH

DODGE - PLYMOUTH - NASH
LAFAYETTE CARS

Accessories and Supplies

Phones 162-162 - Houston, Pa.

JOHN J. KMET

Popravljalnica vseh vrst avtov.

Dobro in trpežno delo. Vsa
popravila jamčena.

60 Water St. - Canonsburg, Pa.
TEL. 9614

Compliments of

**Drs. Mayer D.
& James R. Bell**

Phones 304-215

CANONSBURG, PA.

Joseph Boštjančič

RAZVAŽALEC PIVA

Za hitro postrežbo pokličite:

Canonsburg 345-M

STRABANE - PA.

Compliments of

VAN EMAN BROS
GENERAL

HARDWARE STORE

53 W. Pike St. - Canonsburg, Pa.
Phone 9

JOHN ZIGMAN

LICENCIAN ELEKTRIČAR

se priporoča rojakom pri napeljavi
elektrike

Phone Canonsburg 700

STRABANE - PA.

*Socializem ni vera, pač pa znanost,
ki vodi k svobodi in enakopravnosti*

KLUB ŠT. 118 J.S.Z.

vas vabi, da se mu pridružite. Seje
prvo nedeljo ob 10. dopoldne
v dvorani št. 138 SNPJ
na Strabanu.

MARKO TEKAVEC, tajnik

514 Franklin Ave., Canonsburg, Pa.
Tel. 1351

STYLE BUILDERS COOPERATIVE

ZADRUŽNA
KROJAŠKA TOVARNA

Delavci, naročajte svoje obleke,
suknje in površnike v njej.
Solidna postrežba in zmerne cene.

712 W. Michigan St.
MILWAUKEE - - - WIS.

SUBAN'S Flower Shop

Venci in šopki za vse slučaje
1104 S. 11th St. - Milwaukee, Wis.
Tel. Mitchell 5537

ERMENCOV POGREBNI ZAVOD

Phone MITCHELL 1331
5325 W. GREENFIELD AVE.
MILWAUKEE - - - WIS.

JOHN DOBNIK CVETLIČAR

935 WEST NATIONAL AVENUE
MILWAUKEE, WIS.
Tel. Orchard 3546

JAGER'S TAVERN

FRANK JAGER, lastnik
Vedno prijazna postrežba vam in vašim
prijateljem.
TEL. ORCH. 5055
901 W. NATIONAL AVE.
MILWAUKEE - - - WIS.

Živel Prvi Maj!

Frank in Mary Zajec

725 W. National Ave.
Tel. Orch. 0878 - Milwaukee, Wis.

V ZDRUŽENJU JE MOČ!
Pristopite v

KLUB ŠT. 37 J.S.Z.

Zboruje drugi četrtlet v mesecu ob 8.
zvečer. 1101 S. 1st St.
JACOB ROŽIČ, tajnik, Milwaukee, Wis.

STAN'S TAVERN

1101 S. 1st Street
Milwaukee - Wis.
JACOB in STANLEY ROŽIČ, lastnika.

• • • Čitatelji, upoštevajte oglaševalce
v "MAJSKEM GLASU" • • •

PHONE ORCH. 5816-W

JOHN CAMER

Unijski pleskar in dekorator.
Proračuni na zahtevo.

712 S. 6th St. - Milwaukee, Wis.

PHONE GREENF. 3620

Sanitary Soda Water Co.

Izdelovalci finih mehkih pijač
1430 S. 69th St. - West Allis, Wis.

MAJSKI POZDRAV!

KLUB ŠT. 3 JSZ

ANTON UDOVIC, tajnik

OGLESBY - - - ILLINOIS

MAJSKI POZDRAV!

National Shoe Repair Shop

FRANK MARTINJAK, lastnik
603—2nd Street - La Salle, Ill.

JOE NOVAK

GROCERIES and MEATS
Phillips 66 Gas - Oils

US Route 6 - Peru, Illinois

ŽIVEL PRVI MAJ!

Žensko društvo

"Možka enakopravnost"

št. 119 SNPJ

WAUKEGAN-NO. CHICAGO, ILL.

KLUB ŠT. 45 J.S.Z. Waukegan, Ill.

Po številni moči delavske organi-
zacije se meri moč zavednega
delavstva

POSTANITE ČLAN KLUBA

COMPLIMENTS OF

Dr. and Mrs.
ANDREW FURLAN
WAUKEGAN, ILL.

JOHN GANTAR ČEVLJAR

Zaloga čevljev unijskega in zadruž-
nega izdelka in po zmernih cenah
622—10th St. - Waukegan, Ill.

Pozdrav Prvemu Majniku!

Ženski zadružni odsek
WAUKEGAN-NO. CHICAGO

CO-OP. ASS'N.

ŽIVEL PRVI MAJNIK!

Gospodinjski odsek
S. N. D.

WAUKEGAN, ILL.

SLOVENSKI NARODNI DOM

Priporočan rojakom v obilen poset.

Vrt za balincanje. - Dvorane v najem za
SEJE - IGRE - KONVENCIJE - BANKETE - SVATBE

424—10th Street Phone: Majestic 873 WAUKEGAN, ILLINOIS

Waukegan-North Chicago, Ill., Co-op. Ass'n TRI TRGOVINE

523 TENTH ST. • 521 OAK STREET • 1245 VICTORIA ST.
Tel. N. C. 466 Tel. Maj. 465 Tel. N. C. 365

V letu 1938 se je tega zadružnega podjetja posluževalo nad 600 družin v
Waukeganu in N. Chicagu, ki ga lastujejo in obratujejo delavci v svojo
korist.

Delavci, podpirajte in agitirajte za svoje zadružno podjetje!

TISKARNA S. N. P. J.

— SPREJEMA VSA —

v tiskarsko stroko spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem in angleškem jeziku

Vodstvo tiskarne apelira, da tiskovine naročate v S.N.P.J. tiskarni. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne.—Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

PIŠITE PO INFORMACIJE NA NASLOV:

S. N. P. J. PRINTERY

2657 S. Lawndale Ave.

- - -

Chicago, Illinois

TELEFON ROCKWELL 4904

BETTER PRINTING SERVICE

Job & Publication Work—Stationery & Office Supplies

2657 S. LAWNDALe AVENUE, CHICAGO, ILL.

Phone Rockwell 4904

Naročite si dnevnik Prosveto!

— Approved Mortgagee for FHA Loans —
JOIN A GROWING FINANCIAL INSTITUTION . . .

*Small
monthly
payments
paid
regularly
bring
surprisingly
large
dividends
when
matured*

*Thrift — regularity — and
common sense management
make progress*

We are progressing very satisfactorily

*During 1937 and 1938 we
paid 2½% interest on E
Stock and 4% on O Stock*

***IF YOU NEED MONEY—
IF YOU WANT TO SAVE—***

Join the—

JUGOSLAV BUILDING AND LOAN ASSOCIATION

2634 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

Phone: Lawndale 2344

*Support Your Organization and Share the
Respect for Making It Big and Progressive*

Tel. Wabash 3161

COMPLIMENTS OF

**Cramsie, Laadt
& Company**

Insurance

175 West Jackson Boulevard

CHICAGO

ILLINOIS

Dr. John J. Zavertnik

Physician and Surgeon

OFFICE HOURS

at

3724 West 26th Street

2:00-4:00; 7:00-8:30 Daily

Tel. Crawford 2212

at

1858 West Cermak Rd.

4:30-6:00 p. m. Daily

Tel. Canal 1100

Wednesday and Sunday
by appointments only

RESIDENCE TEL.: Crawford 8440

If no answer — call Austin 5700

PRVA SLOVENSKA PRALNICA

Parkview Laundry Co.

se priporoča rojakom v Chicagu, Ciceru
in Berwynu

CENE ZMERNE

FINA POSTREŽBA

DELO JAMČENO

1727-1731 W. 21st St.

- - -

Chicago, Illinois

Telefoni: Canal 7172—7173

ADRIA PRINTING CO.

1838 No. Halsted St.
CHICAGO, ILL.

PHONE LINCOLN 4700

Največja Hrvatsko-Slovenska Tiskarna

SE PRIPOROČA V IZVRŠITEV VSEH TISKARSKIH DEL

*Tiskamo časopise, knjige, programe, letake, vstopnice
in vsa druga, v tiskarsko stroko spadajoča dela.*

Vsa naročila izvršena lično in hitro ter po zmernih cenah

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR JE BIL TISKAN PRI NAS
"PROLETAREC" SE TISKA PRI NAS